تصوير ابو عبد الرحمن الكردي

مجموعه کتاب‌های سیب

- توضیح نکات مهم زبان فارسی ۳ همراه با تست‌های طبقه‌بندی شده
- خلاصه درس زبان فارسی سال اول و دوم دبیرستان برای تفهیم بیشتر داوطلبان
- تست‌های تألیفی نکته‌دار و تست‌های احتمالی کنکور سال‌های آینده
- آزمون سراسری با پاسخ تشریحی و تفهیمی
- قابل استفاده داوطلبان کنکور و دانش‌آموزان (دبیرستان و هنرجویان فنی حرفه‌ای، کار و دانش)

انتشارات آوای دانشگستر

با نگرش مفهومی

درس به درس

نکته به نکته

زبان فارسی به زبان ساده

تألیف: رضا نیکوفر - غلامحسین فلکی

کارشناسان ارشد دانشگاه علامه طباطبایی

زبان فارسی

به زبان ساده

توضیح و خلاصه درس و نکات مهم زبان فارسی ۳
تستهای تالیفی طبقه بندی شده به صورت درس به درس
تستهای تکمیلی و کنکوری سالهای اخیر

تألیف :
رضا نیکوفر - غلامحسین فلکی
کارشناسان ارشد دانشگاه علامه طبا طبایی
و مدرسین دبیرستان و پیش دانشگاهی

نیکوفر. رضا
زبان فارسی به زبان ساده: توضیح دستور سال اول دوم و سوم دبیرستان (قواعد، ترکیب ... دواطلبان کنکور سراسری و آزاد ...)/ گروه مولفان رضا نیکوفر، غلامحسین فلکی. ـ تهران: آوای دانش گستر، ۱۳۸۷,
۱٤٤ ص.: نمودار.
قیمت : ۱٤۰۰۰ ریال ISBN 978-964-94922-0-8
فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیپا.
کتابنامه: ص. ۱٤٤
۱. فارسی -- کتاب‌های درسی راهنمای آموزشی (متوسطه). ۲. فارسی -- آزمون‌ها و تمرین‌ها (متوسطه). ۳. فارسی -- دستور -- آزمون‌ها و تمرین‌ها (متوسطه). ٤. دانشگاه‌ها و مدارس عالی -- ایران -- آزمون‌ها. الف. فلکی، غلامحسین. ب. عنوان.
PIR۲٦۹۳/ن۹٥ز۲ ٤فا۵/۰۷٦
کتابخانه ملی ایران ۸۷-۸۲۹۸م

انتشارات آوای دانش گستر
ناشر کتب آموزشی

عنوان کتاب: ....زبان فارسی به زبان ساده
مولف:..........رضا نیکوفر- غلامحسین فلکی
نوبت چاپ:..........اول (پاییز ۸۷)
چاپخانه و صحافی:..........صحافی ثارا...
تیراژ:..........۲۰۰۰ جلد
حروفچینی و صفحه‌آرایی:..........مهدی رشنو
قیمت:..........۱٤۰۰ تومان

خیابان انقلاب، روبروی دانشگاه تهران، بین خیابان ۱۲ فروردین و فخر رازی، ساختمان ظروفچی، طبقه دوم، واحد ۵ تلفن: ٦٦٤۹۲۹۳٤ - ٦٦٤۱۸٦۳۱ - ٦٦٤۸۳۰۳۰

فهرست مطالب

مقدمه مؤلف

به نام خداوند جان آفرین حکیم سخن در زبان آفرین

رویکرد آموزش و پرورش به زبان‌شناسی و دستور نوین گامی بلند در راه شناخت علمی زبان فارسی است.

این رویکرد نوین گرچه دشواری‌هایی نیز به همراه دارد اما آغازگر فصل پرباری برای شناخت زبان ملی ماست. وقتی از زبان ملی سخن به میان می‌آید به گذشته و حال آن نظر می‌افکنیم اما چون بررسی گذشته‌ی زبان مربوط به دستور تاریخی است؛ کار ما در اینجا بررسی زبان معیار رایج روزگار ماست که بی‌شک قواعد خاص خود را دارد. ما برآنیم که در راستای این شیوه‌ی آموزشی به علاقمندان زبان فارسی و دانش‌آموزان داوطلب کنکور سراسری با شیوه‌ای علمی مطالبی را ارائه دهیم که در این مسابقه‌ی بزرگ (که بخشی از آن را دانش زبان فارسی در بر می‌گیرد) آنها را یاری نماییم.

زبان فارسی در دوره‌ی متوسط زیر عنوان درس فارسی به صورت درس‌های متفاوت آمده است که کار آموزشی اقتضا نموده است که چنین باشد.

روش کار ما به گونه‌ای دیگر است به این صورت که تمام مطالبی را که به یک موضوع مربوط می‌شود از هر قسمت کتاب که باشد در یک فصل آورده‌ایم و آنها را در کنار هم گذاشته‌ایم. این کار علاوه بر انسجام فکری و تمرکز بخشیدن به ذهن دانش پژوه کار یادآوری مطالب را نیز آسان نموده است؛ مثلاً فرآیندهای واجی که در چندین درس متفاوت بیان شده است، ما آنها را همراه بحث واج یعنی واجشناسی آورده‌ایم، که هم بحث شناخت واج را تکمیل می‌کند، هم نکته‌های پراکنده را یکجا ارائه می‌دهد. با این توصیف کتاب را در چند فصل کاملاً مرتبط به هم نوشته‌ایم: واج شناسی و تکواژ– واژه، گروه اسمی، گروه فعلی، جمله، واحدهای زبر زنجیری و ویرایش ... در پایان هر فصل آزمون‌های مربوط به آن آمده است که به سنجش میزان یادگیری کمک می‌کنند، چون به اعتقاد ما آزمون ادامه‌ی آموزش است و باید در راستای فراگیری بیشتر قرار گیرد. در پایان نمونه‌هایی از آزمون سراسری به آن افزوده‌ایم لازم به یادآوری است امسال (سال تحصیلی

۸۳-۸۲) سومین سالی است که زبان فارسی به شیوه‌ی نوین در آزمون سازمان سنجش کشور مورد سؤال قرار می‌گیرد، پس سؤالات مطرح شده از سازمان سنجش مربوط به سال ۸۲-۸۰ است.

ما امیدواریم با این کار مختصر که حاصل یک سال تلاش بی‌وقفه و نتیجه‌ی سال‌ها تدریس در کلاس درس و کنکور است، بتواند راهی را برای شما عزیزان هموار نماید.

در پایان از کارکنان محترم انتشارات آوای دانش‌گستر که برای چاپ و نشر این اثر تلاش بی‌شائبه نموده‌اند، سپاسگزاریم.

مؤلفان: رضا نیکوفر – غلامحسین فلکی
کارشناسان ارشد از دانشگاه علامه طباطبایی تهران و مدرسان
پیش‌دانشگاهی و دبیرستان‌ها

بسم‌الله الرحمن الرحیم

مقدمه ناشر

برسر آنم که گر ز دست برآید　　دست به کاری زنم که غصه سر آید

غصه‌ی ناکامی، قصه‌ی کنکور، امروزه یکی از دل‌نگرانی‌هایی است که روح و و جان هزاران جوان آرزومند و پدر و مادران مضطرب را به خود مشغول نموده است. شاید این تشویش خاطرها هم، تا وقتیکه در عمق باور جوانان ما قبولی در کنکور تنها گذرگه رسیدن به سعادت شناخته شده است نیز بی‌مورد نباشد. جوان جویای نام، جوان آرزومند، جوان سرشار از انرژی و بالندگی، جوان مستقل و گریزان از شکست و ناکامی وقتی در میان دوستان و آشنایان و در رویارویی با امواج آزمون سراسری خود را شکست‌یافته می‌بیند، طبیعی است که دچار بحران روحی و عاطفی شود. گرچه ما هم به طور قطع و یقین بر این باوریم که قبولی در کنکور یگانه راه رسیده به سعادت و خوشبختی نیست، اما بی‌تردید یکی از ابزارهای مقابله با این ناکامی، اجرای شیوه‌های صحیح تدریس، تصحیح مطالعه و استفاده از تجارب ارزشمند و استادان مجربی است که سال‌های متوالی در کلاس‌های درسشنوای رازها و نیازهاو شاهد کامیابی‌ها و ناکامی‌های دانش‌آموزان و دانشجویان بودند. بنابراین با تکیه بر شعار اصولی خود که **"هدف ما پرورش اندیشه‌ی خلاق است"** تجارب و اندوخته‌ی سال‌های تدریس را برای شما عزیزان به ارمغان آورده‌ایم. سعی نموده‌ایم با زبان رسا و شیوه‌ای نوین سقف امارت شادکامی و موفقیت را برای شمایاران همراه گلباران کنیم؛ تا که قبول افتد و چه از نظر آید.

در پایان انتشارات آوای دانش گستر بی‌صبرانه منتظر دیدگاه‌های ارزشمند و اصلاحی شما اهل نظر درباره‌ی این اثر و دیگر آثار خود خواهد بود و متواضعانه نظریات شما را بر دیدگان خود خواهد نهاد.

با امتنان وافر

انتشارات آوای دانش‌گستر

فصل اول

نگاهی به زبان فارسی ۱ و ۲ دبیرستان

تعریف زبان: زبان یک نظام است و کار اصلی آن، ایجاد ارتباط میان انسان‌هاست[۱].

کاربرد زبان: استفاده از زبان آسان است، چون از سال اول زندگی این کار را به تدریج شروع می‌کنیم و طرز استفاده از آن را به طور طبیعی فرامی‌گیریم.

شناخت زبان: چون زبان پیچیدگی و گستردگی بیش از حدی دارد و ما گمان می‌کنیم چون طرز استفاده از زبان را می‌دانیم، پس آن را هم می‌شناسیم. این‌ها دشواری‌های شناخت زبان هستند.

ویژگی‌های زبان: ۱- دوساختی بودن (تجزیه‌ی دوگانه) ۲- زایایی ۳- نابجایی ٤- جریان بر خط مستقیم[۲]

مطالعه‌ی زبان در چند سطح: یکی از دشواری‌های شناخت زبان تغییر و تحول دائمی زبان است. دیگری وجود انواع گونه‌ها، لهجه‌ها و گویش‌ها. مشکل اول را با کنار گذاشتن زمان حل می‌کنیم؛ یعنی به گذشته زبان کاری نداریم. دومین مشکل را هم با کنار گذاشتن انواع گویش‌ها و توجه به گویش معیار حل می‌کنیم. اما مشکل سوم، یعنی پیچیدگی و گستردگی بیش از حد آن را با مطالعه‌ی زبان در چند سطح حل می‌کنیم:

۱- سطح واج‌شناسی ۲- معنی‌شناسی ۳- دستور زبان (صرف و نحو)

---

۱. Ferdinand de saussre زبان‌شناس سوئیسی بنیان‌گذار زبان‌شناسی جدید: این تعریف خلاصه شده‌ی نظریه این زبان‌شناس است. اهمیت کار سوسور در این است که می‌گوید وابستگی و پیوستگی اجزا میان این مجموعه هست.

۲. زبان نیاز دارد که روابط اجزای جمله را در محدوده‌ی امکانات یک بعدی در حقیقت همان علم نحو (دستور) است.

۱- **واج‌شناسی:** بررسی نشانه‌های زبان و قواعد و ترکیب آن‌ها برای ساختن واژه‌ها و گروه‌ها و جمله‌ها

۲- **معناشناسی:** بررسی معنای انواع تکواژها، واژه‌ها، گروه‌ها و جمله‌ها و روابط معنایی آن‌ها

۳- **دستور زبان:** بررسی و طبقه‌بندی تکواژها، چگونگی ترکیب آن‌ها و روش ترکیب انواع واژه‌ها تا سطح گروه و جمله.

از ترکیب نشانه‌های زبان، تکواژ و از ترکیب تکواژها، واژه و از یک یا چند واژه، گروه ساخته می‌شود که بررسی انواع گروه‌ها در سال اول و دوم به اختصار بیان می‌شود.

انواع گروه
- اسمی
  - ویژگی‌های اسم ←
    - شمار (مفرد – جمع – اسم جمع)
    - شناس، ناشناس، اسم جنس
    - وابسته‌پذیری (پیشین – پسین – وابسته‌ی وابسته)
    - عام و خاص
  - ساخت (ساده – مرکب – مشتق – مشتق مرکب)
  - نقش
    - اصلی
    - تبعی
    - وابسته
- فعلی (ویژگی‌های فعل)
  - گذر (ناگذر – گذرا – دووجهی)
  - شخص (اول شخص – دوم شخص – سوم شخص)
  - زمان (ماضی – مضارع – آینده)
  - معلوم و مجهول
  - وجه (امر – التزامی – اخباری)
- قیدی
  - نشانه‌دار
    - کلمات تنوین‌دار: واقعاً
    - پیشوندی (مشتق): به دقت
    - متمم قیدی
      - مکان: به خانه
      - زمان: از امروز
      - ضمیر: با او
  - بی‌نشانه
    - مختصر: هنوز
    - مشترک
      - اسم/ قید: صبح
      - صفت/ قید: خوب

در سال دوم

تفاوت زبان و گفتار: زبان توانایی ذهن انسان است، اما گفتار نمود آوایی این توانایی. پس کسی که لال است، از توانایی زبان بهره‌مند است، اما قادر به استفاده از نمود آوایی آن نیست.

تفاوت خط و نوشتار با گفتار: زبان و گفتار ریشه در ذات و طبیعت انسان دارد، اما خط و نوشتار ریشه در اجتماع و فرهنگ دارد.

نظام آوایی زبان:
- واج (مصوت – صامت)
- هجا (یک هجا – دو هجا – سه هجا – چهار هجا)
- ساخت واژه (ساده – مشتق – مرکب – مشتق – مرکب)

جمله:
- نهاد
- گزاره (مفعول – متمم[1] – مسند – فعل)

جمله‌ی مستقل: بزرگ‌ترین واحد زبان است.

جمله‌ی مستقل: یک ساخت زبانی است که جزئی از ساخت بزرگ‌تر نباشد.

جمله‌ی مستقل:
- ساده: که یک فعل دارد
- جمله مرکب: بیش از یک فعل دارد (هسته «پایه» - وابسته «پیرو»)

پیوندها:
- هم‌پایه‌ساز: و، یا، اما، ولی، ولکن
- وابسته‌ساز (کاربرد آن در جمله‌های مرکب است): اگر، تا، که، ...

ویرایش:
- فنی
- زبانی
- تخصصی

باید وشایدهای املایی، طرح نوشته، مقاله و انواع آن، گزارش‌نویسی، روش تحقیق و مرجع‌شناسی مباحث تشریحی کتاب دوم هستند.

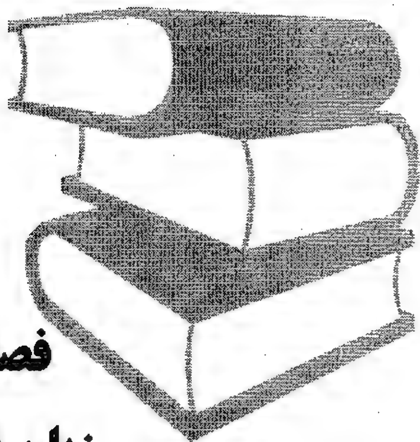
. دست کم اجزای جمله، دوتا و حداکثر چهارتاست.

۱. در اینجا منظور از متمم، متمم فعل است؛ اما متمم اسم که یک گروه اسمی است، گاهی در نمودار می‌آید اما جزء اصلی جمله نیست.

راهنمای استفاده از مباحث کتاب
و توضیح در خصوص علایم و نشانه‌های متن درس

از آنجایی که زبان فارسی ۳، دو سال است، در آزمون‌های کنکور درج شده است، برای تفهیم بیشترداوطلبان به این نتیجه رسیدیم که پس از توضیح درس، از نکته‌ها و مثال‌های کلیدی و تست‌های تالیفی با سطوح مختلف استفاده کنیم تا اولا مباحث را برای داوطلب از نظر اهمیت طبقه‌بندی کرده و ثانیا این مجموعه برای همه‌ی سطوح قابل استفاده باشد، و نیز برای داوطلبان کنکور و کسانی که از ضریب هوشی بیشتری برخوردار هستند. بنابراین برای تفکیک این مهم، از علایم و نشانه‌های مخصوصی استفاده خواهیم کرد. این نشانه‌ها عبارتند از:

- **توضیح درس**
- **نکته‌ها**
- **مثال‌ها**
- **زنگ تفریح**
- **تست‌های احتمالی کنکور و المپیاد**

فصل دوم
زبان فارسی ۳

واحدهای زنجیری زبان
واج

تعریف واج: کوچک‌ترین واحد صوتی بی‌معنی زبان است که در یک ساخت آوایی، جانشین آوای دیگر می‌شود. مانند: کام و نام که تفاوت آنها در واج اول است ۲) پُر و پَر که تفاوت آنها در واج دوم است

انواع واج: ۱- صامت ۲- مصوت

صامت‌ها:

«که مجموع آنها (۲۳) است»

مصوت‌ها[1]:

تعداد واج‌های زبان فارسی ۲۹ و واج‌های زبان انگلیسی در حدود ۴۳ واج است که به ۱۹ مصوت و ۲٤ صامت تقسیم می‌شوند[2].

۱- مصوت‌های مرکب (diphthong)
علاوه بر شش مصوت یاد شده در زبان فارسی دو مصوت دیگر وجود دارد که به آنها مصوت مرکب می‌گویند:
۲- تعداد واج‌ها در زبان‌های گوناگون معمولاً ۲۰ تا ٤۰ است.

نکته‌های واج:

۱) برای نوشتن واج‌ها از نشانه‌ی / / و برای نوشتن حروف الفبا از گیومه « » استفاده می‌کنیم.

۲) **واج‌های چند حرفی:** واج‌هایی که چند حرفی: واج‌هایی که چند شکل و یک تلفظ دارند. که تعداد آنها ٦ تاست

۳) **حرف‌های چند واجی:** حرفهای «و»، «ا»، «ه»، «ی» نماینده‌ی چند واج هستند.

٤) **واج‌های میانجی (صامت‌های میانجی):** صامت‌هایی که میان دو مصوت قرار می‌گیرد، که عبارتند از: [ا (ء) ، ک، ج، گ، ی، و] [1]

پلّه + ان ← پلّ + ان ← پلّکان

سبزی + ات ← سبزی + ات ← سبزیجات

آزاده + ان ← آزاد + ان ← آزادگان

دانشجو + ان ← دانشجو + ان ← دانشجویان

بانو + ان ← بانُو + ان ← بانوَان

۵) **واجگاه[2] مشترک:**

واج‌هایی که واجگاه مشترک یا نزدیک به هم دارند معمولاً نمی‌توانند بی‌فاصله (مصوت) کنار هم بیایند مانند /ب/ و /پ/، /چ/ و /ش/، /ت/ و /د/، /ک/ و /گ/[3]

۱- این حرف «و» گاهی نشانه‌ی هیچ واجی نیست که به آن واج صفر می‌گویند مانند: خواهش - خواندن

۲- واجگاه (مخرج واج) حنجره، لب، دندان و ... که جزء دستگاه گویایی هستند هر یک تلفظ واج‌هایی را بر عهده دارند مثلاً واجگاه /ب/ و /پ/ لب است و واجگاه /ت/ و /د/ دندان است و واجگاه /و/ و /ف/ لب و دندان است.

۳- علاوه بر نمونه‌های یاد شده واج‌های: /خ/ و /غ-ق/، /ء همزه/ و /ع/، /ج/ و /چ/ واجگاه مشترک یا نزدیک به هم دارند.

۶) فرآیندهای واجی[۱]**:** هر نوع دگرگونی در نوع، محل و تعداد واج‌ها را فرآیند واجی می‌گویند. هر گاه واج‌های /ن/ و /ب/ بی‌فاصله در یک واژه کنار هم بیایند فرآیند (دگرگونی) صورت می‌گیرد مانند: شنبه که در تلفّظ، شمبه می‌گوییم.

انواع فرآیندهای واجی:

۱) *ابدال*[۲]: تبدیل یک واج به واج دیگر است که بر دو قسم است ۱-ابدال در مصوت: (تبدیل یک مصوت به مصوت دیگر)

ابدال در مصوت مانند: نَ + می‌روم ← نِ + می‌روم ← نِمی‌روم

بِ + خور ← بُ + خور ← بُخور

ابدال در صامت: انبار ← امبار

چنبره ← چمبره

موارد بالا ابدال در زنجیره‌ی گفتار است، گاهی نمود نوشتاری پیدا می‌کند مانند: سپید - سفید[۳]

پیروزآباد ← فیروزآباد

در واژه‌های دخیل (عربی) لکن ← لیکن

مهماز ← مهمیز[٤]، هگرز ← هرگز[٥]

۲) *تعریف ادغام*: به هم پیوستن یا یکی شدن یک واج با واج دیگر (واجی که واجگاه مشترک یا نزدیک به هم داشته باشد) مثلاً در واژه‌ی قند دان دو واج مشترک /د/ یکی می‌شوند و می‌گوییم «قندان» در واژه یگانه؛ یک + گانه[٦] واج‌های /ک/ و /گ/ تلفظ همسان می‌شوند و می‌گوییم: یگانه نمونه‌های دیگر زودتر (زوتّر) بدتر (بتّر) شب‌پره شپره

۳) *افزایش*: افزودن یک واج برای آسانی تلفظ که بر دو قسم است ۱) در گفتار: مانند پیاده، میان، خیابان که تلفظ می‌کنیم پی‌یاده، می‌یان، خی‌یابان اما در نوشتن ظاهر نمی‌شود.

۱- Phonemic process

۲- نوعی همگون سازی است که در زبان‌های دیگر مثل انگلیسی دیده می‌شود (assimilation) برای مثال: /n/ در کنار /p/ به /m/ تبدیل شده است: In+possible =Impossible

۳- در زبان فارسی به آن ناهمگون سازی (dissimilation) می‌گویند مانند: Marmor = Marble

٤- اماله نوعی ابدال است در واژه‌هایی مثل رکاب = رکیب، اسلام = اسلیم که به آنها ممال می‌گوییم.

٥- این فرآیند را بهتر است «قلب» بنامیم، چون واج‌ها، جابجا (قلب) شده‌اند.

٦- این مثال برگرفته از کتاب درسی دبیرستان است، اما به نظر ما نوعی فرآیند افزایش است.

این فرآیند باعث می‌شود که واژه‌ها را با دو تلفظ بیان کنیم یک بار با افزایش بار دیگر بدون افزودن واج اضافی، مانند: باغ + بان < باغِبان / باغْبان

افزایش

۲) در نوشتار:

دو+ انه ← دوگانه افزایش /گ/

چهارپا + ان ← چهارپایان افزایش /ی/

خانه+ دوست ← خانه‌ی دوست افزایش صامت /ی/

کاربرد همه‌ی واج‌های میانجی در زنجیره‌ی گفتار و نوشتار جزء فرآیند افزایش است

٤) کاهش[1]

حذف برخی از واج‌های یک واژه را فرآیند واجی کاهش می گویند.

۱- کاهش در واج پایانی (در نوشتار)

املاء ← املا

وضوء ← وضو

آسیاب ← آسیا

۲) کاهش میانی هم‌آهنگ ← هماهنگ

گاهی فقط در گفتار این فرآیند پیش می‌آید مانند:

دست‌بند ← دس‌بند قندشکن ← قن‌شکن

برافتاد ← برفتاد دست‌گیره ← دسگیره

قواعد واجی: قواعدی که در کنار هم قرار گرفتن واج‌ها به آنها بستگی دارد.

بعضی از واج‌ها، واج‌گاه مشترک یا نزدیک به هم دارند که بی‌فاصله (بدون مصوت) در کنار هم قرار نمی‌گیرند مانند: /ش/ چ/ (پشچ) /ب/پ/ (ببر)

/ت/د/ (تدین) در صورت آوردن مصوت میان واج‌های یاد شده کاربرد آنها اشکالی ندارد مانند تَدیُن و بِبَر

۱- Elision اصل کم کوشی در زبان (Least effort (principle

پرسش‌های چهار گزینه‌ای واج و فرآیندهای واجی

۱- در کدام گزینه در زنجیره‌ی گفتار به ترتیب فرآیندهای ابدال، افزایش، کاهش و ادغام صورت می‌گیرد.

۱) دانه، جای خالی، دست پاچه، تک گل

۲) بگیر، نای بی نوا، برانداخت سد تا

۳) جنبش، خانه‌ی کوچک، افرا، لب پر

۴) دنبه، راه بی نهایت، بند پایان، کباده

۲- در همه‌ی گزینه‌ها به جز گزینه ... می‌توان «ی» میانجی اضافه کرد.

۱) آمدن ۲) گفتن ۳) افتادن ۴) خوردن

۳) واج / ٥ / در کدام گزینه با بقیه گزینه‌ها تفاوت دارد؟

۱) مهر ۲) گریه ۳) کوه ۴) خامه

۴) تعداد واج‌های کدام گزینه با واژه‌ی "آینده" یکسان است؟

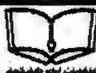
۱) قوانین ۲) مدت ۳) متفاوت ۴) اختر شناس

۵) واج‌های کدام گزینه درست نیامده است؟

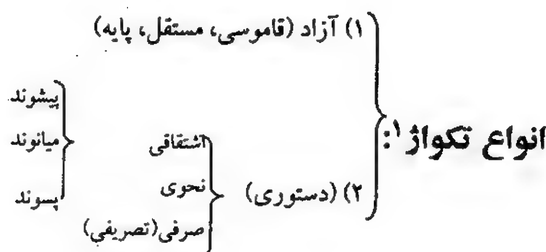
۱) اصول: *ص/م/ص/م/ص* ۲) آقایان: *ص/م/ص/م/م/ن*

۳) ستاره‌دار: *ص/م/ص/م/ص/م/ص/م/ص* ۴) خاتم‌ها *م/ص/م/ص/م/ص/ص/م*

شخصیت در بزرگترین لحظات نمود می‌کند، اما در کوچکترین و عادی‌ترین لحظات ساخته می‌شود.

تعریف تکواژ: کوچک‌ترین واحد معنی‌دار یا دستوری زبان است. مانند: سنگ، دان

تکواژ آزاد: کاربرد مستقل دارد مانند: خاک، پنجره ، دیوار

تکواژ دستوری: کاربرد و معنای مستقل ندارد مانند: ار، انه، ین

انواع تک واژه‌های دستوری:

۱- اشتقاقی: وندهای آغازی، میانی و پایانی را می‌گویند مانند نا ← نااهل ا ← سراشیب دان ← گلدان

۲) نحوی: نشان دهندی نقش برخی از واحدهای زبان است مانند: را ـ (نقش نمای اضافه)، ا نشانه (نقش‌نمای) منادا، حروف اضافه مانند: به، از، در و (نقش نمای پیوند یا همپایه ساز) معمولاً میان دو واژه یا دو جمله می‌آید. این‌ها جزء تکواژهای آزاد غیرمستقل هستند.

۳) صرفی (تصریفی) نشانه‌های جمع در اسم مانند ها/ ان، نشانه‌ی ناشناس (نکره) مانند: ی نشانه‌های تر و ترین (در وابسته‌های پسین و پیشین).

شناسه‌های فعل[2] مانند ـَد، ند، ید و پیشوندهای فعلی مانند: می، بـ پی‌بندها (ضمائر متصل) ـَم در کتابم ـَش در کتابش

تکواژ صفر (Ø) نمود آوایی ندارد، اما در شمارش تعداد تکواژها، یک تکواژ است. مانند:

۱- تکواژ آزاد (Free(Lexical) morphem) تکواژ دستوری gramatical morphem

۲- تکواژهای ماضی‌ساز: ید، ت، د، اد، ست

مانند: رسید، کشت، خورد، افتاد، زیست

گفتنی است که مؤلفان محترم کتابهای زبان فارسی دبیرستان تکواژه های یاد شده را در شمارش تکواژه‌ها به حساب نمی‌آورند.

؟ «ی» مصدری تکیه می گیرد در حالیکه «ی» نکره ناشناس تکیه نمی گیرد در اینجا در مدادی تک واژ اشتقاقی است.

فعل ماضی: رفت= رفت + Ø
فعل امر: برو= ب+ رو + Ø
فعل مضارع: (استثنایی) است= است + Ø

نکته: بعضی از تک‌واژها هم واج هستند هم واژه مانند ـِ و ـُ

(کتابِ من) که از تک واژ و سه واژه تشکیل شده است.

مثال برای واج و ← دوِر

مثال برای تک واژ ← داد و ستد

مثال برای واژه ← علی و حسن رفتند

در ضمن نشانه‌ی (۱) هم واج است هم تک واژ مانند: با ← واج   سراسر ← تک واژ

واژه:

تعریف واژه: از یک یا چند تکواژ ساخته می‌شود که می تواند مفهوم مستقل یا غیر مستقلی داشته باشد. مستقل مانند: ابر، غیر مستقل: مانند: از، و که و نقش نمای اضافه ـِ

نکته ۱) تک‌واژ آزاد به تنهایی می‌تواند به صورت یک واژه به کار برود روابط هم نشینی خاص در جایگاه اسم، صفت و قید و جز اینها ظاهر شود مثال: خاک نکته ۲) تک‌واژ ممکن است یک واژه‌ی ساده باشد یا جزئی از یک واژه باشد مانند: ابر «تکواژ آزاد» که یک واژه و یک تک واژ به حساب می‌آید. «گر» در کارگر جزئی از یک واژه است.

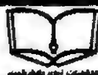
ساختمان* واژه: ساده: مداد / غیر ساده ← مرکب: جامداد / مشتق: مداد ?ی / مشتق- مرکب جامدادی

واژه‌ی ساده: آن است که از یک تکواژ آزاد درست شده باشد. مانند: سنگ، اردیبهشت، خیابان

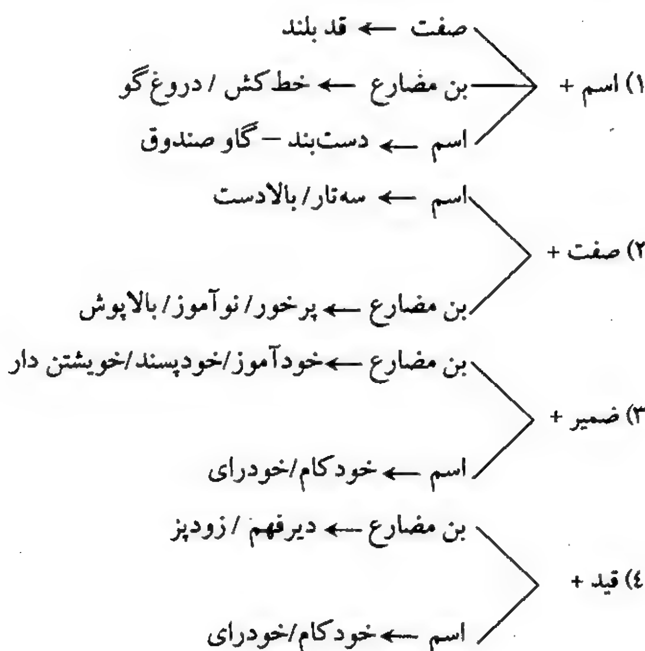
واژه‌ی غیر ساده: آن است که بیش از یک تک واژ داشته باشد، که بر سه قسم است:

مرکب: او دو تک واژ آزاد یا بیش از دو تکواژ[1] ساخته می‌شود. مانند: سفیدرود، گل گیر

* . «ی» مصدری تکیه می گیرد که در حالی که «ی» نکره (ناشناس) تکیه نمی گیرد. در اینجا در مدادی تکواژ

انواع واژه‌ها معمولاً از اسم، صفت، ضمیر، قید، همراه با اسم، بن مضارع و صفت ساخته می‌شوند. مانند: صفت قد بلند

۱- جز «شتر گاو پلنگ» که از سه تک واژ ساخته شده است واژه مرکبی که از سه تک واژ تشکیل شده باشد به ندرت کاربرد دارد مانند: آب دوغ خیار در ضمن واژه‌های دخیلی که از دو یا چند جز تشکیل شده اند در زبان فارسی واژه‌ی ساده به حساب می‌آیند مانند تله کابین، تلوزیون

انواع ترکیب

- اضافی (مضاف و مضاف‌الیه)
  - تعلقی: پرِعقاب
  - غیرتعلقی: دست طمع
- وصفی (موصوف و صفت): کوهِ بلند
- عطفی
  - ضعیف: فیل و فنجان
  - قوی: سبزی پلو
- اتباع
  - ضعیف: آت و آشغال
  - قوی: کتاب متاب
- نحوی
  - مفعولی: خداشناس
  - وصفی: نیک مرد
  - اضافی: مادر زن
- غیر نحوی: گاومیش

نکته‌های انواع ترکیب:

۱) در ترکیب اضافی وقتی تکواژ ـِ حذف می‌شود یک واژه مرکب ساخته می شود؛ اما همراه نقش نمای اضافه سه واژه است. مانند: مادرِ زن که سه واژه است اما مادرْ زن (بدون نقش نمای اضافه) یک واژه‌ی مرکب است.

در بعضی از واژه‌ها نقش نمای اضافه حذف نمی‌شود اما دیگر واژه نیست بلکه یک تک واژ اشتقاقی است مانند «تختِ خواب» که امروزه با توجه به اینکه در ساختن واژه‌ی جدید به کار می‌رود «وند» به حساب می‌آید نه واژه، پس نتیجه می گیریم، تختِ خواب یک واژه مشتق مرکب است.

۲) اگر در ترکیب وصفی هسته و وابسته جابجا شوند، معمولاً به یک واژه مرکب تبدیل می‌شود. مثلاً «چادرِ سیاه» سه واژه است ← + ـِ + سیاه اما سیاه چادر یک واژه به حساب می‌آید. (یک واژه‌ی مرکب)

این مورد (جابجایی هسته و وابسته) در ترکیب‌های اضافی هم مثل ترکیب وصفی است مانند: «آبِ گُل» که سه واژه است اما «گلاب» یک واژه مرکب است.

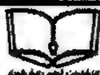
۳) بعضی از ترکیب‌های عطفی مانند چلوکباب، کت و شلوار که در اصل سه واژه بوده‌اند امروزه با حذف«و[1]» یک واژه مرکب است ← کتْ شلوار

٤) برخی از واژه‌های مرکب در حقیقت فشرده‌ی یک جمله‌سه جزئی با مفعول هستند که گاهی مفعول آنها همراه وابسته آمده است مانند هواپیما← چیزی که هوا را می‌پیماید، یا آشپز: کسی که آش را می‌پزد.

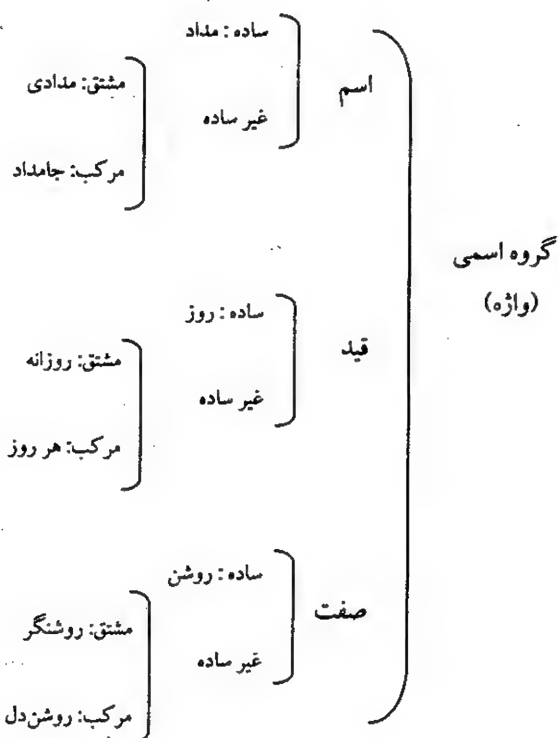
۵) بعضی از واژه‌ها با توجه به پیشینه‌ی باستانی آنها غیرساده بوده‌اند اما زبان شناسان امروزه پیشینه‌ی باستانی را در نظر نمی گیرند؛ بنابراین ساده، به حساب می‌آیند: «اسفندیار[2]»

۱- نقش نمای پیوند است. علاوه بر نقش نمای اضافه و پیوند که در صفحات قبل خوانده‌این نقش نمای متمم نیز مانند اینها حذف می‌شود. مانند زیر زمین که در اصل در زیرزمین بوده است که نقش نمای آن «در» (نقش نمای متمم) حذف شده است.

۲- یا «اسپندیار»: مرکب از سپنته به معنی مقدس و جزء دوم از مصدر da به معنی آفریدن و دادن که به معنی «آفریده‌ی پاک» یا «مقدس آفرید» است.

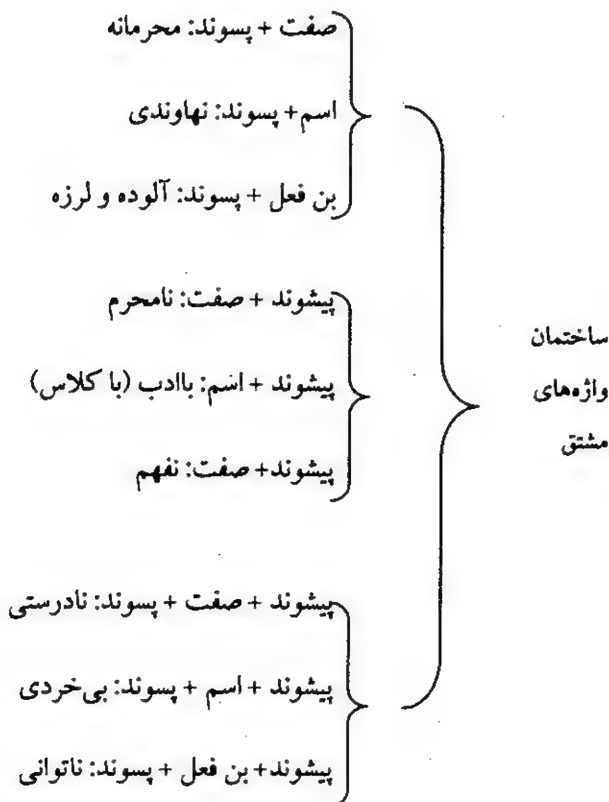
۶) در گروه اسمی، قید و صفت نیز مانند اسم از جهت ساختمان به ساده و غیر ساده تقسیم می‌شود. مانند:

پندی دهمت اگر به من داری گوش
از بهر خدا جامه‌ی تزویر مپوش
دنیا همه ساعتی و عمر تو دمی
از بهر دمی عمر ابد را مفروش

واژه‌های مشتق: از یک تکواژ آزاد و یک یا چند وند (پیشوند یا پسوند) ساخته می‌شوند.

شیوه‌های ساخت واژه‌های مشتق عبارتند از:

نکته‌های مشتق:

۱- گاهی واژه‌ی مشتق از ضمیر و وند ساخته می‌شود مانند: خودی، بی‌خود

۲- وندها (پیش‌وند پسوند) اسم، صفت و قید مشتق می‌سازند:

وندها (پیش‌وند و پسوند):

- اسم ساز پسوند: ی (گی) گر، گری، یت، ار[۱]، ه
- ش، انه، چی، بان، دان، ستان، گاه، زار، یه[۲]، بِ
- صفت ساز پیشوند: با، بی، نا، نـ، هم، بـ
- پسوند: ان، انه (گانه) ین و ینه، ا، َنده، ی، ه،
- گار، یه، مند، ور، ناک، وار، گین، ار
- قیدساز: ان[۳]، انه، وار

۳- تکواژ وابسته‌ی «ان» یا پسوند «ان» کاربردهای چندگانه دارد که عبارتند از:

۱- جمع ← مردان / زنان

۲- قید ← گریان / لرزان

۳- صفت ← روان / نگران

٤- شباهت ← کوهان / گوزنان ← شاخ گوزنان

٥- زمان ← بهاران/ پاییزان

٦- مکان ← سپاهان / خاوران

۷- نسبت ← اشکان/ بابکان

۸- مصدر ← حنابندان / یخبندان

۹- سبی (گذراساز) ← خواباند / خوراند

۱۰- رده و سلسله ← دوزیستان / هخامنشیان

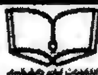
٤- پسوند «گری» در بعضی از واژه‌ها یک تکواژ و در بعضی دیگر دو تکواژ به شمار می‌رود. مانند:

- یک تکواژ: مربی‌گری یاغی‌گری لاابالی‌گری
- دو تکواژ: آرایش‌گری کوزه‌گری آهنگری کارگری

۱- پسوند «ار» اسم ساز است اما استثنائاً صفت هم می‌سازند مانند: گرفتار، برخوردار، خواستار، مردار و پرستار خریدار

۲- پسوند «یه» هم اسم ساز است هم صفت ساز مانند: اسم: ترکیه ، صفت: امور خیریه

۳- این پسوندها قید ساز هستند اما در جمله مشخص می‌شود که قید هستند.

۵- برخی از واژه‌های مشتق هم نام شغل است، هم محلِ کار مانند:

«بقّالی نجاری قصّابی»

٦- وندهایی که واژه‌های مشتق می‌سازند، عبارتند از: هم، با، نـ ، بـ ، بی، نـا، در واژه‌های: هم‌نشین، با حجاب، ندار، بنام، بی‌هنر، نااهل و ...

واژه‌های مشتق پر کار برد:

۱- اسم: خوبی، مردانگی، خیاطی، کارگر (صفت شغلی) موذی‌گری، وضعیت، کشتار، آرادیه، پوشه، نمایه، زمینـه، سیاهه، هزاره، بینش، صبحانـه، شکرانه، پست‌چی، باغبان، گلدان، هنرستان، دانشگاه، گلزار، روسیه، عروسک[1]

۲- صفت: باسواد، بی‌هنر، نامعلوم، ناامید، ناگوار، نسوز (پنبه‌ی نسوز) نشکن (ظرف نشْکن) بزن، همنشین، همکار، ماندنی (صفت لیاقت) خانگی، گوینده، افسرده، گرفتار، مردار، خندان[2]، مردانه، محرمانه، دوگانه، دانا، سازگار، رستگار، مدیحیه (قصاید مدیحه) ارجمند، تنومند، هنرور، پهناور، غمناک، امیدوار، غمگینی، رنگین

نکته‌ی بسیار مهم

واژه‌های دبستان، تابستان، زمستان، ساربان، خلبان، شبان، زنخدان، ناودان، خاندان، شیرین، استوار، بی‌گاه، غنچه، پارچه، کلوچه، کوچه، مژه، وادار، دیوار، دیوانه و ...

که دارای وند اشتقاقی هستند، اما مشتق به حساب نمی‌آیند زیرا زبانشناسان پیشینه‌ی باستانی زبان را در نظر نمی‌گیرند[3] در موارد مشابه وضعیت مورد نظر است.

۱- تک‌واژ اک (۱۲ه) کاربردهای متفاوت از جهت معنا دارد:

۱-۱ تشبیه=عروسک

۱-۲ تحبیب (ترحم، دلسوزی) طفلک

۱-۳ تصغیر: دخترک / پسرک

۱-٤ تحقیر: مردک

۱-۵ مصدری: چشمک

۱-٦ زیبایی: کنیزک

۱-۷ نسبت (دارندگی) سنگک

۱-۸ اسم ابزار: روروک

۲- در جمله، واژه‌ی خندان و امثال آن می‌تواند به صورت قید به کار برود. مانند: علی وار، مخفیانه شبانه

۳- بعضی از تک واژهای یاد شده زایایی خود را از دست داده‌اند، یعنی رسوبی هستند. در زبان امروز قابل تقطیع نیستند پس مشتق به حساب نمی‌آیند. مانند: «امسال» که تک واژ «ام» رسوبی است تنها در واژه‌های امروز و امشب کاربرد دارند پس چنین واژه‌هایی، واژه ساده به حساب می‌آیند.

؟ «ی» در اینجا یای مصدری است. یادآور می‌شویم که «ی» ناشناس مشتق ساز نیست پس در ساختمان مشتق - مرکب کاربردی ندارد.

مشتق - مرکب: گاهی یک واژه، هم مرکب است هم مشتق که به آن مشتق- مرکب می‌گویند. مانند: خودخواهی، خدانشناس

ساختمان واژه‌های مشتق مرکب:
- از اسم + وند + اسم: تختِ خواب، سرتاپا، دانشسرا
- از صفت + مرکب+ وند: کتابفروشی، دست‌بوسی، دلجویی، بدگویی ؟
- از بن فعل:
  - بن ماضی + وند+ بن ماضی زد و خورد، رفت و آمد
  - بن مضارع+ وند+ بن مضارع کشاکش، تکاپو، گیرودار

نکته‌های مشتق مرکب

۱- وندهایی که فقط مشتق - مرکب می‌سازند عبارتند از:

ـِ، و، در، به، تا، مانند: رختِ خواب، گفت و گو، پیچ در پیچ، دست به عصا، گوش تا گوش

۲- وندهایی که هم مشتق - مرکب می‌سازد هم مشتق عبارتند از:

ا، ش، ان[۱]، ی، انه، ه، ن، ب

دمادم- گیرا، دانش‌نامه - سنجش، یخ‌بندان- فرهنگان

خوش‌رویی- سفیدی، خوش‌بینانه- صبحانه، دست‌گیره - زبانه

زبان‌نفهم - نفهم، بگیروببند، بشکاف

۳- واژه‌های مشتق مرکب معمولاً به شکل‌های زیر ساخته می‌شوند

۱-وجود میانوند در یک واژه: سراشیب

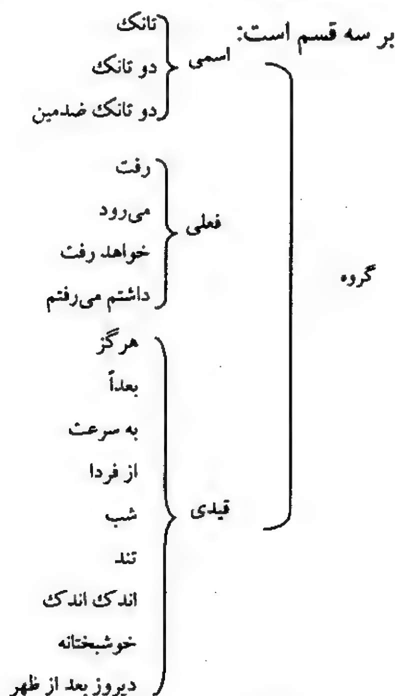
۲- افزودن تک‌واژ به واژه‌ی مشتق:نام نویسی

۳-افزودن وند به واژه‌ی مرکب: ناخودآگاه

۱- ان اگر نشانه‌ی جمع باشد مشتق‌ساز نیست مثلاً درختان یک واژه‌ی ساده است

گروه:

تعریف گروه: به واحدی از زبان می‌گویند که از یک یا چند واژه ساخته می شود و بر سه قسم است:

۱- گروه اسمی: از یک اسم (هسته) درست می‌شود، که می‌تواند یک یا چند وابسته بگیرد.

در زبان فارسی اسم نشانه‌ی ویژه‌ی ظاهری ندارد[۱].

ویژگی‌های اسم

وابسته‌پذیری، شمار شناس ناشناس و اسم جنس عام و خاص و ساخت وابسته‌پذیری:

هسته‌ی گروه اسمی می‌تواند وابسته‌های بگیرد که عبارتند از:

۵- اسم میتواند «ی» ناشناس، نشانه‌های جمع و وابسته‌های پیشین و پسین بگیرد. مانند کتابی- کتاب‌ها، این کتاب، کتاب خوب

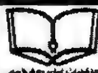
وابسته‌پذیری[1]

پیشین
- ۱- صفت اشاره: این جهان
- ۲- صفت پرسشی: کدام جهان؟
- ۳- صفت تعجبی: چه جهانی!
- ٤- صفت مبهم: چند جهان
- ٥- صفت شمارشی اصلی: دو جهان
- ٦- صفت ترتیبی نوع (۱): اولین جهان
- ۷- صفت عالی: بهترین جهان
- ۸- شاخص: مهندس علیمرادیان

پسین
- ۱- «ی» ناشناس: درختی
- ۲- نشانه‌های جمع: درختان / درخت‌ها
- ۳- صفت شمارشی ترتیبی نوع (۲): درخت دوم
- ٤- مضاف‌الیه: درخت سیب
- ٥- صفت بیانی: درخت بلند

وابسته‌های وابسته
- ۱- ممیز: دو جلد کتاب
- ۲- صفتِ صفت: رنگ آبی روشن
- ۳- مضاف‌الیه مضاف‌الیه: دیوار نمایشگاه کتاب
- ٤- قید صفت: کار خیلی خوب
- ٥- صفت مضاف‌الیه[2]: مطالب کدام کتاب

۱- مطالب کدام کتاب خواندنی است؟

پرسش‌های چهارگزینه‌ای تک واژ و واژه

۱- جمله‌ی «او در همدان می‌زیست» چند تک واژ دارد؟

۱) ۷ ۲) ۸ ۳) ۶ ۴) ۵

۲- در کدام گزینه تک واژ صفر Ø نیست؟

۱) او با خود این سخنان می‌گفت ۲) شاید تا به حال به مقصد رسیده باشد

۳) فرصت‌ها دیگر از دست رفته است ۴) او به خواب خوشی فرو رفته بود

۳- جملهٔ «امروز کتاب را نمی‌برم» به ترتیب چند واژه و تکواژ دارد؟

۱) ۴، ۷ ۲) ۳، ۸ ۳) ۴، ۹ ۴) ۵، ۱۰

۴- همه‌ی گزینه‌ها جز گزینه‌ی ... درباره تک واژ درست هستند:

۱) کوچک‌ترین واحد معنی‌دار زبان است.

۲) ممکن است یک واژه‌ی ساده باشد.

۳) ممکن است جزئی از یک واژه باشد.

۴) تک واژی که نمود نوشتاری ندارد در شمارش تک واژه‌ها به حساب نمی‌آید.

۵) در عبارت زیر چند واژه‌ی غیر مستقل وجود دارد.

دمدمه‌های اردیبهشت، اصفهان چون شاهزاده‌ی افسون شده‌ی افسانه است که طلسمش را شکسته‌اند و آرام آرام از خواب بیدار می‌شود.

۱) هفت ۲) شش ۳) هشت ۴) نه

⌛ پرسش‌های چهار گزینه‌ای ساخت واژه ⌛

۱- کدام گزینه از جهت ساخت با بقیه‌ی گزینه‌ها متفاوت است؟

۱) یخ بندان ۲) دل بستگی ۳) مداد پاک کن ۴) دانش پژوهان

۲- کدام یک از گزینه‌ها مشتق است؟

۱) نامه ۲) خانه ۳) دانه ۴) تخته

۳- در کدام گزینه ساخت واژه به صورت «اسم + وند + بن فعل» است؟

۱) دست به عصا ۲) مزد بگیر ۳) رفت و آمد ۴) ناهماهنگی

۴- کدام یک از گزینه‌ها واژه‌ی ساده به حساب می‌آید؟

۱) شیرین- سنگین ۲) چرمین- نوین ۳) پشمین- سیمین ۴) چوبین- خونین

۵- کدام گزینه مشتق نیست؟

۱) عروسک- پشمک ۲) سفیدک- سیاهک ۳) اتاقک و شهرک ۴) کوچک- کودک

به عوض آنکه به تاریکی لعنت بفرستید
یک شمع روشن کنید
و این را بدان که خود خالق پیروزی‌ها و شادکامی‌ها
و موجد شکست‌ها و تلخی‌های خویش هستی

نکته‌هایی درباره ویژگی‌های وابسته پذیری اسم

۱- شاخص عناوین و القابی که بدون نشانه یا نقش نمایی پیش از اسم می‌آیند.
(شاخص نزدیک‌ترین وابسته به هسته‌ی گروه اسمی است.)

شاخص‌های پرکاربرد:
- آقا، استاد، امام، برادر، تیمسار، جناب، حاجی/حاج آقا، خواهر، خاله، دایی، سردار، سرهنگ و سرتیپ ... مهندس، دکتر
- امام زاده، امیر، خواجه، میرزا، حکیم، ملا، کاکا، کدخدا، کی (کی کاووس) سلطان

این واژه‌ها در صورتی شاخص هستند که بدون نقش نما (ـِ) پیش از اسم بیایند در غیر این صورت اسم هستند مانند خواهر رضوی شاخص خواهر است چون بدون نقش نما به کار رفته اما خواهرِ رضوی که با نقش نمای به کار رفته است اسم است ولی شاخص نیست[1].
(شاخص‌ها گاهی پس از هسته هم به کار می‌روند رضاخان، عباس آقا)

شاخص در زبان ادبی با هسته‌های غیر انسان به کار می رود مانند: خاله خرسه، خانم کلاغه، آقا خروسه.
شاخص گاهی با اسم عام نیز به کار می‌رود مانند: خانم معلم، آقا مدیر، آقا ناظم، آقا داماد

ممیز

تعریف ممیز: اسمی است که وابسته‌ی صفت شمارشی است که معمولاً برای بیان تعداد، اندازه و وزن ... به کار می‌رود مانند چهار کتاب جلد ممیز است و وابسته صفت شمارشی چهار است: چهار جلد کتاب.

۱- آقا بهروز را بهتر از هر کسی می شناسند. بهروز هسته‌ی گروه اسمی و «آقا» شاخص است. آقای بهروزی خالی بند است. آقا هسته‌ی گروه اسمی و بهروزی وابسته است.

ممیزی به دو دسته تقسیم می‌شوند: ۱- چیزی به معنا نمی‌افزایند مانند دو جلد کتاب (می‌توان ممیز را حذف کرد) عدد، دستگاه، تا[1]

۱- چیزی به معنای هسته‌ی گروه اسمی می‌افزایند مانند دو متر پارچه (نمی‌توان آن را حذف کرد) متر، دست، گرم، سنگ[2]، توپ

برخی از ممیزها عبارتند از:

تُن، کیلو (گرم)، من، سیر، فرسخ (فرسنگ) کیلومتر، متر، سانتیمتر و ... دست، توپ، تخته، تَن[3]، اصله، باب، بند، جفت، حلقه، دوجین، دهنه رأس، رشته، زنجیر، سر، نفر، سنگ، شاخه، طاقه، عدل، عراده، فروند، قبضه، قرص، ورق

نکته؟ واژه‌هایی مثل نوع، گونه، و جور نیز ممیز هستند که برای انسان و غیر انسان به کار رفته است. سه نوع گیاه   چهار جور لباس   دو گونه غذا

«تا» جز ممیز کاربردهای دیگری در زبان فارسی دارد که عبارتند از:

۱- وند اشتقاقی: سرتاپا

۲- پیوند وابسته ساز: آمدم تا شما را ببینم

۳- حرف اضافه در متمم‌های قیدی از نهاوند تا تهران

٤- پسوند شباهت مانند همتا، بی‌تا، تا به تا

۵- شبه جمله[4] تا تو باشی دیرنیایی.

صفتِ صفت

این صفت با صفت همراه خود یکجا وابسته‌ی هسته گروه اسمی می شود مانند رنگ آبی آسمانی

۱- امروزه به جای اغلب ممیزهای یاد شده «تا» به کار می‌رود مانند چهار تا فرش به جای چهار تخته فرش

۲- مثل سه سنگ آب که برای آبیاری و آسیا به کار می‌رود.

۳- برای انسان از ممیزهای سر، تن، نفر و تا استفاده می‌شود مانند: خانواده‌ی شما چند سر عائله دارد.

٤- این شبه جمله در گذشته کاربرد فراوانی داشته است از جمله:

- به روز نیک کسان گفت تا تو غم نخوری....
- پا بر سر سبزه تا به خواری ننهی ....

آسمانی صفتِ صفت است یعنی صفت آبی است و آبی صفت رنگ اینگونه صفت‌ها غالباً به رنگ دلالت می‌کنند. آبی‌سیر، آبی روشن، آبی فیروزه‌ای

سبز یشمی، سبز چمنی، سبز لجنی، سبز روشن، سبز سیر، سبز درختی

سفید شیری، سفید یخچالی

قهوه‌ای روشن

زرد طلایی، زرد لیمویی

مضاف‌الیهِ مضاف‌الیه

گاهی مضاف‌الیه، مضاف‌الیه می‌گیرد مانند:

سراب کیان نهاوند هسته سراب کیان مضاف‌الیه نهاوند مضاف‌الیه مضاف‌الیه درخت چنار قیصریه

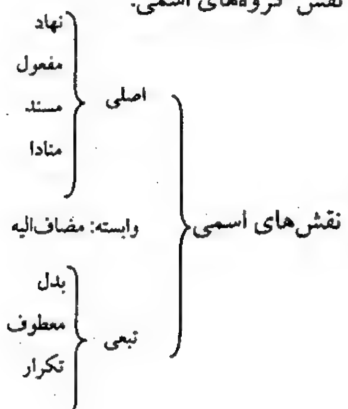
قید صفت

قیدی که در یک گروه اسمی صفت‌دار، قبل از صفت بیاید. مانند: خیلی، بسیار، حدوداً، واقعاً، فوق‌العاده، کمی، اندکی، بیش از حد، تقریباً

درس شیرین ادبیات / درس خیلی شیرین ادبیات

کار ارزشمند / کار خیلی ارزشمند

نقش گروه‌های اسمی:

نقش‌های اصلی نهاد، مفعول متمم (فعل) و مسند جزء اجزای اصلی جمله هستند.

۱) نهاد: اسم، ضمیر یا گروه اسمی است که درباره‌ی آن خبری می‌آید.

اسم: گل عزیز است.

ضمیر: شما گفتید.

گروه اسمی: آن کبوتر زیبا پرید.

نهاد بر دو گونه است جدا و پیوسته

نهاد جدا: معمولاً اول جمله می‌آید[1]

نهاد پیوسته: معمولاً همراه فعل می‌آید.

۲) مفعول:

اسم یا گروه اسمی که بعداً از آن نشانه‌ی «را» بیاید یـا بتـوان بعد از آن نشـانه‌ی «را» افـزود

مانند: او سیب را آورد. او سیب آورد.

۳) متمم

اسم یا گروه اسمی است که پس از حرف اضافه می‌آید.

متمم انواعی دارد:

انواع متمم[2]
- متمم فعل: من به خدا می‌اندیشم
- متمم اسم[3]: بحث درباره جنگ عراق این روزها رواج دارد.
- متمم قیدی: شما به تهران رفتید

---

۱. جمله معمولاً به دو بخش نهاد و گزاره بخش‌پذیر است اما جمله‌هایی هستند که نهاد جدا از فعل نمی‌گیرند مانند می‌شود ایستاده، باید رفت در ضمن نهاد ممکن است جمله‌ای باشد که قابل تأویل به گروه اسمی باشد مانند:

خوب است درباره زندگی فکر کنیم   فکر کردن درباره زندگی خوب است

۲. متمم انواع دیگری دارد که عبارتند از متمم صفت مانند دردی بزرگ از نادانی نیست

- متمم قید: شما دیرتر از بچه‌ها به کلاس آمدید.
- متمم شبه جمله: احسنت بر استعداد شما

۳. برخی از اسم‌های مبهم مانند بسیاری، برخی، بعضی و برخی از اسم‌های جمع مانند عده، دسته و گروه نیز به متمم نیاز دارند بسیاری از این پدیده ناشناخته است میان اسم و متمم گاهی فاصله می‌افتد: پس از این مطلب اشاره‌ای خواهیم کرد به مطالب دیگری گاهی متمم اسم خودش متمم می‌گیرد که به آن متمم ایم می‌گویند. افتخار به دوستی با علما امتیاز بزرگی است.

نکته: متمم فعل که فعل به آن نیاز دارد جزء اصلی اجزای جمله به حساب می‌آید اما متمم‌های اسم و متمم‌های قید جزء اجزای اصلی جمله به حساب نمی‌آیند متمم قیدی در جمله قابل حذف است.

مسند

اسم یا گروه اسمی[1] که بعضی از فعلها علاوه بر نهاد، مفعول یا متمم به آن نیاز دارد مانند: شما کوشا هستید.

منادا:

تعریف: اسم یا گروه اسمی که همراه نقش نمای منادا به کار می‌رود مانند:

ای خدا (با نقش نمای«ای») خدایا با نقش نمای «ا» ی در اینجا واج میانجی‌است.

یا علی با نقش نمای یا

نکته ۱: گاهی منادا بدون نقش نما به کار می‌رود   تکیه‌ها

نکته ۲: منادا با نقش نمای منادا یا بی‌آن «شبه جمله»[2] نامیده می‌شود.

نقش‌های وابسته: مضاف‌الیه

مضاف‌الیه: اگر پس از اسمی نقش نمای اضافی « ِ » بیاید واژه بعد از آن در صورتی که اسم یا در حکم اسم باشد مضاف‌الیه است وگرنه صفت است.

مانند: سبد سیب/ آثار نویسنده/ کتاب او/ عمر نیکوکار ثمربخش است.

عنوان اضافه

اضافه از نظر رابطه مضاف و مضاف‌الیه دو نوع است:

اضافه تعلقی: بین مضاف و مضاف‌الیه رابطه مالکیت یا وابستگی وجود دارد.

---

۱. مسند ممکن است جمله قابل تأویل به گروه اسمی باشد:
شما بودید که راه موفقیت به ما آموختید= شما آموزنده راه موفقیت راه ما بودید.
۲. شبه جمله یک جزئی به حساب می‌آید که منادا نیز در اینجا یک جمله یک جزئی است.

مانند: کتاب علی/ عنوان کتاب علی

اضافه غیر تعلقی: بین مضاف و مضاف‌الیه رابطه مالکیت یا وابستگی نیست.

مانند: روز شنبه، دست روزگار، دریای چشم

نکته ۱: اضافه گسسته

گاهی مضاف‌الیه بر مضاف مقدم می‌شود و یکی از ضمایر پیوسته مناسب به عنوان مضاف‌الیه دوم به جای آن می‌آید. مانند: علی (مضاف‌الیه گسسته) درس (مضاف) ش (مضاف‌الیه) خوب است.

نکته ۲: در دستور تاریخی (زبان فارسی رشته انسانی)

گاهی نقش نمای «را» بین مضاف و مضاف‌الیه فاصله می‌اندازد که به آن فک اضافه یا اضافه گسسته می‌گویند.

سلام او در وقت صباح مؤمنان صبوح است = سلام او در وقت صباح صبوح مؤمنان است.

او را دلارام نام است= نام او دلارام است.

نقش‌های تبعی

اسم یا گروه اسمی هستند که مستقلاً در جمله نمی‌آیند بلکه همراه گروه اسمی دیگر به کار می‌رود که یکی از نقشهای اصلی را دارد و از نظر نقش تابع گروه اسمی قبلا از خود هستند.

نقش‌های تبعی:
- بدل
- معطوف
- تکرار

بدل: اسم یا گروه اسمی است که با مکث بعد از هسته گروه اسمی می‌آید.

تا توضیحی بدان بیافزاید و بیشتر آن را معرفی کند. تعریف: بدل معمولاً اسم، عنوان، شغل، شهرت و موقعیت اجتماعی یا نام دیگر یا توضیحی برای اسم پیش از خود است. اسفندیار، پسر گشتاسب، با رستم مبارزه کرد.

نکته: بدل و شاخص از یک جهت به هم شباهت دارند.

بدل با مکث بعد از هسته گروه اسمی می‌آید. شاخص هم با مکث پیش از اسم می‌آید.

عمو بهزاد آمد. «عمو» شخص است که با مکث پیش هسته آمده است.

بهزاد، عموی بهروز، آمد. عموی بهروز بدل است که با مکث بعد از نهاد آمده است.

معطوف:

اسم یا گروه اسمی است که با حروف «و» و «یا» پس از هسته گروه اسمی می‌آید و از نظر نقش تابع گروه اسمی پیش از خود است. هر یک از اجزای اصلی جمله می‌تواند معطوف داشته باشد.

مانند: کتاب ادبیات و کتاب عربی را خواندم/ آمریکا با مردم افغانستان و مردم عراق (معطوف) می‌جنگد.

۱- معطوف به نهاد: سهراب سپهری و اخوان از شاعران معروف معاصر هستند.

۲- معطوف به مسند: هوا سرد و تاریک بود.

۳- معطوف به مفعول: کدام را بپذیرم، قسم روباه را یا دم خروس را؟

٤- معطوف به متمم: به محمد و آل محمد درود بفرستید.

تکرار:

تعریف: اسم یا گروه اسمی است که به منظور تأکید در جمله تکرار می‌شود.

۱- تکرار نهاد: دوستم آمد، دوستم

۲- تکرار مفعول: زیبای کوچکش را ربودند، زیبای کوچکش

۳- تکرار متمم: به متن بپردازید، به متن

٤- تکرار مسند: هوا گرم بود، گرم

پرسش‌های چهارگزینه‌ای گروه اسمی

۱- در کدام گزینه شاخص از نظر ساخت با سایر گزینه‌ها متفاوت است؟

۱) مهندس حسین را سالهاست می‌شناسیم.

۲) از مرکز تهران، امام زاده داود را نمی‌توان دید

۳) میرزا رضای کلهر خط را به گونه‌ی متفاوتی می‌نوشت

۴) حاج فراست امام جماعت مسجد ماست

۲- در کدام گزینه، هسته‌ی گروه اسمی بدون وابسته به کار رفته است؟

۱) دو دستگاه تانک ضد مین ۲) سازمان آزادی بخش فلسطین

۳) هواپیما سازی ۴) ماهواره‌ی مجهز

۳- به جز گزینه‌ی ... بقیه‌ی گزینه‌ها ممیز دارند.

۱) یک چوبه تیر خدنگ را گزین کرد ۲) جوی مشک از یک توده گل بهتر است

۳) یک دوال پوست و گوشت بگسست ۴) سعدی در انواع شعر طبع آزمایی کرده است

۴- در کدام گزینه متمم اسم به کار نرفته است؟

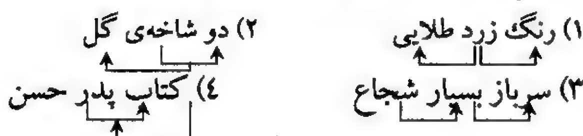
۱) علاقه‌ی به ادبیات عامل موفقیت شماست

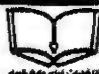
۲) مهارت در علوم فنون یاریگر ماست

۳) نمونه‌های از این نوع نثر پیدا می‌شود

۴) ماهی زیرک به دریا پیوست

۵- نمودار کدام گزینه درست است؟

گروه فعلی:

تعریف: واحدی از زبان است که از یک فعل یا بیشتر ساخته می‌شود. گروه فعلی از دو نظر بررسی می‌شود: ۱- از نظر ساختمان ۲- از نظر ویژگیهای گروه فعلی:

از نظر ساختمان:
-
-
-

۱- فعل ساده:

آن است که بن مضارع آن تنها یک تک‌واژه باشد: مانند: رفت، رفته بود.

که در هر دو فعل یاد شده بن مضارع «رو» است. گفتنی است که بن مضارع یکی از تکواژهای[2] گروه فعلی است که با حذف تک واژه «بـ» از اول فعل امر مفرد ساخته می‌شود. مثل: برو ⟵ بـ̸ - رو ⟵ رو

نکته ۱: تک واژه‌های منفی ساز، وجهی، استمراری، گذرا ساز، صفت مفعولی ساز و تک واژه شناسه هیچ تأثیری در ساختمان فعل (از جهت ساده، پیشوندی، مرکب) ندارند.

مثل: نروم، بروم، می‌رفتم، رساند، رسانده‌ام، رساندند

نکته ۲: فعلهای کمکی که در ساختمان فعلهای ماضی بعید، ماضی التزامی، ماضی‌های نقلی، ماضی مستمر، مضارع مستمر، آینده و فعل مجهول به کار می‌روند، تأثیری در ساختمان فعل ندارند. مثلاً در فعل «رفته بود» «بود» فعل کمکی است. پس این فعل ساده است.

رفته باشد ⟵ باشد کمکی است.

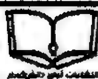
رفته است ⟵ است کمکی است = نقلی ساده

می‌رفته است ⟵ است کمکی = نقلی استمراری

---

[1]. عبارت‌هایی کنایی در کتب دبیرستان جزء فعل مرکب هستند در بعضی از دستورها به آن عبارتهای فعلی یا کنایی می گویند. مانند: به شمار آوردن، ابرو در هم کشیدن، از پا افتاد

۲. تکواژهای گروه فعلی بعد از این مبحث می‌آیند.

داشته می‌رفته است ⟵ است کمکی = نقلی مستمر

داشتم می‌رفتم ⟵ داشتم فعل کمکی است

دارم می‌روم ⟵ دارم فعل کمکی است

خواهم رفت ⟵ خواهم فعل کمکی است

گفته شد ⟵ شد فعل کمکی است

۲- فعل پیشوندی

اگر به اول بعضی فعلهای ساده یک «وند» افزوده شود به فعل پیشوندی تبدیل می گرد:

مانند: آمد⟵ برآمد

در ساختمان فعلهای پیشوندی معمولاً از پیشوندهای زیر استفاده می‌شود:

(بر، در، باز، فرو، وا، ور، فرا)

مانند: برداشت، دریافت، بازگشت، فروماند، وارفت، وررفت، فراخواند

نکته ۱: پیشوندهای یاد شده گاهی در معنای فعل ساده تأثیر می‌گذارند و فعلی با معنای جدید می‌سازند: افتاد ⟵ بر افتاد، انداخت ⟵ بر انداخت

گاهی هیچ معنای تازه‌ای به فعل ساده نمی‌افزایند[1]. مانند: شمرد ⟵ بر شمرد، افراشت ⟵ برافراشت

نکته۲: برخی از فعلهای پیشوندی امروزه به شکل ساده کاربرد ندارند مانند برخاست

فعل مرکب:

گاهی پیش از فعل ساده یا پیشوندی یک یا چند تک‌واژ مستقل می‌آید و با آن ترکیب می‌شود که به آن فعل مرکب می گوییم، مانند: گوش داد، دست برداشت، به شمار رفت

نکته ۱: تک واژ آزاد آغاز فعل مرکب را نمی‌توان گسترش داد به عبارت دیگر نمی‌توان تک‌واژهای ها، تر، ی «نکره» صفت و مضاف‌الیه را به آنها افزود.

۱. در دستور تاریخی بار معنایی جدیدی به فعل می‌افزودند حال آنکه امروزه تاثیری ندارند معنی فعل ساده و پیشوندی آنها یک معنی می‌دهد.

به عنوان مثال: در فعل مرکب گوش دادن نمی‌توان وابسته‌هایی از قبیل: ی نکره، تر، ها، یا صفت و مضاف‌الیه را برای جزء اسمی آن «گوش» آورد یعنی گوش داد، گوشتر داد، گوشها داد، گوش خوبی داد، گوشش داد، کاربرد ندارد.

نکته ۲: جزء اسمی (تکواژ آزاد آغازین)

فعل مرکب نقش نحوی نمی‌پذیرد مانند: نجات داد، نجات هیچ نقش نحوی (مسند، مفعول، متمم نهاد) در این فعل نمی‌پذیرد. اما در جمله برف کوه را سفید کرد؛ سفید کرد فعل مرکب نیست زیرا سفید نقش نحوی دارد و مسند است پس فعل این جمله ساده است. در صورتی که در جمله او جلسه امتحان را به خوبی اداره کرد فعل این جمله مرکب است زیرا جزء اسمی آن هیچ نقش نحوی نمی گیرد.

نکته ۳: هر فعل باید در همان جمله‌ای که به آن می‌رود در نظر گرفته شود چون در کاربرد دیگر احتمالاً وضعیت دیگری خواهد داشت.

مثل: «داد» در دو کارکرد یکسان نمی‌باشد. الف) علی جشنی ترتیب داده. ب) علی ترتیب کارها را داد.

در جمله الف ترتیب داد، فعل مرکب است چون جزء اسمی آن گسترش ناپذیر است اما در جمله ب، جزء اسمی گسترش یافته است.

نکته ٤: جزء صرفی «همگرد» فعلهای مرکب معمولاً یکی از فعلهای ساده آمدن، یافتن، افتادن، داشتن، دادن، گذاشتن، شدن، کردن، ماندن

آمدن ← فراهم آمدن، سرآمدن، پدید آمدن

یافتن ← انتقال یافتن، دست یافتن، نجات یافتن، راه یافتن

افتادن ← از پا افتادن، به جریان افتادن، از رونق افتادن، از اعتبار افتادن،

داشتن ← قرار داشتن، دوست داشتن، مقرر داشتن، وجود داشتن

گذاشتن ← کنار گذاشتن، دست گذاشتن، باقی گذاشتن

شدن ← بیان شدن، دریافت شدن، وارد شدن، عوض شدن

کردن ← اداره کردن، فراهم کردن، مطرح کردن، فراموش کردن

ماندن ← باقی ماندن، جا ماندن، برجای ماندن

نکته۵: برخی از فعلهای مرکب در حقیقت عبارتهای کنایی هستند پس فعلهای مرکب دو دسته‌اند۱- فعل‌های مرکب با همگرد «جزء صرفی» ۲- عبارت‌های کنایی یا فعلی عبارت‌های کنایی مانند به تنگ آمدن، به گردن گرفتن، دست برداشتن

ویژگی‌های گروه فعلی :

شخص، زمان، معلوم و مجهول، گذر، وجه

۱- شخص: شخص در فعل همان شناسه فعل «نهاد پیوسته» است. که به دو بخش تقسیم می‌شود: مفرد و جمع

۲- مفرد شامل: گوینده، شنونده و دیگری است. جمع شامل گویندگان، شنوندگان و دیگران هست.

شخص	مفرد	۱-گوینده	َم: خواندم (ماضی)		می‌خوانم (مضارع)
		۲- شنونده	ی: خواندی		می‌خوانی
		۳- دیگری	َد: خواند		می‌خوان
	جمع	۱- گویندگان	یم:	خواندیم	می‌خوانیم
		۲- شنوندگان	ید:	خواندید	می‌خوانید
		۳- دیگران	َند:	خواندند	می‌خواندند

نکته ۱: شناسه‌های ماضی و مضارع در همه اشخاص جزء سوم شخص مفرد «دیگری» یکسان است.

نکته ۲: شناسه‌ی سوم شخص مفرد ماضی انتظامی با فعل مضارع (سوم شخص مفرد) یکسان است.

نکته ۳: شناسه در همه ماضی‌ها (سوم شخص مفرد) جزء ماضی التزامی تک واژ صفر است.

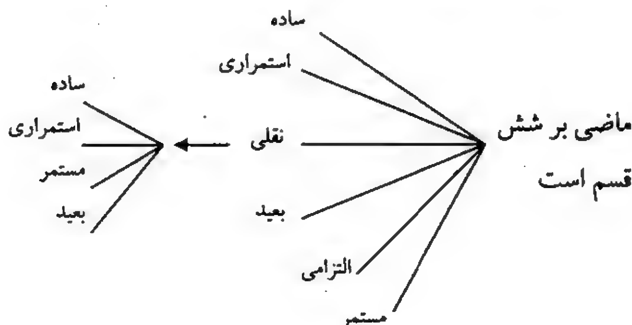
نکته ۴: شخص در فعل امر دو شناسه دارد ۱ دوم شخص مفرد ۲- دوم شخص جمع که در دوم شخص مفرد تک واژ صفر شناسه «شخص» است و در دوم شخص جمع «ید» است. بخوان Ø ← بـ + خوان + Ø

بخوانید ← بـ + خوان+ ید

۲- زمان:

یکی از ویژگی‌های فعل زمان است، که بر سه قسم است

۱- ماضی «گذشته» ۲- مضارع «حال» ۳- مستقبل «آینده»

ماضی ساده: گفتم

ماضی استمراری: می گفتم

ماضی نقلی: گفته‌ام
- ماضی نقلی ساده: گفته‌ام
- ماضی استمراری نقلی: می گفته‌ام
- ماضی مستمر نقلی: داشته‌ام می گفته‌ام
- ماضی بعید نقلی: گفته بوده‌ام

ماضی بعید: گفته بودم

ماضی التزامی: گفته باشم

ماضی مستمر: داشتم می گفتم

نکته[۱] ۱) در صورتی که « ید» را به بن مضارع فعلی بیافزاییم و بدون هیچ تغییری بن ماضی ساخته شود سوم شخص مفرد ماضی استمراری با دوم شخص جمع مضارع اخباری آن یکسان است.

۱- او می‌رسید (سوم شخص مفرد ماضی استمراری)
۲ - شما می‌رسید (دوم شخص جمع مضارع اخباری)

بن مضارع نشـــــانه
رس + ید

مضارع:

فعل مضارع بر سه قسم است:
۱- اخباری = می گویم ?
۲- التزامی = بگویم
۳- مستمر = دارم می گویم

نکته ۱) بعضی از فعلهای مضارع بدون نشانه اخباری «می» و التزامی «بـ» به کار می‌روند مانند: است/ هست /نیست/دارد/ باش

نکته ۲) بن ماضی سه فعل است/هست و باش، «بود» است.

آینده: خواهم گفت

نکته ۱) به جای فعل آینده امروزه از مضارع اخباری استفاده می‌شود. برای توضیح بیشتر طریقه ساخت همه زمانها (ماضی، مضارع، آینده) به صورت معلوم و مجهول می‌آید.

۳) ویژگی سوم فعل (ویژگی مجهول و معلوم)

تعریف فعل معلوم: فعلی است که آن را به نهاد نسبت می‌دهند. مانند: باغبان نهال را کاشت.

تعریف فعل مجهول: فعلی است که آن را به مفعول جمله معلوم (نهاد جمله مجهول) نسبت می‌دهند. مثل: نهال کاشته شد.

---

۱. نشانه‌های ماضی‌ساز عبارتند از: ید، د، ت، اد، ست، وید، شمرد، کشت، افتاد، زیست

۲. فعل‌هایی که با «آ، او، آ، ا، اُ» آغاز می‌شود و یا بن مضارع آنها به مصوت ختم می‌شود در هنگام صرف در بعضی ساختها به یکی از واج‌های میانجی «جاده گیوک ??» نیاز پیدا می‌کنند که معمولاً واج میانجی «ی» پر کاربرد بوده.

?? ج / ا/د /ه/گ/ی/و/ک آمد = بیا /افتاد بیفتاد/ افکند= بیافکند/ گویم

نکته: در زبان فارسی در صورتی که نهاد مشخص باشد از ساخت مجهول معمولاً استفاده نمی‌شود. مثلاً کاربرد چنین جمله‌ای (این کتاب توسط زرین‌کوب نوشته شده) نادرست است. باید بگویم: زرین کوب این کتاب را نوشت.

ساخت افعال:

۱- ماضی ساده: بن ماضی [1] + شناسه

۲- ماضی استمراری: می + ماضی ساده

۳- ماضی نقلی: صفت مفعولی [2] + ام/ای/ است صفر ایم/اید/اند

٤- ماضی بعید: صفت مفعولی + شناسه

٥- ماضی التزامی: صفت مفعولی + باشم/ باشی/ باشد/ باشیم/ باشید/باشند

٦- ماضی مستمر: داشت + شناسه + ماضی استمراری

ساخت فعل مضارع:

۱- مضارع اخباری: می+ بن مضارع [3] + شناسه: می‌سازد

۲- مضارع التزامی: بـ + بن مضارع + شناسه: بسازد

۳- مضارع مستمر: دارم/ داری/دارد/ داریم/داری/دارند+ مضارع اخباری مانند: دارم می‌سازم.

ساخت فعل آینده: خواهم/ خواهی/ خواهد/ خواهیم/ خواهید/ خواهند + بن ماضی «مصدر مرخم»

ساخت فعل مجهول:

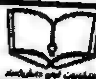
صفت مفعولی فعل مورد نظر + فعلی از مصدر «شدن» متناسب با زمان اصلی : مانند: نوشته شد.

---

۱. با حذف تکواژ «ن» از مصدر ساخته می‌شود. مانند ساختن (ساخت)

۲. بن ماضی + ه = ساخته

۳. بن مضارع: با حذف تکواژ وجهی «بـ» از امر مفرط ساخته می‌شود مانند: بخوان = خوان نکته: بعضی از فعلها امروزه بن مضارع آنها کاربرد ندارد. مانند نهفت که «نهنب» بوده است و «خست» که خل بوده است.

مراحل مجهول ساختن جمله معلوم به شرح زیر است.

مراحل مجهول ساختن جمله معلوم

۱- نهاد جمله‌ی معلوم را حذف می کنیم

۲- مفعول جمله‌ی معلوم را نهاد جمله‌ی مجهول قرار می‌دهیم و نقش نمای مفعولی «را» را حذف می کنیم.

۳- فعل جمله‌ی معلوم را به صفت مفعولی تبدیل می کنیم.

٤- از مصدر «شدن» فعلی متناسب با زمان اصلی به صفت مفعولی می‌افزاییم.

۵- شناسه را با نهاد جدید مطابقت می‌دهیم. مانند: «دانش‌آموزان عزیز کشته شدند»

ساخت فعل مجهول سوم شخص مفرد (دیگری) در زمان های مختلف از مصدر «نوشتن»

ماضی:

۱- ماضی ساده: نوشته شد

۲- ماضی استمراری: نوشته می شد

۳- ماضی بعید: نوشته شده بود

٤- ماضی نقلی[1]: نوشته شده است.

۵- ماضی التزامی: نوشته شده باشد.

٦- ماضی مستمر: داشت نوشته می‌شد.

مضارع

۱- مضارع اخباری: نوشته می‌شود

۲- مضارع التزامی: نوشته بشود

---

۱. استمراری نقلی: نوشته می‌شده است. بعید نقلی: نوشته شده بوده است. مستمر نقلی: داشته نوشته می‌شده است. فعل «است» معمولاً از پایان این افعال حذف می‌شود یا کاربرد آن کم است.

آینده:

نوشته خواهد شد

نکته: فعل امر گاهی مجهول می‌شود:

- بپاخیز و در راه حق کشته شود

- بپاخیزید و در راه حق کشته شوید

تک واژ در گروه فعلی

برای شمارش تک واژهایی که در ساختمان گروه فعلی کاربرد دارند باید آنها را شناخت: انواع تک‌واژهای گروه فعلی[1]: ۱- بن ۲- صفت مفعولی ساز ۳- شناسه ۴- وجهی ۵- استمراری ۶- گذرا ساز ۷- منفی ساز

۱- تک واژ «بن» { بن ماضی: شنید / بن مضارع: شنو }

۲- تک واژ صفت مفعولی ⟵ شنید + ه

این تکواژ در ساخت فعل‌های ماضی ساده‌ی نقلی، ماضی بعید، ماضی التزامی به کار می‌رود. صفت مفعولی بعضی از فعلها نیز در ساختمان فعل مجهول به کار می‌رود.

تک‌واژ «ه = ـِ = e-» به بن ماضی تمام فعل‌های گذرا و ناگذر افزوده می‌شود می‌ساختی به دست می‌آید که آن را صفت مفعولی می گوییم.

۳- شناسه تک واژهای ـَم، ای، ـَد، Ø، یم، ید، َند، مانند رفتم

۴- وجهی تکواژ «می» برای ساختن مضارع اخباری به کار می‌رود مثل می‌نویسد تک واژ «بـ» برای ساختن مضارع التزامی و فعل امر به کار می‌رود. مانند: بروید.

اگر فعل با آ/اُ/اَ/اِ آغاز شود پس از تک واژ «بـ» ی میانجی می گیرد: بیاید.

---

۱. در زبان فارسی نشانه‌هایی وجود دارند که با افزودن آنها به بن مضارع بدون هیچ تغییری بن ماضی ساخته می‌شود عبارتند از: ید، د، ت، اد، ست، خند + ید = خندید

گاهی این نشانه‌ها برای ساختن بن ماضی فرآیندهای واجی در بن مضارع به وجود می‌آورند. مانند: اموز + ت= آموخـت = ابدال /ز/ = به /خ/ این نشانه‌ها تک واژهای ماضی‌ساز هستند.

۵- تک واژ استمراری

این تکواژ «می» در فعل گذشته (ماضی) بر استمرار دلالت می کند مانند: می‌رفت

۶- تکواژ «ان» تک‌واژ سببی گذراساز است که اگر این تکواژ را به بعضی از فعل‌های ناگذر اضافه کنیم آنها را گذرا به مفعول می کند.

اگر به فعل جمله‌ی دو جزئی اضافه شود جمله سه جزئی می‌شود و اگر به فعل جمله‌ی سه جزئی اضافه شود آن را چهار جزئی می کند.

دوید ⟵ دواند ⟵ سه جزئی

پوشید ⟵ پوشاند⟵ چهار جزئی

نکته ۱: برخی از افعال از قبیل شتافتن، زیستن، آسودن با این تک‌واژ «ان» گذرا نمی‌شوند.

نکته ۲: برخی فعل‌ها مانند جنگیدن، بوسیدن، بوییدن ... سه جزئی هستند اما با این تک‌واژ «ان» به چهار جزئی تبدیل نمی‌شوند.

نکته ۳: برخی از فعلهای ناگذر مثل:افتادن، آمدن، رفتن، ماندن، با این تک‌واژ گذرا نمی‌شوند بلکه گذرای آنها به ترتیب عبارتند از: انداختن، آوردن، بردن، گذاشتن می‌باشد.

نکته ٤: برهی از فعل‌های سه جزئی مانند «شدن» با این تک‌واژ «ان» به چهار جزئی تبدیل نمی‌شود بلکه معادل چهار جزئی این فعل کردن نمودن و ساختن است. هوا سرد شد = برف هوا را سرد کرد / نمود/ ساخت

نکته ۵: به برخی از افعال تک‌واژ «ان» به دو حرف اول بن مضارع آنها اضافه می‌شود و آنها را گذرا می سازد.

مانند: نشستن= نشین= نش=ان «نشان» بن مضارع گذرا

نشان + د/ید[1] = نشاند

شکستن= شکن= شک+ ان = شکان بن مضارع گذرا

شکان + د/ید = شکاند

نکته ٦: برخی از فعلهای ناگذر را با افزودن یک میانوند گذرا می‌ساخته‌اند

۱. تکواژ ماضی ساز

تفتن= تافتن[۱] ?

برگشتن= برگاشتن

شکفتن= شکافتن

گذشتن = گذاشتن (به معنی گذرانیدن)

نشستن = نشاستن (نشاندن)

کفتن = کافتن

۶- تک واژ منفی‌ساز

با افزودن تک واژ منفی ساز «نـ» فعل‌ها را منفی می کنیم مانند: می‌رفت= نمی‌رفت

نکته ۱- زمان‌های مستمر شکل منفی ندارند برای منفی ساختن آنها از معادل‌های غیر مستمر استفاده می‌شود مانند: او دارد درس می‌خواند = او درس نمی‌خواند

او داشت درس می‌خواند= او درس نمی‌خواند

او داشته درس می‌خوانده= او درس نمی خوانده است

نکته۲- تک‌واژ منفی ساز در فعل‌های پیشوند همیشه پس از پیشوند می‌آید مانند:

برآمد ← بر نیامد   برگشت ← برنگشت

نکته ۳- در فعلهای مرکب پیش از همکرد (فعل عمومی جزء صرفی) می‌آید:

گوش کرد ← گوش نکرد

نکته ٤- اگر تک‌واژ وجهی «بـ» بر سر فعل باشد هنگام منفی ساختن تک‌واژ وجهی حذف می‌شود مانند: برو ← نرو   بروند ← نروند

نکته ٥ –اگر آغاز فعلی آ/اُ باشد پس از تک‌واژ منفی ساز واج میانجی «ی» می‌آید

آمد ← نیامد   افتاد ← نیفتاد

نکته ٦- اگر تک‌واژ منفی ساز پیش از «می» بیاید فرآیند واجی ابدال درمصورت صورت می گیرد مانند می‌رود = نَمی‌رود – نِمی‌رود مصوت َـ به ِـ تبدیل می‌شود.

---

۲. این فعل‌ها بیشتر در گذشته کاربرد داشته اند مانند: زمستانی گذاشتند در غایت خوشی همی برگرایید و برگاشت است بیامد به کردار آذر گشسب

? سبک شناسی بهار ج ۲ ص ۳۰٦

ویژگی چهارم فعل: گذر

٤- چهارمین ویژگی فعل «گذر» است که بر این اساس فعل‌ها به گذرا و ناگذر تقسیم می‌شوند.

۵- **فعل ناگذر:** فعلی است که تنها به نهاد نیاز دارد مانند: علی دوید

فعل گذرا: فعلی است که علاوه بر نهاد به مفعول یا متمم یا مسند نیاز داشته باشد که بر سه گونه‌اند: گذرا به مفعول گذرا به مسند گذرا به متمم

مانند: دید = او سیب را دید

است = خورشید زیباست

پیوست = او به ما پیوست

نکته ۱) فعل دو وجهی

فعلی که بدون تغییر معنی هم به صورت گذرا هم به صورت ناگذر به کار می رود.

مانند: پختن، ریختن، گداختن، شکستن، گسستن، گسیختن، سوختن، برافروختن، پژمردن

آهن گداخت / کوره آهن را گداخت

نکته ۲) برخی از افعال علاوه بر نهاد به دو جزء دیگر نیاز دارند

مفعول و متمم: معلم استعداد دانش‌آموزان را با آزمون سنجید

مفعول و مسند: برف کوه را سفید کرد.

مفعول و مفعول: نویسندگان بنام زبان فارسی را عظمت بخشیدند.

ویژگی پنجم فعل وجه

ویژگی پنجم فعل وجه است. تلقی گوینده یا نویسنده از جمله (مسلم یا نامسلم بودن یا امری بودن یا نبودن) را وجه فعل گویند.

در زبان فارسی امروز سه وجه اصلی (اخباری، امری، التزامی) وجود دارد.

۱- وجه اخباری همه‌ی ساخت‌های افعال جز ماضی التزامی و مضارع التزامی و امر وجه اخباری دارند پس پرکاربردترین وجه همان وجه اخباری است.

وجه این افعال اخباری است. رفت/ می‌رفت/ رفته بود/ داشت می‌رفت/ رفته است/ می‌رفته است/ می‌رود/ دارد می‌رود

وجه التزامی: اگر فعل همراه الزام /تردید/آرزو/ توصیه/ شرط/ دعا یا میل مطرح شود وجه التزامی دارد.

الزام: باید امشب بروم — توصیه: مبادا روی گلها پا بگذارید/ آنها درس بخوانند

تردید: شاید امشب بیاید — شرط: اگر تلاش بکنید موفق می‌شوید

آرزو: کاش برفی ببارد — دعا: خدا عمرتان بدهد

میل: دوست دارم به خانه شما بیایم

نکته ۱: عوامل التزامی ساز عبارتند از: باید/ شاید/ کاش/ اگر/ مبادا/ برخی از فعل‌ها مثل خواستن و توانستن

نکته۲: تکواژ وجهی «بـ» التزامی ساز در فعل‌های مرکب معمولاً و در فعل‌های ساده به ندرت حذف می‌شود: اگر به تلاش خود ادامه دهید ... ، اگر پول داری، بخر

نکته ۳: فعل التزامی گاه بدون همراهی با عوامل التزامی ساز می‌آید که بیشتر جنبه‌ی توصیه دعا یا آرزو دارند. مانند: کار بکنیم درس هم بخوانیم

وجه امر:

فعلی که وجه اخباری و التزامی نداشته باشد وجه امری دارد که دو ساخت بیشتر ندارد دوم شخص مفرد و جمع برو/ بروید

نکته ۱: دوم شخص جمع وجه التزامی با امری مشترک است: اگر بروید

نکته ۲: فعل امر پرسشی نمی‌شود

نکته ۳: اگر فعل امر منفی شود آن را نهی می‌نامند

نکته ٤: تک‌واژ «مـ» برای منفی ساختن فعل امر مخصوص زبان ادبی است مثل: مگو تنهاتر از یک تک درختم

پرسش‌های چهار گزینه‌ای گروه فعلی

۱- شناسه‌ی سوم شخص مفرد کدام گزینه با فعل مضارع یکسان است؟

۱) ماضی بعید ۲) ماضی التزامی ۳) ماضی نقلی ۴) ماضی ساده

۲- هر گروه فعلی دست کم چند تک واژ اجباری دارد؟

۱) ۲ ۲) ۳ ۳) ٤ ٤) یک

۳- "گرفتن" با کدام معنی در جمله‌های چهار جزئی به کار می‌رود؟

۱) شروع شدن ۲) بند آمدن ۳) خریدن ٤) تأثیر کردن

٤- در کدام گزینه فعل مرکب به کار نرفته است؟

۱) او به همه‌ی حرف‌های من گوش داد ۲) علی ترتیب کارها را داد

۳) فرصتی به من دست داد ٤) علی پول خود را از بانک دریافت کرد

۵- همه‌ی گزینه‌ها جز گزینه‌ی ... تک واژ "ان" را نمی‌پذیرند.

۱) نمودن ۲) شتافتن ۳) زیستن ٤) آسودن

گروه قیدی

بخشی از جمله است که جنبه‌ی توضیحی دارد و حذف شدنی است چون فعل جمله به آن نیاز ندارد مانند: او هر روز برای شرکت در جلسه به اداره می‌رود
گروه‌های قیدی جمله‌ی یاد شده را می‌توان حذف نمود. او می‌رود.
اجزای اصلی این جمله نهاد «او» و فعل ناگذر «می‌رود» می‌باشند
نکته: گروه قیدی از یک واژه یا بیشتر ساخته می‌شود
گروه قیدی از نظر نوع و ساختمان دو گونه است: الف- نشانه‌دار / ب- بی‌نشانه

الف) قیدهای نشانه‌دار

نکته: تفاوت پیشوندهای قیدی با حرف اضافه در آن است که: قیدهای پیشوندی همراه با پیشوند خود یک واژه به حساب می‌آیند اما حرف اضافه در متمم‌های قیدی خودش به تنهایی یک واژه به حساب می آید. مانند: او به اجبار درس میخواند. او به تهران مرکز ایران می‌رود.

به اجبار در جمله‌ی اول قید نشانه‌دار پیشوندی است و یک واژه به حساب می آید در جمله دوم به تهران قید نشانه‌داری است که از دو واژه‌ی «به» و «تهران» ساخته شده است.

ب) قیدهای بی‌نشانه

۱- مختص
۲- اسم مشترک
۳- صفت مشترک با قید

۱- مختص: این واژه نشر معیار تنها قید هستند مانند او هنوز زنده است.

۲- گروه قیدی مشترک با گروه اسمی: این واژه در بیشتر کارکردها نقش اسم را می پذیرند. و بر زمان و مکان دلالت می کنند. فردا دیر است. فردا در این جمله اسم و نقش نهاد را پذیرفته است.

فردا به دانشگاه خواهم آمد. فردا در این جمله قید است و حذف شدنی است.

۳- گروه قیدی مشترک با صفت: صفت‌های که به صورت قید در جمله به کار می‌روند مانند:

او آهسته سخن می‌گوید «آهسته» در این جمله قید است و حذف شدنی است اما در جمله‌ی کار آهسته و پیوسته ارزشمند است «آهسته» صفت کار است و جزء گروه نهاد جمله است.

نکته: بعضی از قیدها به صورت تکرار به کار می‌روند و بردو گونه‌اند:

الف) همراه نقش نما تنهای تنها او تنهای تنها آمد

ب) بدون نقش نما تند تند او تند تند می‌رود

پرسش‌های چهار گزینه‌ای گروه قیدی

۱- در کدام گزینه "قید"، ساختار اشتقاقی دارد؟

۱) تا مدرسه راهی نیست ۲) او با سرعت در جاده می‌راند

۳) با اتومبیل به مدرسه آمدم ٤) در آن شهر زیبایی‌های زیادی دیدم

۲- در کدام گزینه "قید" مشتق- مرکب، است؟

۱) گفت مستی زان سبب افتان و خیزان می‌روی

۲) ذره ذره وجود او آب می‌شد

۳) کارها امسال به کندی پیش می‌رود

٤) او آهسته ولی پیوسته راه خود را ادامه می‌دهد

۳- کدام یک از گزینه‌های زیر تنها به صورت قید در جمله کاربرد دارد؟

۱) جاهلانه- عاقلانه ۲) متأسفانه- خوشبختانه ۳) خوب- بسیار ٤) مردانه- زنانه

٤- کدام یک از گزینه‌های زیر از نظر ساختمان ساده است؟

۱) پیوسته ۲) سنجیده ۳) ندیده ٤) آهسته

۵- کدام یک از گزینه‌های زیر جزء اجزای اصلی جمله به حساب نمی‌آید؟

۱) گروه اسمی ۲) گروه فعلی ۳) گروه قیدی ٤) متمم فعل

تعریف جمله: واحدی از زبان است که از یک یا چند گروه ساخته شده باشند؛ که به دو قسمت نهاد و گزاره بخش‌پذیر باشند.

نمودار انواع جمله
- جمله‌های بی‌فعل
  - جمله دو جزئی
  - جمله یک جزئی (شبه جمله) ?
    - صوت
    - غیر صوت
    - منادا
  - جمله سه جزئی
- جمله‌های بی‌نهاد[1]
  - جمله‌های قالبی غیر مشخص با فعل مرکب ضمیری
  - جمله‌هایی که نهاد جدا از فعل نمی‌گیرند
- جمله‌های با نهاد و فعل
  - دو جزئی: نهاد + فعل ناگذر
  - سه جزئی
    - نهاد + مفعول + فعل
    - نهاد + مسند + فعل
    - نهاد + متمم + فعل
  - چهار جزئی
    - نهاد + مفعول + متمم + فعل
    - نهاد + مفعول + مسند + فعل
    - نهاد + مفعول + مفعول + فعل
    - نهاد + متمم + مسند + فعل

جمله‌های بی‌فعل

۱- شبه جمله: (جمله یک جزئی)

الف) صوت: به‌به، آخ، وای

ب) غیر صوت: سلام، درود، حمله

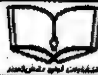
ج) منادا: ای خدا، خدایا

نکته ۱: صوت با نام آوا (اسم صوت) یکی نیست؛ نام آوا شبه جمله نمی‌باشد.

مثلاً: خش‌خش / جیک‌جیک گروه اسمی است که می‌تواند در جمله نقش بپذیرد، اما «صوت» مانند: «وه» چه شهر قشنگی! «وه» شبه جمله است و در شمارش یک جمله به حساب می‌آید.

? در کتاب‌های دوره‌ی متوسطه جملات یک جزئی با عنوان شبه جمله آمده است.

۱. این تقسیم بندی برای بیان کامل انواع جمله است و در کتاب‌های دوره‌ی متوسطه نیامده است.

۲- جمله‌های دو جزئی بی‌فعل:
این جمله‌ها از دو گروه اسمی ساخته می شوند که گذاره آنها بدون فعل می‌آید. مانند:
ورود ممنوع، روز بخیر، سه سه تا نه تا
نکته ۱: اگر در ساختمان چنین جمله‌هایی فعل به کار رود؛ تبدیل به جمله‌های سه جزئی بـا مسند می‌شود مانند: ورود ممنوع است.
نکته ۲: گروه اسمی دوم (گزاره) این نوع جملات یا به صورت متمم می آید یا غـیر متمـم مانند: (فضولی موقوف / شب‌خوش) (سلام بر شما/ آفرین بر تو)
نکته ۳: تفاوت این نوع جملات با جمله‌های معمولی این است که فعل جملـه‌های معمولـی را نمی‌توان بدون قرینه حـذف کـرد، بـه دلیـل بـه ایـن جمـلات «دو جزئـی اسـتثنایی» هـم می گویند.

جمله‌های سه جزئی بی‌فعل

در این نوع جملات واژه‌ی «یعنی» کار فعل جمله را انجام می‌دهد و معادل فعل «اسـت» به حساب می آید؛ مانند بی‌احتیاطی یعنی مرگ. محقق یعنی زرین‌کوب.
گفتنی است که به این نوع جملات استثنایی هم می گویند.

جمله‌های بی‌نهاد:

این جملات نهاد پیوسته (شناسه) نمـی گیرنـد. توضیـح اینکـه چـون شناسـه‌ی ایـن نـوع جمله‌ها همیشه ثابت است. (ـَ د /Ø) ارزش ندارند.
مانند: باید رفت / سردمان شد.
نکته ۱- این نوع جملات که می‌توانند با نهاد جدا از فعل بیایند مانند:
سردمان شد = ما سردمان شد.
نکته ۲- در ساختمان چنین جمله‌هایی- بعد از فعل بی‌نهاد مصدر مرخـم (بن مـاضی) فعـل دیگر می‌آید، که این فعل‌ها عبارتند از:
بتوان، می‌توان، می‌شود، بشود، می‌شود، باید (بایست / می‌بایست / می‌باید)

نکته ۳- فعلهای بتوان و می توان در این نوع جملات حتی شناسه‌ی سوم شخص مفـرد (َ د یا Ø) ندارند مانند: می‌توان گفت / شاید بتوان گفت

ساخت این نوع جملات (جمله‌های بی‌نهاد) به شکل زیر است.

گروه اسمی (اسم / ضمیر جدا) + گروه اسمی (اسم یا صفت) + ضمیر پیوسته + فعل

↓ نهاد جدا ↓ گزاره

فعل‌ها جملات بی‌نهاد (نهاد پیوسته) عبارتند از:

آمدن: خوشش آمد

بودن: سختش آمد

بردن: خوابش برد

زدن: خشکش زد

شدن: سردش شد

گرفتن: لجش گرفت

جمله‌های با نهاد و فعل

این نوع جمله‌ها سه گونه‌اند:

۱- دو جزئی (با فعل ناگذر)

۲- سه جزئی (با فعل گذرا)

۳- چهار جزئی (با فعل گذرا)

۱- جملات دو جزئی: تعدادی از فعلهایی که در جمله‌هایی دو جزئی کاربرد دارند عبارتند از: ایستادن، ترکیدن، خروشیدن، روییدن، زیستن، شتافتن، آمدن، لرزیدن، افتادن، درخشیدن ...

مانند: خورشید درخشید. خورشید (نهاد) درخشید (فعل)

۲- جمله‌های سه جزئی بر سه قسم است:

الف) با فعل گذرا به مفعول مانند: او گنج پنهانی را یافت.

ب) با فعل گذرا به متمم مانند: ما با دشمنان بشریت می ستیزیم.

ج) با فعل گذرا به مسند مانند: سپیده‌ی سحر آشکار شد.

نکته۱) گاهی مفعول بدون نقش نمای «را» (پس واژه) به کار می‌رود.

او مال داد / آنها عقل دارند

نکته ۲) منظور متمم (در فعل گذرا به متمم) متمم فعل است که جزء اجزای اصلی جمله به حساب می آید و فعل به ان نیاز دارد و پس متمم‌های دیگر (متمم اسم، متمم صفت، متمم قید و متمم شبه جمله) جزء اصلی جمله به حساب نمی آیند.

نکته ۳) گاهی مسند شکل متمم دارد اما فعل آن اسنادی[1] است مانند: این ماده از نفت است. «از نفت» متممی است که مسند این جمله به حساب می‌آید.

جملات چهار جزئی:

فعل این جمله‌ها نیز گذرا است و بر چهار قسم است:

۱- با فعل گذرا به مفعول و متمم: پاییز رنگ زیبایی به طبیعت می‌دهد.

۲- با فعل گذرا به مفعول و مسند: قدرت اتمی این کشور را مغرور ساخت.

۳- با فعل گذرا به متمم و مسند: مردم نهاوند به آن محله گلشن می گویند.

٤- با فعل گذرا به دو مفعول: دفاع مقدس ملت ایران را عظمت و اعتبار بخشید.

نکته ۱) بیشتر جمله‌های چهار جزئی با فعل گذرا بـه مفعول و مسند همـان جملـه‌های سه جزئی اسنادی هستند که یک جزء مفعول به آنها افزوده می‌شود.

کوه سفید شد= برف کوه را سفید کرد.

نکته ۲) معادل فعلهای جمله‌های چهار جزئی بـا مفعول و مسند معمولاًدر زبان عربـی دو مفعول می گیرند مانند: گردانید (صیر) نامید (سمی) شمرد (عد) پنداشتن (زعم، خال، حسب، ظن)

---

۱. افعال اسنادی از مصادر: بودن، شدن، (گشتن، گردیدن) قرار گرفتن و تمام فعلهای هم‌معنی و مشتق از این‌ها مانند: درس ادبیات ملاک ارزیابی قرار گرفت. قرار گرفتن به معنی گشتن یا شدن است.

نکته ۳) معادل فعلهای جمله‌های چهار جزئی دو مفعول هم دو زبان عربی دو مفعول می‌گیرند مانند پوشاند (کسی) داد (اعطی) چشاند (اذاق)

نکته ٤) فعل جمله‌های چهار جزئی با متمم و مسند معمولاً از فعل گفتن به معنی اطلاق کردن ساخته می‌شوند.

مانند: مردم ایران به اولین شب زمستان یلدا می‌گویند.

یادآوری:

جمله مستقل دو گونه است: ساده و مرکب

۱- جمله‌ی ساده یک فعل داد. مانند: هیچ درسی به اندازه‌ی ادبیات فارسی در زندگی ما کاربرد ندارد.

۲- جمله‌ی مرکب: جمله‌ای که دست کم یک جمله‌ی وابسته دارد. مانند: منظومه‌های حماسی بزرگ از سرزمین‌هایی بوده است که تمدن غنی‌تری داشته‌اند.

نکته ۱) جمله مرکب دارای یک جمله‌ی هسته و یک یا چند جمله وابسته است.

به شما سفارش می‌کنم که مفاهیم ادبی را بیاموزید.

به شما سفارش می‌کنم (هسته) که (پیوند وابسته ساز) مفاهیم ادبی را بیاموزید (وابسته)

نکته ۲) پیوندهای پرکاربرد «که» و «تا» معمولاً از جمله مرکب حذف می‌شوند. مانند:

- همه آمده‌ایم «تا» در کلاس شرکت کنیم.

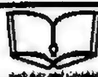
- گاهی انسان مجبور می‌شود «که» کارش را ناتمام رها کند.

نکته ۳) جمله‌ی مرکب ممکن است بیش از یک وابسته داشته باشد که در آن صورت وابسته‌ها نیز با هم ممکن است یکی از دو شکل زیر را داشته باشند:

الف- جمله‌های وابسته‌ی هم پایه[1] مانند: به شما می‌گویم (هسته) کتاب زبان فارسی برای همه را بگیرید (وابسته‌ی (۱)) و به طور جدی آن را مطالعه کنید (وابسته‌ی (۲)).

---

۱. جمله‌های هم پایه به جملاتی گفته می‌شود که پیوندهای همپایگی (هم پایه‌ساز) آن را به هم پیوند می‌دهد مانند: سحر شد و سپیده سرزد. پیوندهای هم پایه‌ساز عبارتند از (و، اما، ولی ....)

ب- جمله‌های وابسته‌ای که خود وابسته دارند:

به ما سفارش کرده است که تلاش کنید تا موفق شوید.

هسته — وابسته‌ی — وابسته‌ی وابسته

نکته‌های دیگر را بیاموزیم

انواع حذف در جمله:

حذف گاهی برای پرهیز از تکرار است که بر چهار گونه است:

حذف به:
۱- قرینه لفظی
۲- قرینه ذهنی (معنوی)
۳- حضوری
٤- بی اهمیت تلقی کردن هر یک از اجزای جمله

۱- حذف به قرینه لفظی مانند: وقتی معلم به کلاس آمد درس را شروع کرد معلم در جمله دوم به قرینه لفظی حذف شده است.

۲- حذف به قرینه ذهنی (معنوی) گاهی از مفهوم عبارت می‌توان به جزء حذف شده پی برد. بالاخره از سفر برگشت؟ به قرینه معنوی نهادی که گوینده و شنونده نسبت به مسافرت او آگاهی دارد حذف شده است که به این قرینه معنوی می گوییم.

۳- قرینه حضوری: با توجه به موقعیت متوجه حذف جزئی از جمله می‌شویم مثلاً بین دو نفر گفتگویی است یکی از آنها می گوید سرد است کسی که در موقعیت آن‌هاست متوجه می‌شود چه چیزی سرد است، هوا، یا غذایی روی اجاق گاز هرچه هست آن‌ها می‌دانند.

٤- بی اهمیت تلقی کردن یک جزء هم می‌تواند باعث حذف آن شود. مثلاً محمد کتاب شیمی را خرید. که از نمایشگاه یا کتاب فروشی حذف شده است.

نکته: نهاد جدا (ضمیر) را به قرینه‌ی نهاد پیوسته (شناسه) می‌توان حذف کرد به جز در سه حالت:

۱- اگر نهاد جدا با وابسته‌ی پسینت به کار رود: من بی خبر باید چه بگویم.

۲- اگر نهاد جدا با بدل همراه باشد: ما، داوطلبان کنکور، تلاش می کنیم.

۳- اگر تأکیدی در کار باشد: ما این نکته را می گوییم نه کس دیگر

پرسش‌های چهار گزینه‌ای "جمله"

۱- در متن زیر چند جمله‌ی چهار جزئی گذرا به مسند و مفعول به کار رفته است؟

ترجمه‌ی این آثار در ساخت شخصیت فرهنگی فرد و جامعه نیز تأثیر گذاشت، و مردم را بیدار کرد و آن‌ها را با دنیای تازه اشنا گردانید، گنجینه‌ی واژگان را غنی ساخت، نثر را پویاتر کرد، ساده‌نویسی را رونق بخشید.

۱) ۲ ۲) ۳ ۳) ٤ ٤) ۵

۲- "مادر جون" در جمله‌ی «به او می‌گفتند مادرجون» چه نقشی دارد؟

۱) مسند ۲) مفعول ۳) نهاد ٤) متمم

۳- اگر بخواهیم نمودار درختی جمله‌های زیر را رسم کنیم، نمودار کدام یک با بقیه متفاوت است؟

۱) جوانه‌های تخیل مرا با نسیم جان بخشی بارور می‌کردند.
۲) نیمی از آنچه را در وی مسرت و نشاط آفریده به دیگران می‌بخشد.
۳) اورازان را آب ریزان معنی می‌کنند.
٤) به معنای دیگر آن را افرا زان هم می‌دانند.

٤- کدام گزینه قسمت‌های مختلف گزاره‌ی زیر را کامل می‌کند؟

۱) مسند، مفعول، فعل ۲) متمم مفعول فعل ۳) مفعول، متمم، فعل ٤) مسند، متمم، فعل

۵- کدام یک از واحدهای زبان را می‌توان تا بی نهایت گسترش داد؟

۱) واج ۲) جمله ۳) تک واژ ٤) واژه

قواعد ترکیب:

در زبان فارسی برای بیان یک جملـه‌ی درسـت واحدهـای زبـان (واج، تـک واژه، واژه، گروه و جمله) باید از پنج صافی زبان عبور کنند تا بتوانند در زنجیره‌ی زبان و نوشتار قرار گیرند. گفتنی است که این قواعد در طبیعت زبـان و اهـل زبـان نهفتـه اسـت و نیـاز بـه آموزش ندارند به عبارت دیگر در بستر زبان آن‌ها را می‌آموزند.

این **قواعد پنج گانه** عبارتند از:

۱- قواعد واجی: ترکیب واج‌ها را به عهده دارند: اهل زبـان دو واج / گ / را کـه واجـگاه مشترک دارند بی فاصله (مصوت) در کنار هم به کار نمی‌برند.

۲- قواعد نحوی: ترکیب گروه‌ها (اسمی، فعلـی و قیـدی) را بـرای تولیـد جملـه‌ی درسـت دستوری به عهده دارند مثلاً اهل زبان نمی‌گویند: «تو تو را دیدی» بلکه می‌گویند: «تو خود را دیدی.» خود ضمیر مشترک به جای تو ضمیر شخصی جدا بـه کـار مـی‌رود یـا مطابقت نهاد با فعل که جزء قواعد نحوی است.

۳- قواعد هم نشینی: ترکیب تک واژها و واژه‌ها را برای ساختن گروه به عهده دارنـد مثـلاً نمی‌گویم: چهار زبان فارسی گزینه‌ای پرسش‌ها بلکه می‌گویم: پرسش‌های چهار گزینـه‌ای زبان فارسی

٤- قواعد معنایی: جمله‌های زبان را از نظر معنا بررسی می‌کنند. مثلاً اهل زبان در زبان معیار نمی‌گویند گوسفند آسمان آبی را چرید بلکه می‌گویند: گوسفند علف‌های تازه را چرید.

۵- قواعد کاربردی: کاربرد درست جملات را در جـایگاه مناسـب خـود، بـه عـهده دارنـد مانند: اهل زبان در جواب کسی که بپرسد هوا چه طور است؟ نمی‌گویند سـاعت دو اسـت. بلکه در پاسخ معمولاً خبری می‌دهند مناسب سؤال یعنی می‌گویند هوا خوب است یـا سـرد است.

پرسش‌های چهارگزینه‌ای قواعد ترکیب

۱- در ساخت کدام واژه قواعد واجی از مجموعهٔ قواعـد ترکیـب رعـایت نشـده است؟

۱) کوشش ۲) متداول ۳) پذیرایی ٤) چخچ

۲- تولید واحد زبانی «رهنما غیر انتفاعی دبیرستان مجتمع آموزشی» با کدام یـک از قواعد ترکیب سازگار نیست؟

۱) نحوی ۲) واجی ۳) کاربردی ٤) هم نشینی

۳- در عبارت «گفتم امسال چه رشته‌ای را انتخاب می‌کنی گفتـی بـرف می‌بـارد.» کدام قاعده‌ی ترکیب رعایت نشده است.

۱) هم نشینی ۲) نحوی ۳) کاربردی ٤) معنایی

٤- در تولید کدام واحد زبانی از قواعد نحوی پیروی می‌کنیم؟

۱) واژه ۲) گروه اسمی ۳) گروه قیدی ٤) جمله

٥- در تولید کدام واحد زبانی از قواعد نحوی پیروی می‌کنیم؟

۱) واژه ۲) گروه اسمی ۳) گروه قیدی ٤) جمله

از بزرگمهر پرسیدند کارها به کوشش است یا قضا؟
جواب داد: کوشش قضا را سبب است.

واحدهای زبر زنجیری [۱]

تا کنون به شرح واحدهای زنجیری زبان (واج، تکواژ، واژه، گروه، جمله و جمله مستقل) پرداختیم واحدهای زنجیر را می‌توان به کمک برش آوایی از یکدیگر جدا کرد؛ اما تعدادی از واحدهای زبان باقی می‌ماند که در هیچ یک از جایگاههای زنجیره‌ی گفتار قرار نمی‌گیرد؛ چون این واحدها جایگاه مشخصی ندارند به آنها واحدهای زبر زنجیری می‌گوییم.

نکته ۱) برداشت‌های مختلف از یک واحد زنجیری زبان، به کمک واحدهای زبر زنجیری ممکن است.

نکته ۲) واحدهای زبر زنجیری تغییراتی را به وجود می آورند که نه چشم می‌آیند و نه از ظاهر نوشته می‌توان آنها را استنباط کرد و تنها با توجه به لحن گفتار گوینده (لحن تکیه جزء واحد زبر زنجیری است که بعد از این می‌آید) و درنگ او هنگام گفتار، برجسته کردن بخشی از سخن یا تکیه بیشتر بر آن، بیشتر بر آن، آنها را درمی‌یابیم.

نکته ۳) الفبای خط از نشان دادن واحدهای زبر زنجیری ناتوان است.

واحدهای زبر زنجیری[۲]:
- ۱- تکیه
- ۲- آهنگ
- ۳- درنگ (مکث)

۱- تکیه Accent

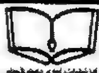
بر جستگی یکی از هنجارهای واژه را تکیه می گویند یعنی یک هجا را با شدت و فشار بیشتری ادا می کنیم.

---

۱. Supra segmental

۲. Supra Segmental Fwatuns

علاوه بر واحدهای یاد شده واحدهای دیگری نظیر نواخت (زیر و بمی) امتداد (کشش) و طنین نیز جزء واحدهای زبرزنجیری زبان است اما در فارسی معمولاً کاربرد ندارند. لازم به ذکر است که همه‌ی زبان‌ها به نحوی از نواخت (زیر و بمی) استفاده می کنند. مانند: واژه‌ی «ماه در زبان چینی با نواخت بم به معنی مادر» با نواخت «زیر» به معنی اسب و با نواخت بین زیر و بم به معنی ناسزا است. واژه‌ی «لی» «نا» به معنی گدایی و شاه بلوط با تغییر زیر و بم

تکیه در واحدهای زنجیری زبان:
- اسم
- صفت
- قید
- فعل
- جمله

تکیه‌ی اسم:

در تمام ساخت های اسم (ساده، مشتق، مرکب، مشتق - مرکب) تکیه روی هجای پایانی است.

پرویز، کارگاه، دست‌بند، زد و خورد

تکیه‌ی صفت: در صفت هم مثل اسم روی هجای پایانی است.

قرمز، لاجوردی، مغز پسته‌ای، معروف

تکیه‌ی قید:

در قید معمولاً تکیه روی هجای آخر است[۱]: هنوز، فقط، به تندی، متأسفانه، آهسته، افتان و خیزان

تکیه‌ی فعل
- ماضی
- مضارع
- آینده

تکیه‌ی فعل ماضی
- ساده
- استمراری
- نقلی
- بعید

تکیه‌ی ماضی ساده: روی هجای پایانی بن ماضی است (جزء سوم شخص مفرد هجا قبل از آخر تکیه دار است. شنیدم، اندیشیدی، آفرید

تکیه ماضی استمراری: روی تک‌واژ آغازین «می» است

می‌شنیدن، می‌رفت

---

۱. چند استثنا وجود دارد: الف) در قید مشترک با اسم واژه‌ی پس‌فردا تکیه‌ی آغازی دارد و در واژه‌های پریروز، پریشب، پس پریروز،پس‌فردا،فردا شب، پس‌فردا شب

ب- تکیه‌ی قیدهای که با «ی» نکره می آیند روی هجای ماقبل آخر است مانند گاهی، زمانی

پ- قیدهای که همراه با هیچ و هم هستند تکیه‌ی آنها در هجای اول است: هیچ گاه، همچنان

تکیه ماضی نقلی و بعید روی آخرین هجای صفت مفعولی است:

شنیده‌اند- شنیده بودند

تکیه‌ی فعل مضارع { اخباری / التزامی / مستمر ? }

تکیه‌ی مضارع اخباری: روی تکواژ آغازین «می» است.

می شنوم، می‌اندیشی

تکیه مضارع التزامی: روی تک واژ آغازین «ب» است.

بشنوم، بیاییم

تکیه‌ی آینده: تکیه‌ی فعل آینده روی هجای دوم فعل کمکی است.

خواهم شنید، خواهی رفت، خواهند نوشت

نکته ۱) اگر فعلی با تک‌واژهای التزامی «بـ» وجهی «می و بـ» استمراری «می» و تکواژ منفی ساز «نـ» بیاید تکیه‌ی آغازین دارد. مانند:

بروند، می‌روم، برو، می‌رفتم، نروی

تکیه در جمله:

در جمله تنها یک کلمه تکیه خود را حفظ می کند به عبارت دیگر یک واژه برجسته‌تر از سایر واژه‌های جمله تلفظ می‌شود که به آن نقطه‌ی اطلاع یا هسته‌ی آهنگ‌ین می گویند.

مضارع مستمر مانند ماضی مستمر، دو واحد به حساب می‌آیند؛ لذا دارای دو تکیه است. تکیه‌ی ماضی مستمر در هر جزء روی هجای اول است: داشتم می‌اندیشیدم در مضارع مستمر تکیه ی جزء اول روی هجای دوم است و تکیه‌ی جزء دوم روی هجای اول است.

در جمله[1] پیام اصلی در واژه‌ای است که تکیه‌ی آن بر جسته است مانند: در جمله‌ی: سعید امروز با برادرش به دانشگاه می‌رود.

---

۱. تکیه در جمله‌های استثنایی (جمله‌های فعل و بی‌تهاد)

الف) در جمله‌های بی‌فعل تکیه روی گزاره است مانند: زیارت قبول

ب) در جمله‌های بی‌تهاد ? تکیه روی فعل است نه مصدر مرخم؛ می‌توان به دانشگاه رفت.

هر بار با توجه به پیام اصلی جمله جایگاه تکیه تغییر می کند مثلاً اگر پیام اصلی روی نهاد باشد «سعید» در این جمله تکیه‌ی آن برجسته تلفظ می‌شود.
اگر پیام اصلی روی قید باشد، واژه امروز برجسته است.
سایر واژه‌های به کار رفته در این جمله نیز می‌توانند تکیه‌ی برجسته داشته باشند.

آهنگ: Intonation
- افتان Falling tone
- خیزان Rising tone

جمله یا آهنگ خیزان دارد یا افتان.

آهنگ افتان:

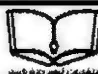
همه‌ی جمله‌های خبری آهنگ افتان دارند. مثلاً در جمله‌ی هوا سرد می‌شود آهنگ صدای ما پایین است کم‌کم بالا می‌رود و دوباره پایین می آید تا اینکه به سکوت می‌انجامد، زمانی که آهنگ جمله چنین وضعیتی دارد مفهوم جمله خبری است.
نکته ۱: هر جمله‌ای که با واژه‌های پرسشی (به جز آیا، هیچ[1]) شروع شود آهنگ افتان دارد.

آهنگ خیزان:

هر جمله‌ی پرسشی که پاسخ آن آری یا نه باشد آهنگ خیزان دارد اگر چه واژه‌ی پرسشی آیا و هیچ در آغاز آن نباشد مانند:

درست را خوانده‌ای؟	آیا این کتاب را خوانده‌ای؟
این کتاب را می‌پسندی؟	هیچ مطالب آن یادت می‌آید؟

البته در صورت تأکید روی مصدر مرخم، تکیه روی مصدر مرخم است. حتی می توان دید
ج) در جمله‌های دو جزئی غالباً تکیه روی فعل قرار می گیرد گل شکفت.
اگر نهاد اهمیت بیشتر داشته باشد تکیه‌ی جمله روی آن قرار می گیرد: برف بارید. در جمله‌های سه جزئی و چهار جزئی تکیه معمولاً روی نهاد و فعل قرار نمی گیرد (به جز جمله‌ی سه جزئی با فعل گذرا به مفعول معرفه که روی فعل می آید)
؟ جمله‌هایی که می توانند با نهاد و جدا از فعل بیایند؛ تکیه جمله روی اسم یا صفتی است که پیش از ضمیر پیوسته آن می آید که به دو گونه جملات، جمله‌های یک شخصه هم می گویند. آنها خوابشان برد.
نکته: در جمله یک جزئی بی‌فعل (شبه جمله) با تغییر تکیه‌ی اسم، نقش آن تغییر می کند پروین اسم است و هجای آخر آن تکیه دارد اگر تکیه را به هجای اول منتقل کنیم منادا می‌شود.
۲. واژه مگر در صورتی در جمله‌ای به کار رود و جواب آن آری یا نه باشد آهنگ خیزان دارد. مگر نمی‌روی؟ مگر خودت نگفتی؟

درنگ / مکث: Pause

درنگ دو نوع است: (۱- میان‌واژه‌ای و ۲- پایان‌واژه‌ای)

۱- درنگ میان واژه‌ای:

معمولاً میان تک‌واژها و واژهای مرکب و مشتق – مرکب می آیدمثلاً در واژه‌های کتاب دوستی، بادآورده، در صورتی که در جمله قرار بگیرند و بین تک واژه‌های آنها مکث کنیم مفهوم تازه‌ای دارند.

با درنگ میان واژه‌ای: کتاب، دوستی خوب است.

با درنگ میان واژه‌ای: باد، آورده است.

۲- درنگ پایان واژه‌ای:

اگر درنگ میان واژه‌ای نداشته باشیم یعنی در پایان واژه‌ی مرکب یا مشتق مرکب درنگ کنیم مفهوم دیگری از واژه خواهیم داشت.

مثلاً : کتاب دوستی، هنر است.

این مال باد آورده، است.

نکته ۱) درنگ میان واژه‌ای در ساختمان گروه فعلی هم کاربرد دارد مثلاً: نرفتم با درنگ میان واژه‌ای می‌شود نه، رفتم (بعد از تک واژه منفی ساز «نه» درنگ کرده‌ایم)

نکته ۲) در زبان فارسی همواره درنگ (مکث) با تکیه[1] همراه است.

در واقع مکث به دنبال واژه‌ای می آید که آن واژه الزاماً تکیه‌دار می‌شود مثلاًواژه‌ی راهنمایی یک تکیه دارد که با درنگ میان واژه‌ای تکواژ اول تکیه دار می‌شود و بلافاصله پس از آن درنگ (مکث) می‌کنیم نمونه‌ای دیگر

سرمایه‌داری یک تکیه دارد و درنگ آن در پایان واژه است.

اما با درنگ میان واژه‌ی دو تکیه می گیرد: سرمایه، داری.

---

۱. در زبان فارسی گاهی جابجایی تکیه باعث تمایز معنا می‌شود مانند گویا، ولی اگر تکیه روی هجای اول واژه‌های یاد شده بیاید به ترتیب به معنای: احتمالاً (قیدی) و اما می آیند و اگر روی هجای پایانی تکیه بیاید به ترتیب به معنی گوینده (صفت فاعلی) و سرپرست می آیند.

پرسش‌های چهار گزینه‌ای واحدهای زبر زنجیری

۱- در کدام گزینه تکیه روی هجای آغازی است؟

۱) ندانم کاری ۲) بگیرببند ۳) نرفته‌اند ٤) بزن بکش

۲- "روی" در کدام گزینه با بقیه‌ی گزینه‌ها متفاوت است.

۱) دوران دانشجویی یادش به خیر

۲) واحدهای زبرزنجیری مهم هستند

۳) فرآیندهای واجی را دریابید

٤) مردان با کوله‌باری بر دوش از راه رسیدند

۳- درنگ میان واژه‌ای در کدام گزینه ممیز معنی نیست؟

۱) کتاب دوستی خوب است ۲) ما هم کار داریم

۳) آشپزخانه ندارد ٤) اینجا کتاب خانه ندارد

٤- در همه‌ی گزینه‌ها جز گزینه‌ی ... آهنگ جمله‌ها افتاده است؟

۱) چگونه به مدرسه آمدنی؟ ۲) سعید با مادرش به خیابان می‌رود

۳) او چرا به مدرسه نرفته است؟ ٤) ادبیات را دوست دارید؟

۵- در این واژه‌ها به ترتیب تکیه روی چندمین هجا قرار گرفته است؟

می‌رفتم- پیش دانشگاهی- سازمان- اردیبهشت- گفته بودم

۱) آغازی پایانی پایانی پایانی دومین هجا

۲) پایانی آغازی پایانی پایانی پایانی

۳) آغازی آغازی پایانی پایانی دومین هجا

٤) آغازی پایانی آغازی پایانی دومین هجا

ویرایش Editing

بازبینی و اصلاح هر نوشته از جهات گوناگون (محتوا، زبان، ظاهر نوشته و ...) را ویرایش می‌گویند.

ویرایش بر سه قسم است:
- فنی
- زبانی (ساختاری)
- تخصصی

۱- ویرایش فنی معمولاً به اصلاح ظاهر واحدهای زبان می‌پردازند

۲- ویرایش زبانی معمولاً به اصلاح نکته‌های دستوری، مفهومی، کاربرد نشانه‌ها تکواژها و ارتباط آن‌ها با هم در محور هم‌نشینی کلام می‌پردازند.

۳- ویرایش تخصصی به اصلاح موارد علمی یا تخصصی نوشته می‌پردازد.

نکته‌های ویرایش زبانی

۱- کاربرد مناسب یا نامناسب تکواژها و نشانه‌های عربی در فارسی و فارسی همراه با واحدهای زبان عربی. (ویرایش زبانی یا ساختاری)

نامناسب	*مناسب*
اصلح‌تر	اصلح
سفارشات	سفارش‌ها
بازرسین	بازرسان
زباناً	زبانی
رهبریت	رهبری
خانم مدیره	خانم مدیر
جواهرات	جواهر (این واژه امروزه به صورت جواهرات هم کاربرد دارد)
حروف‌ها	حروف
بر علیه	علیه
به منظور	برای
خواروبار	خواربار
درسی مفید	درس مفیدی
حسن خوبی (حشو)	خوبی
علی ای حال	به هر حال
کوران	جریان

نامناسب	مناسب
ریسک	خطر
پروژه	طرح
شیفت	نوبت
کاراکتر	شخصیت
فوق‌الذکر	یاد شده
به وسیله	با
حمام گرفتن یا دوش گرفتن[1]	حمام رفتن
در این رابطه	در این باره
آتش گشودن	به آتش بستن/ تیراندازی کردن
روی کسی حساب کردن	اطمینان کردن/ امید داشتن
بیابون	بیابان (البته جز موارد نقل قول)
از جای بشد	عصبانی شد
آیا چگونه	چگونه
متفاوت از	متفاوت با

۱- نکته‌های ویرایش زبانی:

۱- کاربرد نادرست «را» ی نشانه‌ی مفعول پس از فعل:

نامناسب ← مناسب

نتایجی که به دست آمد را گزارش کردند ← نتایجی را ....

۲- مطابقت نهاد با فعل – هم من شنیدم هم او – هم من شنیدم هم او شنید

۳- پرهیز از تکرار فعل – در کلاس هم معلم هست هم دانش‌آموز هست ← در کلاس هم معلم هست هم دانش‌آموز (حذف فعل به قرینه)

۴- حذف درست فعل به قرینه:

مجرم را شناسایی و به زندان بردند.

۶- کاربرد نامناسب و مناسب «برخوردار»:

---

۱. این ترکیب‌ها گرته‌برداری نامناسب از زبان‌های بیگانه است که به ترتیب گرته‌برداری از:

1- to take a bath (shower)
2- in this connection
3- to open fire
4- to count on

این ساختمان از چشم‌انداز نامناسبی برخوردار است ← این ساختمان چشم‌انداز مناسبی ندارد یا این ساختمان از چشم‌انداز خوبی برخوردار است.

۲- نکته‌های ویرایش فنی:

به علایم نگارشی (سجاوندی) و نشانه‌های نوشتاری می‌پردازد.

نامناسب	*مناسب*
انشاء	انشا
وضوء	وضو
سائل	سائل
جنابعالی	جناب‌عالی
صلی‌الله	صلی‌الله علیه و آله (ص)
خانهٔ دوست	خانه‌ی دوست

نکته ۱- رعایت همه‌ی علایم نگارشی در نوشته لازم است. مانند: کاربرد درستِ نقطه (.) ویرگول (،) نقطه ویرگول (؛) و ...

نکته ۲- گاهی آوردن نقش نمای اضافه مفهوم تازه‌ای به واحد زبانی می‌دهد مانند:

اسب‌سواری ← اسبِ سواری

لب تشنه ← لبِ تشنه

یادآوری: گفتنی است که با آوردن نقش نما واژه‌ی مشتق – مرکب اسب سواری به سه واژه‌ی اسب + ـِ + سواری تبدیل می‌شود.

گاهی کاربرد تشدید باعث تغییر معنا می‌شود. مثلاً:

بنایی را دیده با تشدید روی «بنا» مفهوم دیگری از جمله دریافت می‌شود، بنّایی را دیدم

۷- کاربرد «واو[1] مباینت یا استبعاد» برای برجسته کردن تضاد تنبلی و پیشرفت!»

امام حسین و ذلت!

---

۱. انواع واو در زبان و ادبیات فارسی

۱- پیوند همپایه‌ساز
۲- تک‌واژ اشتقاقی
۳- واج صفر (معدوله)
۴- مصوت بلند
۵- صامت
۶- مباینت یا استبعاد
۷- معیت
۸- به معنی حرف اضافه‌ی مرکب (در برابر...)
۹- واو تحقیر
۱۰- مبالغه و کثرت
۱۱- نسبت

۸- پرهیز از کاربرد واحدهای زبانی که ابهام و کژتابی دارند.

ابهام بر چهار قسم است:

۱- ابهام ساختاری زن و مرد پیر (گروه اسمی)

۲- ابهام واژگان زنِ خیاط (واژه)

۳- ابهام در مرجع ضمیر او به دوستش گفت که نامه‌اش رسید.

٤- ابهام زدایی از خط حَکم حُکم و حکم یا ملک ملک ملک و ملک

نکته: گاهی حرف اضافه معنی تازه‌ای به یکی از اجزای جمله می‌بخشد. «نگریستن به» به معنای «نگاه کردن به» است ولی «نگریستن در» به معنی «تأمل و تعمق در» است.

علاوه بر نکات یاد شده باید در ویرایش به موارد زیر توجه کرد:

- آوردن قیدهای نه تنها، بلکه، همچنین و نیز همزمان در یک جمله درست نیست.

- پرهیز از کاربرد واژه‌های عامیانه و گفتاری

- به کار نبردن واژه‌هایی مثل شامل و مشمول به جای هم یا به اجرا و به انجام به جای هم

- کاربرد نامناسب و مناسب بعضی از واحدهای زبان

به آنچه که ← به آنچه

هست ← است

می‌باشد ← است

طیف وسیع ← انواع بسیار

- کاربرد درست تکیه کلام به قول معروف در جای مناسب زیرا هر سخنی قول معروف (مَثَل‌ها، حکمت‌ها و سخنان برجسته) نیست.

مثلاً: به قول معروف بزرگی به عقل است نه به سال.

پرسش‌های چهار گزینه‌ای ویرایش

۱- کدام گزینه به ویرایش نیاز ندارد؟

۱) به ادامه مسابقه‌ی فوتبال توجه فرمایید.

۲) ملاحظه بفرمایید به ادامه مسابقه‌ی فوتبال

۳) این کتاب به وسیله وحیدیان کامیار تألیف شده است

٤) من در کنکور روی شما حساب می‌کنم

۲- کدام گزینه به ویرایش نیاز دارد؟

۱) بزرگراه کربلا توسط متخصصان کشور ساخته شد.

۲) نویسنده و هنرمند باید در جهت آگاه ساختن مردم بکوشد.

۳) پاسخ نامه‌ها را به وسیله اداره ارتباطات ارسال می‌کنند.

٤) آموزگار با دانش آموز باید در محیط سالمی به تعلیم و تحقیق بپردازد.

۳- کدام گزینه به ویرایش نیاز دارد؟

۱) نه تنها حیاط مدرسه بلکه خاک وطن را نیز وداع ابدی گوید.

۲) کاهش بارندگی در سال گذشته در کمبود منابع آب‌اهی زیرزمینی بی تأثیر نبوده است.

۳) مبارزه برای آزادی پیشینه‌ی تاریخی دور و درازی دارد.

٤) هنوز معلوم نش گزینه‌ها جعداد از قبول شدگان مشمول این قانون شده‌اند.

٤- کدام گزینه به ویرایش نیاز ندارد؟

۱) حسن به برادرش گفت که مقاله‌اش منتشر شد.

۲) زن و مرد پیر به فعالیت پرداختند.

۳) مستعمره‌ی خودمختار سنگاپور

٤) مسلمان و دروغ!

۵- کدام گزینه به ویرایش نیاز ندارد؟

۱) در فینال نهایی بازی را به سود خود پایان داد.

۲) این کودک کم خون است.

۳) نتایجی که امروز به دست آمد را گزارش کنید.

٤) ابوعلی در همان زمان زنده و در همدان تدریس می‌کرد.

پاسخ نامه تشریحی پرسش‌های چهار گزینه‌ای واج و فرایندهای واجی

۱) گزینه‌ی ۱ صحیح است

توضیح: در گذشته‌ی زبان فارسی ابدال واج پایانی ا = ـه به ا = ـه اتفاق افتاده است. واژه‌هایی از قبیل، نامه و خانه هم این‌گونه هستند.

برای آسان شدن تلفظ میان دو مصوت واج (ی) اضافه می‌شود مانند پای تخته

وقتی "ت" آخرین واج یک هجای کشیده (چهار واجی) باشد در زنجیره‌ی گفتار حذف می‌شود.

دو واج "ک- گ" به دلیل نزدیکی به هم "واج گاه مشتر" برای سهولت تلفظ در یک دیگر ادغام شده‌اند.

۲) گزینه‌ی ٤ صحیح است.

زیرا در ساخت فعل‌هایی که بن ماضی یا مضارع آن‌ها به مصوت‌های (اـ و ـ ی) ختم می‌شوند و یا با نشانه‌های (ا ـ ا ـ ا ـ او ـ آ ـ ایـ) آغاز می‌شوند در برخی از زمان‌ها و ساخت‌ها "صامت میانجی ی" می‌آوریم.

۳) گزینه ٤

زیرا در بقیه‌ی گزینه‌ها (ه) صامت ولی در گزینه‌ی چهار مصوت کوتاه است.

٤) گزینه‌ی ۱

آینده ۷ هفت واج و قوانین نیز ۷ واج است.

٥) گزینه‌ی ۲

چون دو مصوت کنار هم نمی‌آید.

پاسخ‌نامه پرسش‌های چهار گزینه‌ای تک واژ و واژه پایان فصل تک واژ و واژه

۱) گزینه‌ی ۳

او – در – همدان– می + زیست +

۲) گزینه‌ی ۲

سوم شخص مفرد ماضی همه‌ی زمان ها جز ماضی التزامی تکواژ دارد.

۳) گزینه‌ی ۱

واژه‌ها : امروز + کتاب + ا + نمی‌برم

تکواژها : امروز + کتاب + ا + ن + می + بر + م

٤) گزینه‌ی ٤

زیرا تکواژ صفر نمود نوشتاری ندارد اما به حساب می‌آید.

۵) گزینه‌ی ۳

واژه‌های غیر مستقل و نقش نماها) تکواژ "ـِ" سه مورد، چون، که، را، و، از

توضیح : نقش نماها واژه‌های غیر مستقل به حساب می‌آیند، ولی تکواژ آزاد به حساب می‌آیند.

ساخت واژه

۱) گزینه‌ی ۳

گزینه‌ی ۳ مرکب گزینه‌های دیگر مشتق، مرکب هستند

۲) گزینه‌ی ٤

گزینه‌ی چهار از تخت + تکواژ اشتقاقی (ه) ساخته شده است بقیه‌ی گزینه‌ها ساده هستند.

۳) گزینه‌ی ۲

مزد + ب + گیر

اسم وند بن مضارع

٤) گزینه‌ی ۱

واژه‌ی شیرین در برابر تلخ و سنگین در برابر سبک هر کدام یک واژه‌ی ساده به حساب می‌آیند به عبارت دیگر شیری با شیرین یکسان نیست ولی پشمی با پشمین یکسان است.

۵) گزینه‌ی ٤

توضیح: تکواژ دوواجی «ـَ ک» در گزینه‌های چهار جـزء واژه اسـت، در گزینـه‌های دیـگر اشتقاقی است.

نکته : واژه‌های غیر ساده گذشته در چند حالت ساده به حساب می‌آیند:

۱) تکواژ اشتقاقی آن زایایی ندارد: مانند دشنام، امسال، امروز، امشب

۲) تکواژ آزاد آن زایایی ندارد: مانند: دبستان- دبیر- زمستان

۳) با وجود کاربرد تکواژ پایه و اشتقاقی واژه‌ی ترکیب آن‌ها معنای غیر از ریشه را برجسته می‌کند. مانند شیرین، سنگین.

٤) واژه‌های مرکبی که امروزه ساده به شمار می‌آیند: رستم و سیاوش.

پاسخ نامه پرسش‌های چهار جوابی گروه اسمی پایان/ فصل

۱) گزینه‌ی ۲

در گزینه‌ی ۲ شاخص (امام زاده) مشتق- مرکب است ولی در بقیه ساده.

۲) گزینه‌ی ۳

گزینه‌ی ۲ تانک، هسته و دو دسـتگاه و ضـد میـن وابسـته‌اند، گزینـه‌ی ۲ سـازمان، هسـته و آزادی بخش فلسطین وابسته‌اند. در گزینه ٤ ماهواره، هسته و مجهز وابسته است.

۳) گزینه‌ی ٤

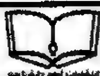
در گزینه‌ی ۱ چوبه ۲) توده و ۳) دوال به ترتیب ممیز هستند.

٤) گزینه‌ی ٤

زیرا در گزینه‌ی چهار اسمی نیست که به متمم نیاز داشته باشد ولی در گزینه‌های دیـگر به ترتیب علاقه، مهارت و نمونه‌هایی از این نوع نثر.

۵) گزینه‌ی ۲

زیرا ممیز وابسته‌ی وابسته است و جهت نما درست شده است.

گروه فعلی

۱) گزینه ۲

در سوم شخص مفرد ماضی التزامی و سوم شخص مضارع شناسه "ـَ ر" است.

۲) گزینه‌ی ۱

هر گروه فعل از یک تکواژ بن و یک تکواژ شناسه تشکیل شده است.

۳) گزینه‌ی ۳

خریدن در جمله‌های چهار جزئی با مفعول و متمم به کار می‌رود.

٤) گزینه ۲

در گزینه‌های دیگر به ترتیب: گوش داد، دست داد و دریافت کرد فعل‌های مرکب آمده است.

۵) گزینه‌ی یک

بن مضارع آن نما + ان نما + ی + ان نمایان

پاسخ نامه پرسش‌های چهار گزینه‌ای "گروه قیدی"

۱) گزینه‌ی ۲

با سرعت = سریع مشتق است و "با" در این‌جا پیشوند اشتقاقی محسوب می‌شود.

۲) گزینه‌ی ۱

افتان و خیزان مشتق مرکب است.

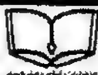
۳) گزینه‌ی ۲

بعضی از واژه‌ها تنها به صورت قید و در نقش قیدی به کار می‌روند مانند: متأسفانه-خوشبختانه

٤) گزینه‌ی ٤

آهسته ساده است، گزینه‌های دیگر وند اشتقاقی دارند (ه - نـ)

۵) گزینه‌ی ۳

گروه قیدی جزء اجزای اصلی جمله به حساب نمی‌آید.

پاسخ‌نامه‌ی پرسش‌های چهار گزینه‌ای جمله

۱) گزینه ۳

فعل‌های- کرد، گردانید، ساخت و کرد به ترتیب فعل‌های گذرا به مسند و مفعول هستند.

۲) گزینه‌ی ۱

"می گفتند" از افعال مسند پذیر است. مانند "پنداشتن، نامیدن، صدا زدن و شمردن ...

۳) گزینه ۲

فعل گینه ۲ گذرا به مفعول و متمم است ولی فعل بقیه‌ی گزینه‌ها گذرا به مفعول و مسند

٤) گزینه‌ی ۳

با ترتیب اجزای جمله‌های چهارجزئی مطابقت دارد. "اب توجه به زبان معیار امروز"

۵) گزینه‌ی ۲

جز جمله بقیه‌ی واحدهای زنجیری زبان محدود هستند.

قواعد ترکیب

۱) گزینه‌ی ٤

زیرا دو واج "چ" و "خ" بی فاصله کنار هم آمده‌اند.

۲) گزینه‌ی ٤

زیرا ترکیب تکواژها و واژه‌ها برای ساختن گروه به طور مرتب رعایت نشده است.

۳) کاربردی گزینه ۳

زیرا جمله‌ی چهارم در جایگاه مناسب خود به کار نرفته است.

٤) گزینه‌ی ٤

زیرا قواعد نحوی:ترکیب گروه‌ها را برای ساختن جمله‌ی درست دستوری کنترل می کند.

۵) گزینه ٤

قواعد صرفی برای ساخت واژه و قواعد نحوی جهت ساخت جمله است.

پاسخ نامه‌ی پرسش‌های "واحدهای زبرزنجیری"

۱) گزینه‌ی ۳

فعل‌هایی که با تکواژهای (نـ - بـ - می) آغاز می‌شوند تکیه روی همین تکواژها است. بقیه‌ی گزینه‌ها در این جا اسم هستند و تکیه آن‌ها روی هجای پایانی است.

۲) گزینه‌ی ٤

زیرا "ی" ناشناس" (نکره) تکیه نمی‌گیرد ولی "ی" مصدری در گزینه ۱ تکیه می‌گیرد در گزینه ۲ و ۳ "ی" نسبت است که همراه با "واج" پیش از خود تکیه می‌گیرد.

۳) گزینه‌ی ٤

در گزینه‌های ۱ و ۲ و ۳ به ترتیب واژه‌های "کتاب دوستی، همکار و آشپزخانه" را می‌توان با درنگ میان واژه‌ی به گونه‌ای خواند که ممیز معنا باشند.

٤) گزینه‌ی ٤

چون جواب جمله‌ی گزینه‌ی ٤ "بله" یا "نه" است آهنگ خیزان دارد.

۵) گزینه‌ی ۱

در ماضی استمراری تکیه روی هجای اول یا تکواژ "می" است در همه‌ی اسم‌ها روی هجای پایانی و ماضی بعید در هجای پایانی صفت مفعولی

پاسخ نامه «ویرایش»

۱) گزینه‌ی ۱

در گزینه‌ی ۲ کاربرد نامناسب حرف اضافه در گزینه‌ی ۳ نهاد وجود دارد پس نباید از فعل مجهول استفاده کرد آن هم با کاربرد غلط "به وسیله" در گزینه چهار گرته برداری نادرست.

۲) گزینه‌ی ٤

گزینه‌ی ۱ فعل مجهول آمده است با وجود نهاد و کلمه‌ی توسط به معنی وساطت است و نباید به جای حرف اضافه‌ی "به وسیله" به کار رود.

در گزینه ۲ نهاد با فعل مطابقت ندارد و در گزینه‌ی ۳ هم از "به وسیله" به جای "با" – استفاده شده است.

۳) گزینه‌ی ۱

آوردن قیدهای چون: نه تنها، بلکه، هم چنین و نیز به طور هم زمان در یک جمله درست نیست.

٤) گزینه‌ی ٤

در گزینه‌ی ۱ کژتابی در مرجع ضمیر است و در صورتی که ضمیر پیوسته‌ی "ـَش" در مقاله‌اش به "ـَت یا "ـَم" تبدیل شود اشکالی ندارد در گزینه‌ی ۲ کژتابی در گروه اسمی است و در گزینه‌ی ۳ نیز کژتابی وجود دارد.

۵) گزینه‌ی ۲

در گزینه‌ی ۱ حشو به کار رفته است (فینال نهایی) در گزینه‌ی ۳ نقش نمای مفعولی پس از مفعول نیامده است و در گزینه‌ی ٤ فعل بی قرینه حذف شده است.

قاضی: زن شما شکایت کرده که ۶ ماهه با اون حرف نزدین. علتش چیه؟

مرد: درسته. آخه آقای قاضی من نمی‌خواستم وسط حرف اون حرف بزنم.

فصل سوم

زبان فارسی (واج شناسی و قواعد ترکیب)

۱- الگوی هجای کدام هزینه صحیح نیست؟

۱) کاش: صامت + مصوت+ صامت ۲) کاشت: صامت+ مصوت+ صامت+ صامت

۳) روی: صامت + مصوت+ مصوت ٤) اسب: صامت+ مصوت+ صامت+ مصوت

۲- در کدام گزینه جفت واژهای به کار رفته واجگاه مشترک یا نزدیک به هم ندارند؟

۱) / ت /، / د / ۲) / چ /، / ش / ۳) / ب /، /پ / ٤) /س /، / د /

۳- در کدام گزینه جفت واج‌های به کار رفته واجگاه مشترک یا نزدیک به هم ندارند؟

۱) / ژ /، / ژ / ۲) / ج /، / چ / ۳) / هـ /، /س / ٤) /ز /، / س /

٤- در جمله‌ی «چوپانان، آسمان آبی را رسانیدند» کدام یک از قواعد ترکیب رعایت نشده است؟

۱) قواعد نحوی ۲) قواعد معنایی ۳) قواعد واجی ٤) قواعد کاربردی

٥- کدام گزینه درباه‌ی «ذخیره‌های زبانی» صحیح نیست؟

۱) ترکیب‌های بالقوه‌ای که امروز کاربرد ندارند.

۲) صورتهای ممکن غیر رایج گروههای اسمی است.

۳) از این ترکیب‌ها ممکن است روزی استفاده شود.

٤) ممکن نیست روزی استفاده شود.

٦- در همه‌ی گزینه‌ها قواعد نحوی رعایت نشده است به جز گزینه‌ی...

۱) من صورت من را در آینه دیدم. ۲) من من را در آینه دیدم.

۳) دخترم با خشم خودش را به زمین انداخت. ٤) خود صورت خود را در آینه دید.

۷ـ قواعد واجی در مورد کدام یک از گزینه‌ها رعایت نشده است؟

۱) مسخ ۲) وَنْد ۳) مر ۴) ژرف

۸- کدام گزینه درست‌تر است؟

۱) مهربان: ۷ واج / ۲ هجا ۲) آموزگار: ۸ یا ۹ واج/ ۳ یا ۴ هجا

۳) روزگار: ۶ واج/ ۳ هجا ۴) پروردگار: ۱۱ یا ۱۲ واج/ ۳ یا ۴ هجا

۹- واج‌های کدام گزینه کامل نوشته نشده است؟

۱) ایران: /ء/ی/ر/ا/ن ۲) استثنا: /ء/ ـِ /س /ت/ ـِ /ث/ن/ا/

۳) شی: /ش/ ـَ / ی/ ء/ ۴) بیا: /ب/ی/ا/

۱۰- واج‌های کدام گزینه صحیح نیست؟

۱) مسئولیت: /م/ ـَ / س /ء/و/ل/ی/ ـَ /ت/ ۲) او: /ء/و/

۳) اصفهان: /ء/ ـِ /ص/ف/ ـَ / هـ/ا/ن/ ۴) ستاره: /س/ ـِ /ت/ا/ ر/ ـِ/

۱۱- «کتاب احمد» به ترتیب چند واژه، چند تک‌واژ و چند واج است؟

۱)۲-۳-۱۲ ۲)۳-۳-۱۲ ۳)۳-۳-۱۳ ۴)۲-۲-۱۴

۱۲- کدام یک از گزینه‌های زیر از نظر تعداد واج با بقیه متفاوت است؟

۱) بام ۲) نان ۳) مهر ۴) آب

۱۳- «واو» را در کدام گزینه «واو» تغییر کرده می‌گویند؟

۱) تو ۲) مو ۳) دوستی ۴) خواست

۱۴- در کدام گزینه با کاهش آوایی روبرو هستیم؟

۱) پستچی ۲) من بعد ۳) پنج تا ۴) خواهر

۱۵- در کدام گزینه «ابدال» در مصوت به وجود آمده است؟

۱) بخور ۲) پینه ۳) استنباط ۴) سَنبل

۱۶- «ج» قبل از کدام یک از واج‌های زیر قرار بگیرد متمایل به واج/ش/ تلفظ می‌شود؟

۱) /بـ/ ۲)/تـ/ ۳) /چ/ ۴) /خ/

۱۷- در کدام گزینه نامطابق‌های املایی نیامده است؟

۱) پنج تا ۲) زنبور ۳) توجهات ۴) مشت‌زنی

۱۸- «صامت+ مصوت بلند+ صامت» الگوی هجایی کدام گزینه است؟

۱) سر ۲) پا ۳) بَرد ۴) کار

۱۹- کدام گزینه از جهت تعداد و نوع مصوت و صامت با واژه‌ی «همانند» یکسان است؟

۱) دانشمند ۲) جوان مردان ۳) کشاورز ۴) طراوت

واحدهای زبان

۲۰- هسته‌ی گروه اسمی «همان دو دستگاه ساختمان بزرگ رو به آفتاب» چند واج دارد؟

۱) ۷ ۲) ۸ ۳) ۶ ۴) ۹

۲۱- کدام یک از گروههای فعلی زیر دارای تکواژ صفر نیست؟

۱) گفت ۲) است ۳) برو ۴) می‌رود

۲۲- تکواژ اشتقاقی در کدام گزینه وجود دارد،؟

۱) خندان ۲) مردان ۳) مردها ۴) خوب‌ترین

۲۳- کدام گزینه صحیح نیست؟

۱) تعداد واج‌ها در زبانهای مختلف بشری معمولا ۲۰ تا ۴۰ است

۲) تعداد واج‌ها در زبان فارسی ۲۹ است

۳) تعداد واج‌ها در زبانهای انگلیسی ۴۳ است

۴) هیچ واژه‌ای در زبان انگلیسی با صامت آغاز نمی‌شود.

۲۴- کدام گزینه با دیگر گزینه‌ها واجگاه مشترک ندارد؟

۱) پ ۲) ب ۳) م ۴) ف

۲۵- واج‌های کدام گزینه با یکدیگر هم واجگاه نیست؟

۱) ف، و ۲) پ، ب ۳) ک، گ ۴) ش، خ

۲۶- کدام گزینه جزء حرفهای چند واجی نیست؟

۱) ء ۲) و ۳) ی ٤) ه

۲۷- کدام گزینه جزء واج‌های چند حرفی نیست؟

۱) ء ۲) ه ۳) ز ٤) چ

۲۸- کدام گزینه چهارده واج دارد؟

۱) می‌پردازد ۲) ما کتاب خریدیم ۳) آیندگان ٤) گفت و گو کنندگان

۲۹- از جمله‌ی «نجار تخته را با اره می برد» چند جمله‌ی مختلف با معنای یکسان به دست می‌آید؟

۱) ۸ ۲) ۱٦ ۳) ۲٤ ٤) ۱۲

۳۰- کدام غلط است؟

۱) واج اول هر هجا صامت است. ۲) واج دوم هر جا مصوت است.

۳) سومین واج هر هجا صامت است ٤) پس از مصوت بیش از دو صامت در کنار هم می‌آیند.

قواعد ترکیب

۳۱- از نظر ساختار و شکل کدام متفاوت است؟

۱) او دیشب پنج مداد قرمز برد. ۲) شما امسال پنج پاکن خوب داشتید.

۳) ما هر روز پنج مداد سیاه می بریم. ٤) تو امروز دو دفتر قشنگ برداشتی.

۳۲- اگر مصوت را با «v» و صامت را با «c» نشان دهیم کدام یک از الگوهای هجایی فارسی امروز بیرون است؟

۱) cv ۲) cvc ۳) cvcc ٤) ccvc

۳۳- کدام یک از گروه‌های زیر از نظر ترکیب تکواژها متفاوت است؟

۱) بلند کاج پیر خشک همسایه ۲) عبوس ظلمت خیس شب مغموم

۳) تابوت ستبر نه توی مرگ اندود ٤) بلند کاج خشک کوچه‌ی بن‌بست همسایه

۳٤- کدام غلط است؟

۱) صورت‌های ممکن غیر رایج گروههای اسمی را «ذخیره‌های زبانی» می‌نامند.

۲) قواعد واجی همنشینی واج‌ها را کنترل می کند.

۳) قواعد همنشینی ترکیب تک‌واژها و واژه‌ها را برای ساختن گروه کنترل می‌کند.

٤) قواعد کاربردی به ما کمک می‌کند تا هر جمله‌ای را در جایگاه دستوری خود به کار ببریم.

۳۵- کدام غلط است؟

۱) زبان شناسان اعتقاد دارند که هیچ زبانی از کلیه‌ی امکانات هم‌نشینی تکواژ و واژه‌هایش استفاده نمی‌کند.

۲) تک‌واژها محدودند.

۳) واژه‌ها محدود است.

٤) جمله‌ها را در هر زبانی نمی‌توان تا بی‌نهایت گسترش داد.

۳٦- کدام گزینه جزء قواعد ترکیب زبان است؟

۱) کاهش، افزایش، ادغام، ابدال ۲) واجی، هم‌نشینی، نحوی، معنایی، کاربردی

۳) صرفی، نحوی، ژرف ساختی، روساختی ٤) جابجایی، ذخیره‌ی زبانی، ژرف ساختی

فرآیندهای واجی

۳۷- در کدام گزینه ادغام صورت نگرفته است؟ (نمی‌گیرد)

۱) کبوده ۲)زودتر ۳)یگانه ٤)دوگانه

۳۸- در ساختهای منفی کدام گزینه ابدال صورت می‌گیرد؟

۱) ماضی استمراری، مضارع اخباری ۲) ماضی بعید، ماضی التزامی

۳) ماضی نقلی ساده، مضارع مستمر ٤) ماضی التزامی، مضارع التزامی

۳۹- در کدام گزینه ابدال صورت نمی‌گیرد؟

۱) برو ۲) بدو ۳) بخور ٤) بگو

٤۰- در همه گزینه‌ها جز .... ابدال صورت می‌گیرد.

۱) دنبال ۲) معدن ۳) منبع ٤) زنبور

٤۱- کدام یک از فرایندهای برآمده از ویژگی‌های آوایی زبان فارسی است؟

۱) اعلال ۲) ابدال ۳) افزایش ٤) ادغام

۴۲- اگر آخرین واج یک هجای ... «ت» یا «د» باشد در زنجیره‌ی گفتار حذف شدنی است.

۱) بلند سه واجی ۲) کوتاه دو واجی ۳) کشیده سه واجی ۴) کشیده چهار واجی

۴۳- تبدیل «مهماز» به «مهمیز» کدام گزینه است؟

۱) ابدال ۲) ادغام ۳) افزایش ۴) اعلال

۴۴- «اماله» در بعضی از موارد با کدام ...... گزینه یکسان است؟

۱) ابدال ۲) ادغام ۳) افزایش ۴) کاهش

۴۵- در فرایند واجی افزایش معمولاً از واج میانجی ... برای آسانی تلفظ استفاده می‌کنیم.

۱) ک ۲) گ ۳) ی ۴) و

۴۶- امکان حذف همزه جزء کدام یک از فرایندهای واجی محسوب می‌شود؟

۱) کاهش ۲) افزایش ۳) ابدال ۴) ادغام

۴۷- در کدام گزینه واج پایانی حذف شده است؟

۱) شکار ۲) اشکار ۳) وضو ۴) هماهنگ

۴۸- در همه گزینه‌ها جز ... در زنجیره‌ی گفتار ممکن است یک واج به واج دیگر تبدیل شود؟

۱) اجتماع ۲) چنبره ۳) نمی‌رود ۴) اقتصاد

۴۹- کدام غلط است؟

۱) در واژه‌های غیر ساده هیچ تک واژی نمی‌تواند در میان اجزای تشکیل دهنده‌ی واژه‌ها قرار گیرد.

۲) بعضی از واژه‌های مرکب امروزه ساده به شمار می‌آیند.

۳) هر واژه تنها یک تکیه دارد.

۴) «چلوکباب» یک ترکیب اضافی بوده است.

۵۰- تکواژ «دان» در کدام گزینه متفاوت است؟

۱) گلدان ۲) سخندان ۳) دانا ۴) داننده

۵۱- ساخت دستوری کدام گزینه متفاوت است؟

۱) سنگین ۲) شرمگین ۳) غمگین ۴) اندوهگین

۵۲- وندهای کدام گزینه بیشتر است؟

۱) نابرابری ۲)ناباوری ۳)نارضایتی ۴)نابرادری

۵۳- کدام گزینه از نظر ساخت متفاوت است؟

۱) ناگواری ۲) ناآرامی ۳) ناپرهیزی ۴) ناپاکی

۵۴- همه گزینه‌ها جز ... می‌توانند دو کاربرد یکسان داشته باشند.

۱) نشکن ۲) نپز ۳) نپوس ۴) نسوز

۵۵- کدام متفاوت است؟

۱) منش ۲) نرمش ۳) ورزش ۴) ترکش

۵۶- کدام متفاوت است؟

۱) رستگار ۲) سازگار ۳) ماندگار ۴) آفریدگار

۵۷- کدام متفاوت است؟

۱) دیوار ۲) سوگوار ۳) علی‌وار ۴) امیدوار

۵۸- کدام متفاوت است؟

۱) مهوش ۲) پریوش ۳) سیاوش ۴) پاکوش

۵۹- کدام گزینه نمی‌توانند وند اشتقاقی باشد؟

۱) ب ۲) و ۳) یا ۴) ا

۶۰- با کدام یک از گزینه‌ها نمی توان مشتق ساخت؟

۱) اسم ۲) ضمیر ۳) قید مختص ۴) فعل (بن مضارع- بن ماضی)

۶۱- تکواژ پایه‌ی کدام «هسته» از گروه‌های اسمی زیر صفت است؟

۱) این ده نفر کارگر ۲) همین چهار روشنگر

۳) چند جلد کتاب باارزش ۴) دومین سال پیروزی شما

۶۲- «شاخص» در کدام گزینه چهار واج است؟

۱) میرزا رضای کلهر ۲) خواجه عبدالله انصاری

۳) سلطان جلال‌الدین ۴) علاّمه طباطبایی

۶۳- کدام یک از وابسته‌های زیر نمی‌تواند پیش از صفت‌های شمارشی بیاید؟

۱) همین ۲) آن ۳) هر ۴) چند

۶۴- کدام یک از وابسته‌های زیر می‌تواند پیش از صفت‌های شمارشی بیاید؟

۱) چند ۲) دیگر ۳) همه ۴) همان

۶۵- واژه‌های کدام گزینه هم می‌توانند صفت پرسشی باشند و هم مبهم؟

۱) هر – دیگر ۲) کدام – چه ۳) چنین – چنان ۴) چند، چندمین

۶۶- کدام یک از نقش‌های گروه اسمی زیر تبعی نیست؟

۱) بدل ۲) متمم ۳) معطوف ۴) تکرار

۶۷- ممیز در کدام گزینه چیزی به معنا نمی‌افزاید؟

۱) دو متر پارچه ۲) صد گرم لوبیا ۳) دو جلد کتاب ۴) یک دست استکان

۶۸- در کدام گزینه وابسته‌ی وابسته نیست؟

۱) رنگ آبی روشن ۲) خانه‌ی برادر علی

۳) کلاس بسیار خوب ۴) همه‌ی دانش‌آموزان دبیرستان

۶۹- کدام گزینه از وابسته‌های پیشین اسم نیست؟

۱) ممیز ۲) شاخص ۳) صفت شمارشی + مین ۴) صفت شمارشی + ـُم

۷۰- کدام درست است؟

۱) از میان وابسته‌های پیشین، صفات اشاره دورترین و شاخص نزدیک‌ترین فاصله را با هسته دارد.

۲) ممکن است پیش از صفت‌های اشاره وابسته‌های دیگری بیاید.

۳) عددها نیز مثل صفت‌های بیانی وقتی وابسته‌های اسمی باشند، خود گروه اسمی‌اند.

۴) شاخص‌ها عناوین و القابی هستند که با نشانه‌ها یا نقش نمایی پیش از اسم می‌آیند.

سؤالات درس زبان فارسی (گروه اسمی)

۷۱- در کدام گزینه «تک‌واژ تصریفی» وجود ندارد؟

۱) سواران ۲) بانوان ۳) گیاهان ۴) کوهان

۷۲- کدام گزینه درباره نشانه‌های جمع فارسی فعال‌تر است؟ (به ترتیب)

۱) ان – ها ۲) ها – ان ۳) ات – وت ۴) ون – ین

۷۳- در هنگام اضافه شدن واژه‌های «خانه، رو، دانا» به ترتیب کدام صامت میانجی به کار می‌رود؟

۱) ی، ی، ی ۲) ه، ی، ای ۳) ای، ی، ی ۴) ای، ی، ای

۷۴- در کدام گزینه پسوند «ان» به معنی مانند است؟

۱) گیلان ۲) بهاران ۳) کوهان ۴) سپاهان

۷۵- کدام گزینه ساده نیست؟

۱) کوچه ۲) دبستان ۳) شیرین ۴) رفتن

۷۶- کدام یک از واژه‌های زیر ساده نیست؟

۱) کوچه ۲) دستگاه ۳) خاندان ۴) دربان

۷۷- کدام یک از گزینه‌ها ساده است؟

۱) مژه ۲) پایه ۳) چشمه ۴) شاخه

۷۸- کدام گزینه با بقیه‌ی گزینه‌ها متفاوت است؟

۱) آهنگری ۲) یاغی‌گری ۳) کوزه‌گری ۴) مسگری

۷۹- تکواژ پایه‌ی کدام گزینه با بقیه متفاوت است؟

۱) گریان ۲) خندان ۳) جوان ۴) روان

۸۰- کدام یک از گزینه‌های زیر با بقیه‌ی گزینه‌ها متفاوت است؟

۱) برخوردار ۲) رفتار ۳) گفتار ۴) شنیدار

۸۱- کدام یک از واژه‌های زیر را امروزه زبان‌شناسان غیرساده می‌دانند؟

۱) دستگاه ۲) ناودان ۳) شاهکار ۴) دیوار

۸۲- اجزای کدام گزینه با بقیه‌ی گزینه‌ها متفاوت است؟

۱) نفرت‌بار ۲) خداپسند ۳) راهنما ۴) نوآموز

۸۳- کدام یک از گزینه‌ها از «ضمیر + بن مضارع» ساخته شده است؟

۱) روزمزد ۲) چهل‌چراغ ۳) خودرو ۴) دوپهلو

۸۴- تعداد تکواژهای کدام گزینه با بقیه متفاوت است؟ (کمتر است)

۱) گفتاردرمانی ۲) کت و شلوار ۳) آلودن ۴) دانش‌نامه

۸۵- در کدام یک از گزینه‌ها تک‌واژهای بیشتری به کار رفته است؟

۱) بیابانگردی ۲) دارالسلام ۳) قاصدک ۴) نوجوان

۸۶- از ساخت‌های زیر کدام یک با بقیه متفاوت است؟

۱) ساختار ۲) خواستار ۳) گرفتار ۴) برخوردار

۸۷- حذف فعل در کدام گزینه با بقیه گزینه‌ها متفاوت است؟

۱) هرچه ارزان‌تر بهتر ۲) به سلامت ۳) بسیار خوب ۴) شکر خدا

۸۸- صامت میانجی در کدام گزینه با بقیه متفاوت است؟

۱) ماهیان ۲) نکته‌ای ۳) پلکان ۴) دستجات

۸۹- در کدام گزینه صامت میانجی نداریم؟

۱) بیا ۲) تنهایی ۳) سیما ۴) نیایم

۹۰- در کدام گزینه صامت میانجی نداریم؟

۱) بهش گفتم ۲) بدو گفتم ۳) سلمان ساوجی ۴) راندمان

۹۱- کدام گزینه صامت میانجی ندارد؟

۱) کاروان ۲) گیسوان ۳) زانوان ۴) سخنگویان

۹۲- در کدام گزینه متمم اسم وجود ندارد؟

۱) شما بحث درباره‌ی مسائل روز را دوست دارید؟ ۲) انتقاد از دیگران باید سازنده باشد.

۳) شما با مدیر مدرسه مصاحبه کردید. ۴) مبارزه با فاسدان یکی از وظایف ماست.

۹۳- کدام ممیز به معنا چیزی نمی‌افزاید؟

۱) دست ۲) متر ۳) سنگ ۴) جلد

۹۴- کدام گزینه شاخص نیست؟

۱) امام‌زاده ابراهیم ۲) استاد ادبیات ۳) دکتر احمدی ۴) کاکارستم

۹۵- در کدام گزینه وابسته‌ی وابسته نیست؟

۱) صفت صفت ۲) مضاف‌الیه مضاف‌الیه ۳) شاخص ۴) ممیز

گروه اسمی

۹۶- جمع مکسر همه گزینه‌ها جز .... بر یک وزن است؟

۱) قصیر ۲) طویل ۳) قریب ۴) صغیر

۹۷- کدام یک از ممیزها کاربرد بیشتری دارد؟

۱) تا ۲) دستگاه ۳) تخته ۴) فروند

۹۸- واژه‌های کدام گزینه به متمم نیاز ندارند؟

۱) علاقه، نیاز ۲) بزرگی، نقاشی ۳) مهارت، تسلط ۴) دشمنی، هماهنگی

۹۹- همه گزینه‌ها جز .... از نقش‌های تبعی هستند.

۱) بدل ۲) معطوف ۳) قید ۴) تکرار

۱۰۰- در کدام گزینه شاخص به کار نرفته است؟

۱) استاد عبدالحسین زرین کوب در بروجرد متولد شد.

۲) سرهنگ صیاد شیرازی به شهادت رسید.

۳) مهندس علیمرادیان به نهاوندی‌ها خدمت کرد.

۴) با کدخدامنشی همه چیز درست می‌شود.

۱۰۱- در کدام گزینه شاخص وابسته‌ی نهاد است؟

۱) حسن عموی جواد است. ۲) ایشان استاد ادبیات بودند.

۳) او کدخدا ده بالا است. ۴) امام خمینی «ره» بنیان‌گذار جمهوری اسلامی بود.

۱۰۲- در کدام گزینه «برادر» می‌تواند شاخص باشد؟

۱) بچه‌های محل به او برادر می گفتند. ۲) همه او را برادر صدا می‌زدند.

۳) او برادر را صدا زد. ۴) برادر حمیدی وارد کلاس شد.

۱۰۳- هسته‌ی گروه اسمی «همان دو دستگاه تانک بزرگ ضدمین» کدام است؟

۱) دستگاه ۲) بزرگ ۳) تانک ۴) ضدمین

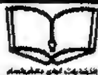
۱۰۴- کدام گزینه درست نیست؟

۱) در ساختمان گروه اسمی وابسته اختیاری است.

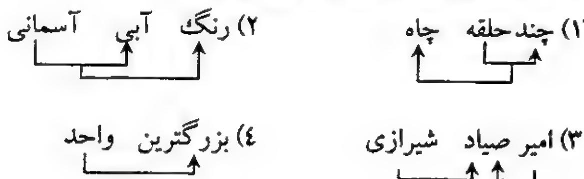
۲) اسم در برخی زبان‌ها نشانه‌ی ویژه‌ای به همراه دارد.

۳) اسم در زبان فارسی نشانه‌ی ویژه‌ی ظاهری ندارد.

۴) هسته‌ی گروه اسمی تنها اسم است.

۱۰۵- کدام یک از نمودارها غلط است؟

سؤالات درس زبان فارسی (گروه فعلی)

۱۰۶- در کدام گزینه فعل مرکب نیامده است؟

۱) او هیچ وقت دست از پا خطا نمی‌کند. ۲) علی از انجام این کار سر باز زد.

۳) دیروز محسن هنگام بازی زمین خورد. ٤) علی پدرش را خیلی دوست دارد.

۱۰۷- در کدام گزینه فعل مرکب آمده است؟

۱) علی دوستان زیادی دارد. ۲) او درباره‌ی این موضوع مطالعه می‌کند.

۳) من به کارهای او ایمان دارم. ٤) او درباره‌ی علاقه‌ی مردم تحقیق کرد.

۱۰۸- در کدام گزینه فعل کمکی وجود ندارد؟

۱) پذیرفته‌ام ۲) دیده شده‌ام ۳) برنمی‌آمد ٤) داشته باشم

۱۰۹- در کدام گزینه فعل مرکب به کار نرفته است؟

۱) به این مطلب گوش کنید. ۲) هنگام مد آب دریا بالا می‌آید.

۳) مطلب را به ما یاد بده. ٤) بچه‌ها را در این جشن شرکت دادند.

۱۱۰- کدام یک از فعل‌های زیر ساده نیست؟

۱) بازگرد ۲) دیده‌ام ۳) خواهند رفت ٤) نرفته باشد

۱۱۱- کدام یک از فعل‌های زیر شخص ندارد؟

۱) می‌شنید ۲) باید گفت ۳) می‌شنیدند ٤) گفته باشد

۱۱۲- بن مضارع کدام مصدر صحیح نیست؟

۱) روییدن (رو) ۲) گرفتن (گیر) ۳) جُستن (جه) ٤) نشستن (نشین)

۱۱۳- در کدام گزینه از تکواژ گذرا سازاستفاده نمی‌شود؟

۱) رفتن ۲) فهمیدن ۳) چشیدن ٤) چرخیدن

۱۱۴- در کدام گزینه گوینده یا نویسنده سخن خود را حاصل فکر جمع می‌داند نه فرد؟

۱) بفرمایید ۲) می‌گوییم ۳) می‌گویند بفرمایید ۴) شنیده‌اند

۱۱۵- کدام یک از گزینه‌های زیر، بن مضارع آن با تک‌واژ «ان» فعل گذرا نمی‌سازد؟

۱) پوسیدن ۲) جهیدن ۳) نشستن ۴) لرزیدن

۱۱۶- کدام یک از بن مضارع‌های زیر گذرا است؟

۱) چرخ ۲) کش ۳) چک ۴) دو

۱۱۷- کدام یک از گزینه‌های زیر با اضافه کردن تک‌واژ «ان» گذرای سببی می‌شوند؟

۱) خوردن ۲) گشتن ۳) لغزیدن ۴) رمیدن

۱۱۸- کدام یک از گزینه‌های زیر به بیش از یک حرف نیاز دارند؟

۱) رهیدن ۲) رستن ۳) چسباندن ۴) ترسیدن

۱۱۹- کدام یک از گزینه‌های زیر تکواژ گذراساز را می‌پذیرد؟

۱) شتافتن ۲) زیستن ۳) آسودن ۴) گریستن

۱۲۰- کدام یک از دوجزئی‌های زیر استثنایی است؟

۱) هواپیما از بالای شهر گذشت. ۲) من از شهرستان‌آمده بودم.

۳) شب خوش تا صبح فردا ۴) او تازه از اینجا رفته بود.

۱۲۱- کدام یک از فعل‌های زیر پیشوندی نیست؟

۱) فرورفت ۲) فرارفت ۳) فرود آمد ۴) بازآمد

۱۲۲- کدام یک از فعل‌های زیر مرکب نیست؟

۱) آگاه کرد ۲) سر درنیاورد ۳) دل بست ۴) نگاه داشت

۱۲۳- کدام گزینه‌ی زیر به دو صورت فعل ساده و مرکب به کار نمی‌رود؟

۱) مطالعه کرد ۲) دوست دارد ۳) قرض گرفت ۴) روی داد

۱۲۴- کدام گزینه دو بن مضارع دارد؟

۱) آویختن ۲) آلودن ۳) سپردن ۴) دویدن

۱۲۵- کدام گزینه سه‌جزئی اسنادی نیست؟

۱) این پارچه از دیباست. ۲) آنها از دوستان ما بودند.

۳) او از تهران آمده بود. ۴) فلانی ساکن این محله است.

۱۲۶- در کدام گزینه فقط متمم اسم آمده است؟

۱) از مدرسه به خانه برگشت. ۲) با دانایان درآمیز و عاقل باش.

۳) از دوستی با او خوشحال بود. ۴) تا کی با او سخن گفت؟

۱۲۷- کدام یک از مصدرهای زیر علاوه بر حرف نشانه‌ی «را» همراه یک حرف اضافه‌ی اختصاصی به کار نمی‌رود؟

۱) گنجاندن ۲) ربودن ۳) پیوستن ۴) دویدن

۱۲۸- کدام گزینه از نظر اجزای اصلی با بقیه فرق دارد؟

۱) حافظ خود را رند می‌خواند. ۲) نادان هیچ کس را هم‌تراز خود نمی‌بیند.

۳) شاگردان اول را جایزه دادند. ۴) باران هوا را سرد گردانید.

گروه فعلی

۱۲۹- همه‌ی گزینه‌ها جز .... تنها به نهاد نیاز دارند.

۱) خوابید ۲) خرید ۳) خشکید ۴) خزید

۱۳۰- با اضافه کردن تکواژ «بر» پیش از فعل‌های کدام گزینه به افعال گذرا به متمم تبدیل می‌شوند؟

۱) خورد، گشت ۲) خواست، نشست ۳) گفت، گرفت ۴) جهید، رفت

۱۳۱- با حذف کدام یک از تکواژهای گروه فعلی بن مضارع ساخته می‌شود؟

۱) تکواژ وجهی ۲) تکواژ صفت مفعولی‌ساز ۳) تکواژ بن ۴) تکواژ استمراری

۱۳۲- با حذف پیشوند کدام گزینه می‌توان آن در جمله‌های دوجزئی، سه‌جزئی و چهارجزئی به کار برد؟

۱) در برد ۲) در گرفت ۳) در افتاد ۴) در ماند

۱۳۳- با همه‌ی وابسته‌های زیر جز .... می‌توان جزء پیش از فعل را گسترش داد.

۱) «ی» نکره ۲) «ها» و «تر» ۳) تمیز و شاخص ۴) صفت و مضاف‌الیه

۱۳۴- در متن «وقتی به دقت گوش دادم فهمیدم که در آینده اتفاقی رخ می‌دهد، باز هم ادامه دادم اما همه‌ی چیزهایی را که روی داده بود نتوانستم بنویسم.» چند فعل مرکب وجود دارد؟

۱) دو ۲) سه ۳) چهار ۴) پنج

۱۳۵- اگر بخواهیم مضارع التزامی «سوم شخص مفرد» بسازیم، کدام گزینه دو واج میانجی می‌گیرد؟

۱) انداخته بود ۲) آمده بود ۳) افکنده بود ۴) افتاده بود

۱۳۶- کدام غلط است؟

۱) برخی از مصدرهای فارسی تکواژ گذراساز «ان» را نمی‌گیرند.

۲) تکواژهای عربی «مصدری» این تکواژ را نمی‌گیرند.

۳) این تکواژ به فعل‌های «گذرا به مفعول» اضافه می‌شود.

۴) این تکواژ به فعل‌های گذرا به متمم اضافه می‌شود.

۱۳۷- کدام یک از گزینه‌ها را می‌توان با افزودن یک یا چند تکواژ به فعل پیشوندی، مرکب، عبارت کنایی تبدیل کرد؟

۱) آمد ۲) نشستن ۳) دویده بود ۴) خوابیدن

۱۳۸- فعل آمد و .... را می‌توان هر یک را در جمله‌ای به کار برد که به یک معنی باشد.

۱) بردن ۲) رفتن ۳) خوردن ۴) گفتن

۱۳۹- همه‌ی گزینه‌ها جز .... به یک صورت گذرا می‌شوند.

۱) پوشید ۲) بوسید ۳) رویید ۴) دوشید

۱۴۰- نهاد جدای ضمیری کدام گزینه یک‌هجایی است؟

۱) می‌دوید ۲) می خرید ۳) می‌چید ۴) می‌لرزید

۱۴۱- شناسه کدام گزینه «Ø» نیست؟

۱) رفته باشد ۲) گفته است ۳) رفته بود ۴) برفت

۱۴۲- کدام گزینه با «تکواژ + تکواژ + Ø» مطابقت ندارد؟

۱) برو ۲) می‌دوید ۳) بروید ۴) برفت

۱۴۳- در تقسیم‌بندی فعل گذرا کدام غلط است؟

۱) گذرا به قید ۲) گذرا به مسند ۳) گذرا به متمم ۴) گذرا به مفعول

۱۴۴- کدام غلط است؟ (از نظر ساخت)

۱) می‌رفتم: ماضی استمراری ۲) داشتم می‌رفتم: ماضی مستمر

۳) دارم می‌خوانم: مضارع مستمر ۴) داشته باشم: مضارع التزامی

۱۴۵- در کدام گزینه صفت مفعولی به کار نمی‌رود؟

۱) ماضی نقلی ۲) ماضی بعید ۳) ماضی ساده ۴) ماضی التزامی

۱۴۶- کدام غلط است؟

۱) یکی از موارد کاربرد مضارع اخباری برای بیان حقایق کلی و مطالب علمی است.

۲) فعل دووجهی فعلی است که با حفظ معنی هم به صورت گذرا و هم ناگذر به کار می‌رود.

۳) ماضی التزامی برای بیان کار در گذشته همراه با احتمال، الزام و آرزو به کار می‌رود.

۴) «شاید، باید، اگر» از تکواژهایی هستند که با فعل ماضی نقلی به کار می‌روند.

۱۴۷- کدام غلط است؟

۱) فعل امر برخلاف وجه اخباری و التزامی، پرسشی نمی‌شود.

۲) فعل امر «وجه امری» تنها دو ساخت (صیغه) دارد.

۳) هر فعلی را می‌توان در همه‌ی ساخت‌ها و زمان‌ها صرف کرد.

۴) مضارع مستمر برای بیان کاری که هم‌اکنون در حال جریان است به کار می‌رود.

۱۴۸- کدام گزینه هم می‌تواند ناگذر باشد و هم به صورت گذرا به متمم به کار رود؟

۱) رفت ۲) غرید ۳) بالید ۴) ایستاد

سؤالات درس زبان فارسی (زبر زنجیری)

۱۴۹- کدام گزینه آهنگ افتان دارد؟

۱) بچه‌ها به تکالیف خود رسیدگی می کنند. ۲) علی به مدرسه می‌رود؟
۳) آیا تا به حال به این موضوع فکر کرده‌اید؟ ۴) هیچ به آینده اندیشیده‌ای؟

۱۵۰- کدام گزینه آهنگ افتان دارد؟

۱) آیا کتاب را خوانده‌اید؟ ۲) برای امتحان آماده شده‌ای؟
۳) آیا به این موضوع فکر کرده‌ای؟ ۴) کجا برای اقامت مناسب‌تر است؟

۱۵۱- در کدام گزینه «ی» تکیه را به خود اختصاص نمی‌دهد؟

۱) مردی از راه می‌رسید و کوله‌باری بر دوش داشت. ۲) این آب آشامیدنی نیست.
۳) حس شنوایی بسیار لازم است. ۴) دوران دانشجویی یادش بخیر

۱۵۲- کدام یک از واحدهای زبرزنجیری زبان فارسی کاربردی <u>ندارد</u>؟

۱) درنگ ۲) کشش (امتداد) ۳) تکیه ۴) آهنگ

۱۵۳- در کدام گزینه تعداد تکیه بیشتر است؟

۱) سرایدار ۲) فرهنگ‌سرا ۳) سرمایه‌داری ۴) بیا بشنو

۱۵۴- به کمک کدامیک از واحدهای زبرزنجیر می‌توان از جمله‌ی زیر دو مفهوم برداشت کرد؟

«او هم کاری دارد»

۱) درنگ ۲) کشش (امتداد) ۳) تکیه ۴) آهنگ

۱۵۵- کدام یک از واحدهای زبر زنجیری همواره با تکیه همراه است؟

۱) آهنگ ۲) درنگ ۳) لحن ۴) نواخت

۱۵۶- تکیه‌ی کدام گزینه در هجای پایانی نیست؟

۱) نشست و برخاست ۲) درختان ۳) پروردگار ۴) نخوان

۱۵۷- تکیه‌ی کدام گزینه در هجای آغازی <u>نیست</u>؟

۱) نمی‌روم ۲) می‌روم ۳) نمی گفتند ۴) فروختند

۱۵۸- کدام گزینه صحیح <u>نیست</u>؟

۱) الفبای خط واحدهای زبرزنجیری را نشان می‌دهد.

۲) واحدهای زبرزنجیری در هیچ یک از جایگاه‌های زنجیر گفتار قرار نمی‌گیرند.

۳) واحدهای زنجیری را می‌توان به کمک برش آوایی از هم جدا کرد.

۴) تکیه می‌تواند ممیز معنا باشد.

۱۵۹- کدام یک از گزینه‌ها با آهنگ افتان آمده است؟

۱) ......؟ بله، ...　　۲) ......، خیر؟ زیرا که ......

۳) ......؟ زیرا، ......　　۴) ......؟ آری، برای آن که ......

واحدهای زبرزنجیری

۱۶۰- در همه‌ی گزینه‌ها جز ...... هجای آخر تکیه‌دار است.

۱) هوشمندانه　　۲) خیمه‌شب‌بازی　　۳) خواهم رفت　　۴) نیلوفری

۱۶۱- در همه‌ی گزینه‌ها جز ...... هجای اول تکیه‌دار است.

۱) نروم　　۲) بروم　　۳) فرستادم　　۴) می‌آمدید

۱۶۲- محل تکیه در واژه‌ی «نرفته‌اند» در چندمین هجا است؟

۱) اول　　۲) آخر　　۳) دوم　　۴) قبل از آخر

۱۶۳- تکیه در کدام گزینه ممیز معنا نیست؟

۱) باری　　۲) گویا　　۳) ولی　　۴) زیرا

۱۶۴- واژه‌های کدام گزینه با جا به جا شدن تکیه نقش نحوی می‌گیرند؟

۱) فریدون، پروین　　۲) دیروز، کوهنوردی

۳) باری، دانایی　　۴) گفت و گو، ناله

۱۶۵- کدام گزینه آهنگ خیزان ندارد؟

۱) علی درس می‌خواند؟　　۲) آیا علی درس می‌خواند؟

۳) کی علی درس می‌خواند؟　　۴) هیچ با او صحبت کرده‌ای؟

۱۶۶- کدام گزینه آهنگ افتان ندارد؟

۱) چرا زبان فارسی نخواندی؟　　۲) چگونه از خانه آمدی؟

۳) کدام کتاب را دوست داری؟ ۴) در آزمون سازمان سنجش شرکت می‌کنی؟

۱۶۷- کدام یک از فرآیندها در نوای گفتار فارسی کاربرد ندارد؟

۱) انتقال تکیه ۲) حذف تکیه

۳) نقش تمایزدهندگی تکیه ۴) افزایش تکیه‌های هجاهای یک واژه

۱۶۸- دو واژه‌ی «گویی و گویا» در چه صورتی قید هستند؟

۱) هجای اول هر کدام تکیه داشته باشد.

۲) هجای دوم هر کدام تکیه داشته باشد.

۳) به ترتیب هجای اول و هجای دوم تکیه‌دار باشد.

۴) هجای دوم و اول به ترتیب تکیه‌دار باشد.

۱۶۹- کدام یک از واحدهای زبرزنجیری در فارسی کاربرد دارد؟

۱) نواخت (زیر و بمی) ۲) طنین ۳) مکث ۴) امتداد (کشش)

۱۷۰- کدام گزینه تکیه‌ی بیشتری دارد؟

۱) فراهم نشینند تردامنان ۲) که این زهد خشک است و آن دام نان

۳) بشنو از نی چون حکایت می‌کند ۴) از جدایی‌ها شکایت می‌کند

سؤالات درس زبان فارسی (ویرایش)

۱۷۱- کدام گزینه صحیح نیست؟

۱) ملت از این ماجرا باخبر است؟ ۲) ملت از این ماجرا باخبرند

۳) شورا از این ماجرا باخبرند ۴) مجلس از این ماجرا باخبر است

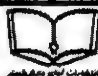
۱۷۲- کدام گزینه صحیح است؟

۱) برگ‌ها روی شاخه می‌رقصد. ۲) ستاره‌ها چشمک می‌زند.

۳) گله با چوپان از ده بیرون رفتند. ۴) رمه با چوپان برگشت.

۱۷۳- اگر نهاد جمله‌ی ما یکی از گزینه‌های زیر باشد، فعل کدام یک، هم جمع می‌آید، هم مفرد؟

۱) هر یک ۲) یکی ۳) کسی ۴) هر کسی

۱۷۴- فعل کدام یک از گزینه‌های زیر (در صورتی که نهاد باشند) فقط جمع می‌آید؟

۱) بعضی ۲) مردم ۳) هیچ کدام ۴) ملت

۱۷۵- جمع بستن کدام یک از گروه‌های اسمی زیر در فعل تأثیر دارد؟

۱) مسند ۲) مفعول ۳) نهاد ۴) متمم

۱۷۶- برای نهاد جمع جاندار و نهاد جمع بی‌جان به ترتیب چگونه فعل‌هایی می‌تواند بیاید؟

۱) جمع – جمع ۲) جمع – مفرد/جمع ۳) مفرد – مفرد/جمع ٤) مفرد – جمع/مفرد

۱۷۷- کدام گزینه از نظر املایی صحیح <u>نیست</u>؟

۱) زادبوم ۲) زادِولد ۳) خواروبار ٤) مآخذ و منابع

۱۷۸- فاصله‌ی میان واژه‌ای در کدام گزینه صحیح‌تر است؟

۱) کلمات ساده ۲) کلمات پیشوندی ۳) کلمات مرکب ٤) گزینه‌های ۱ و۲و۳

۱۷۹- کدام گزینه درست <u>نیست</u>؟

۱) بی‌شک قطره باران از ابر بهاری می‌چکد.

۲) قطعاً حضور مشاور مدیریت مدرسه را توانا می‌سازد.

۳) بی‌شک آنها ه خوب می‌نویسند، خوب مطالعه نمی‌کند.

٤) بی‌گمان باید این موضوع را پذیرفت.

۱۸۰- کدام یک از گزینه‌های زیر جزء ویرایش فنی است؟

۱) عدم مطابقت موصوف و صفت در فارسی

۲) پرهیز از کاربرد تنوین

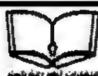
۳) پرهیز از جمع بستن جمع‌های عربی با نشانه‌های فارسی

٤) کامل نوشتن عبارت‌های دعایی

۱۸۱- کدام گزینه جزء ویرایش زبانی است؟

۱) حذف درست فعل به قرینه ۲) رعایت ارتباط موضوعی بندها در نوشته‌ها

۳) کاربرد درست همزه ٤) حذف همزه در آخر کلمات عربی مختوم به اء

۱۸۲- کدام گزینه به ویرایش نیاز ندارد؟

۱) دیدگاه او از دیدگاه زبان‌شناسان متفاوت است.

۲) هنوز معلوم نیست چه تعدادی شامل این قانون شده‌اند.

۳) نتایجی که امروز بدست آمد را گزارش می‌کنم.

۴) مبارزه برای آزادی پیشینه‌ی تاریخی دور و درازی دارد.

۱۸۳- در کدام گزینه حشو دیده می‌شود؟

۱) سارق را دستگیر و به زندان بردند. ۲) سوابق گذشته‌ی او را بررسی کردند.

۳) مسلمان و دروغ ۴) گلستان توسط سعدی نوشته شد.

ویرایش

۱۸۴- کدام گزینه ترجمه‌ی لفظ به لفظ زبان‌های بیگانه نیست؟

۱) آتش گشودن ۲) دوش گرفتن ۳) جرأت خطرکردن ۴) در این رابطه

۱۸۵- معادل فارسی کدام گزینه غلط است؟

۱) کاناپه: میز تحریر ۲) کاراکتر: شخصیت ۳) ادیت: ویرایش ۴) تیتر: عنوان

۱۸۶- کدام گزینه به ویرایش نیاز دارد؟

۱) اگرچه در این کار زیانی نیست، اما بهتر است در آن بیشتر تأمل کنی.

۲) نه تنها زبان فارسی را خواندم بلکه در آثار ادبی نیز دقت کردم.

۳) من نیز همچنین به خواندن درس‌ها علاقه دارم.

۴) هر چند در این کار زیانی متصور نیست، بهتر است در آن بیشتر تأمل کنی.

۱۸۷- از کاربرد کدام گزینه خودداری کنیم؟

۱) زباناً ۲) عملاً ۳) فعلاً ۴) لساناً

۱۸۸- از همه گزینه‌ها جز ...... در نگارش زبان فارسی استفاده نمی‌کنیم؟

۱) گزارشات، فرمایشات ۲) گرایشات، سفارشات

۳) آزمایشات، پیشنهادات ۴) کمالات، مخابرات

۱۸۹- کدام گزینه اشکال دارد؟

۱) کتابی مفید ۲) کتاب مفیدی ۳) دوستی صمیمی ٤) عکس رنگی مناسبی

۱۹۰- کدام گزینه به ویرایش نیاز ندارد؟

۱) آل بویه بغداد را فتح و خلیفه را برکنار و پسرش را به جای او برگماردند.

۲) این مسأله را مطرح و مورد بررسی قرار گرفت.

۳) این مسئله مطرح و بررسی شد.

٤) سارق به بانک حمله و پول‌ها را دزدید.

۱۹۱- کدام گزینه به ویرایش نیاز ندارد؟

۱) نتایجی که امروز به دست آمد را گزارش کنیم.

۲) دیدگاه او از دیدگاه روان‌شناسان متفاوت است.

۳) انیشتن، پس از ۲۲ سال زندگی در شهر پریستون درگذشت.

٤) هنوز معلوم نشده است چه تعداد از قبول‌شدگان مشمول این قانون شده‌اند.

جمله

۱۹۲- کدام گزینه از نظر اجزا متفاوت است؟

۱) هر انسان آزاده‌ی ایرانی، از دیرباز آزادگی را از جان و دل می‌ستاید.

۲) انقلاب اسلامی ایران، فصل تازه‌ای در شرایط سیاسی، اجتماعی و فرهنگی جامعه‌ی ما گشود.

۳) برای پیش‌برد اهداف عالی انسانی همه‌ی کتاب‌هایم را عمداً برایش فرستادم.

٤) تأمل و درنگی کوتاه در تحمیدیه‌ها و مناجات‌ها تـأثیر آیـات و روایـات را آشـکار می‌کند.

۱۹۳- در کدام گزینه متمم فعل نیامده است؟

۱) ادبیات غنایی با زبان نرم و لطیفی به بیان احساسات شخصی انسانی می‌پردازد.

۲) در ادبیات حماسی به شخصیت‌های خارق‌العاده‌ای بر می‌خوریم.

۳) خورشید عالم‌تاب روزهای گرم تابستانی در آسمان می‌درخشد.

٤) همه‌ی مطالب و نکات آزمون ادبیات در یک جلسه نمی‌گنجد.

۱۹۴- همه‌ی گزینه‌ها جز ...... سه جزئی هستند؟

۱) ارائه روش‌های مطلوب برای هماهنگی خدمات و تسهیل مبادله‌ی اطلاعات امری است ضروری.

۲) خوشبختانه نمره‌های شما در امتحانات پایانی ملاک اصلی قرار می‌گیرد.

۳) در روز قیامت رازهای همه‌ی انسان‌ها آشکار می‌گردد.

٤) من هر روز صبح ساعت پنج و نیم برای صبحانه نان می‌خرم.

۱۹۵- در عبارت «در زندگی زخم‌هایی هست که مثل خوره روح را آهسته و در انزوا می‌خورد و می‌تراشد.»

فعل‌های جمله‌های هم‌پایه‌ی وابسته به ترتیب کدام است؟

۱) گذرا به متمم، گذرا به مفعول
۲) گذرا به مفعول، گذرا به مفعول
۳) گذرا به متمم، گذرا به متمم
٤) گذرا به مفعول، گذرا به متمم

۱۹۶- فعل‌های «بغض آسمان ترکید و چنان گریست که سیل جاری شد» به ترتیب کدام است؟

۱) گذرا، گذرا، ناگذر
۲) گذرا، ناگذر، گذرا
۳) ناگذر، ناگذر، گذرا
٤) ناگذر، گذرا، ناگذر

۱۹۷- نمودار جمله‌ی «خواجه نظام‌الملک غزالی را در آن روزگار زین‌الدین و شرف‌الائمه‌ی زمان می‌خواند.» کدام است؟

۱) سه جزئی با متمم
خواجه نظام‌الملک در آن روزگار او را شرف‌الائمه می‌خواند

۲) سه جزئی با مفعول
خواجه نظام‌الملک غزالی را شرف‌الائمه می‌خواند

۳) چهار جزئی با مفعول و مسند
خواجه نظام‌الملک غزالی را زین‌الدین می‌خواند

٤) چهارجزئی با مفعول و متمم
خواجه‌نظام‌الملک غزالی را در آن روزگار زین‌الدین خواند

۱۹۸- نمودار جمله‌ی «کتابت را به که بخشیدی؟» کدام است؟

۱) سه جزئی با مفعول
(نهاد) مفعول فعل
گروه اسمی کتاب بخشیدی

۲) چهارجزئی با متمم و مسند
نهاد مفعول مسند فعل
تو کتاب به که بخشیدی

۳) چهارجزئی با دو مفعول
نهاد مفعول (۱) مفعول (۲) بخشیدی
- کتابت به که

٤) چهارجزئی با مفعول و متمم
نهاد مفعول متمم فعل
- کتابت را به که بخشیدی

۱۹۹) کدام گزینه از نظر اجزای اصلی با بقیه متفاوت است؟

۱) طاعت شش هزارساله‌ی شیطان او را مغرور ساخت.

۲) مولوی خود را مقید به محدودیت‌های اهل خانقاه نمی‌کرد.

۳) اسفندیار خود را هم‌طراز رستم می‌بیند.

٤) نقاش دیوار را رنگ آبی زد.

۲۰۰- کدام گزینه از جهت اجزای اصلی با بقیه متفاوت است؟

۱) بچه را لباس پوشانیدم

۲) مردم او را قهرمان استقلال می‌شناسند

۳) شاگردان اول را جایزه دادند

٤) فردوسی زبان فارسی را عظمت بخشید

۲۰۱- کدام گزینه با بقیه‌ی گزینه‌ها متفاوت است؟

۱) سیگار کشیدن ممنوع

۲) زندگی یعنی عقیده

۳) زیارت قبول

٤) سفر به خیر

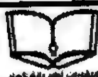
زندگی را لمس کن

در چنگ بفشارش

به آنکه به انجامش قادری فکر کن

برای پیروزی و زندگی، زندگی کن

یقیناً آن را خواهی یافت

«پاسخ نامه‌ی تشریحی واج شناسی و قواعد ترکیب»

۱) گزینه‌ی ۳

آخرین واج "روی" صامت است نه مصوت

۲) گزینه‌ی ٤

/س/واجی صفیری و بی واک است در حالی که "د" دندانی و واکدار است.

۳) گزینه‌ی ۳

"هـ" واجی دمشی است ولی "ک" کامی بی واک، گزینه‌های دیگر واج‌هایشان با هم واجگاه مشترک دارد.

٤) گزینه‌ی ٤

اما ذخیره‌های زبانی دست کم در حوزه‌ی زبان هنری فارسی کاربرد فراوانی دارند.

٦) گزینه‌ی ۳

در این گزینه ترکیب گروه‌ها صحیح است.

۷) گزینه‌ی ۲

در این گزینه "ت" و "د" واجگاه مشترک دارند و معمولاً نمی‌توانند بی فاصله در کنار یک دیگر قرار بگیرند.

۸) گزینه‌ی ۲

بعضی از واژه‌ها- معمولاً مشتق- را به دو صورت می‌توان تلفظ کرد که با هر تلفظ تعداد هجا و واج‌های آن‌ها تغییر می کند (در حد یک واج و هجا)

۹) گزینه ٤

"بیا" از دو هجا و چهار واج تشکیل شده است: ب / ی/ ی/ ا

۱۰) گزینه‌ی ۱

"مسؤلیت" از چهار هجا و ۱-۰ واج تشکیل شده است:

م /َ /س /ء /و /ل /ی /ی /َ /ت

۱۱) گزینه‌ی ۲

نکته‌ی این سوال در این است که نقش نمای "ب" هم تکواژ آزاد و هم واژه محسوب می‌شود. گفتنی است که "ـِ" گاهی نقش نمای اضافه و گاهی و نه اشتقاقی است مانند: گیاهِ بام که نقش نمای اضافه است و یک تک واژ آزاد است اما در واژه‌ی تخت خواب یک وند اشتقاقی است.

۱۲) گزینه‌ی ۳

"مهر" چهار واج است و گزینه‌های دیگر هر کدام سه واج

۱۳) گزینه‌ی ٤

به و که نوشته می‌شود ولی خوانده نمی‌شود "معدوله" یا تغییر کرده می گویند.

۱٤) گزینه‌ی ۱

وقتی آخرین واج یک هجای کشیده (چهار واجی) "ت" یا "د" باشد در زنجیره‌ی گفتار حذف می‌شود.

۱۵) گزینه‌ی ۱

در این گزینه تکواژ "ب" به دلیل هم نشینی با "خور"، "بُ" تلفظ می‌شود. یعنی مصوت /ـِ/، /ـُ/ تلفظ می‌شود و در مصوت‌ها، ابدال صورت گرفته است.

۱٦) گزینه‌ی ۲

در واژه‌هایی مثل "اجتماع" که "اشتماع" تلفظ می‌شود.

۱۷) گزینه‌ی ۳

در گزینه‌های دیگر در زنجیره گفتار تغییرات و کاهش آوایی دیده می‌شود.

۱۸) گزینه‌ی ٤

ک /ا/ ص

۱۹) گزینه‌ی ۳

"همانند" و "کشاورز" هر کدام هشت واج دارند.

/هـ/ـَ/م/ا/نـ/ـَ/ن/د/

/ک/ـِ/ش/ا/و/ـَ/ر/ز/

۲۰) گزینه‌ی ۲

هسته‌ی این گروه اسمی ساختمان است که هشت واج دارد.

۲۱) گزینه‌ی ٤

در گزینه‌ی چهار "ـَ د" شناسه فعل است که ظاهر شده است ولی در گزینه‌های دیگر شناسه‌ی آن‌ها نمود آوایی ندارد. اما در شمارش تعداد تکواژها به حساب می‌آید.

۲۲) گزینه‌ی ۱

تکواژ "ان" صفت فاعلی ساز است و اشتقاقی است در حالی که نشانه‌های جمع "ها-ان/ات و ...) و نشانه‌های صفت تفضیلی "تر" و عالی "ترین" صرفی ای تعریفی هستند.

۲۳) گزینه‌ی ٤

در زبان فرانسه یا انگلیسی هجاهایی هست که حتی با سه صامت آغاز می‌شود.

مانند structure = ساختار ۱

۲٤) گزینه‌ی ٤

واج گزینه‌ی ٤ لبی و دندانی و بی واک است، در گزینه‌های دیگر واجحشان لبی است "پ" بی واک، "ب" واکدار و "م" غنه است.

۲۵) گزینه‌ی ٤

در گزینه‌ی ٤ "ش" /// و "خ" نرمکامی است در گزینه‌های دیگر واج‌هایشان به ترتیب لبی، دندانی- لبی و کامی هستند.

۲٦) گزینه‌ی ۱

"s" تنها نشان دهنده‌ی صامت است در حالی که گزینه‌های دیگر هم نشانه صامت و هم مصوت هستند.

نکته : گاهی "و" واج صفر است یعنی نوشته می‌شود ولی خوانده نمی‌شود که به آن "معدوله" می گویند.

۲۷) گزینه‌ی ٤

در زبان فارسی شش واج چند حرفی است که عبارتند از

۲۸) گزینه‌ی ۲

۲۹) گزینه‌ی ۳

با توجه به صورت‌های ممکن غیر رایج (ذخیره‌های زبانی) جمله‌ی "نجار تخته را با اره می‌برد" از چهار جزء نهاد- مفعول- متمم اختیاری و فعل تشکیل شده است بنابراین چهار فاکتوریل حالت دارد یعنی: ۲۴ = ۲ × ۳ × ٤

و مثلاً اگر جمله‌ی سه جزئی باشد سه فاکتوریل حالت دارد یعنی ٦ = ۱×۲×۳

==============================

۱) مبانی زبان شناسی و کاربرد آن در زبان فارسی، ابوالحسن نجفی

۳۰) گزینه‌ی ٤

در زبان فارسی الگوی هجایی که پس از مصوت بیش از دو صامت بیاید نیست.

۳۱) گزینه ۲

در این گزینه کاری صورت نپذیرفته است اما در سایر گزینه‌ها عملی روی داده است.

۳۲) گزینه‌ی ٤

دو صامت در آغاز هجا بی فاصله، کنار هم نمی‌آیند.

۳۳) گزینه‌ی ۳

در همه‌ی گزینه‌ها جز گزینه ۳ هسته با وابسته جابه‌جا شده است.

۳٤) گزینه‌ی ٤

قواعد کاربردی به ما کمک می‌کند تا هر جمله‌ای را در جایگاه مناسب خود به کار ببریم نه جایگاه دستوری که در این گزینه آمده است.

۳۵) گزینه‌ی ٤

جمله را در هر زبانی می‌توان تا بی نهایت گسترش داد.

۳٦) گزینه‌ی ۲

قواعد ترکیب زبان پنج تاست که به ترتیب عبارتند از: واجی، هم نشینی، نحوی، معنایی و کاربردی

۳۷) گزینه‌ی ٤

گزینه‌های دیگر به ترتیب در "کبود ده، زودتر و یک گانه" به دلیل همسان شدن تلفظ یک واج با واج دیگر که واجگاه مشترک دارند ادغام صورت می‌گیرد.

۳۸) گزینه‌ی ۱

چون فعل ماضی استمراری و مضارع اخباری با تکواژ "می" آغاز می‌شوند. در صورتی که تکواژ منفی ساز "نَـ" پیش از آن‌ها بیاید ابدال در مصوت صورت می گیرد؛ یعنی مصوت (ـَ) به "ـِ" تبدیل می‌شود نَمی نِمی

نکته: هر گاه پیش تکواژ "می" تکواژ "نَـ" بیاید ابدال در موصت صورت می گیرد.

۳۹) گزینه‌ی ٤

تکواژ "بِـ" در "بگو" با مصوت "ـُ" تلفظ نمی‌شود.

٤۰) گزینه ۲

هر گاه پس از صامت "ن" بی فاصله "ب" بیاید ابدال صورت می گیرد.

٤۱) گزینه‌ی ۳

دیگر گزینه‌ها در زبان عربی هم وجود دارد

٤۲) گزینه‌ی ٤

باید هجای کشیده‌ی چهار واجی باشد. مانند: دست بند- قند شکن

٤۳) گزینه‌ی ۱) تبدیل /ا/ به /ی/ نوعی اماله است که به آن ممال می گویند که ابدال صورت گرفته است.

٤٤) گزینه‌ی ۱

نکته: اماله تبدیل مصوت بلند "ا" به "ی" است مانند واژه‌هایی مثل: مهمیز، مزیح، اسلیمی، ترکیب، کتیبه و ... که ممال هستند.

٤٥) گزینه‌ی ۳

گفتنی است که علاوه بر صامت "ی" صامت‌های دیگری نیز مشمول قاعده‌ی افزایش می‌شوند. مانند: "ج - ا - د - ه - گ - و - ک "

٤٦) گزینه‌ی ۱

در زنجیره‌ی گفتار همزه‌ی آغازی برخی از واژه‌ها حذف می‌شود (وقتی قبل از آن صامتی بیاید) مانند آمد = ء / ا / م / ـِ / د برامد =

٤۷) گزینه‌ی ۳

"وضو" در اصل وضوء بوده است.

۴۸) گزینه‌ی ٤

در گزینه‌ی اول /ج/ را /ش/ تلفظ می کنیم در گزینه‌ی ابدال صورت گرفته در گزینه ابدال در مصوت دارد.

۴۹) گزینه‌ی ٤

چلوکباب در اصل یک ترکیب عطفی یعنی از چلو و کباب تشکیل شده است.

۵۰) گزینه‌ی ۱

"دان" در گلدان تکواژ به کمک است اشیاء اسم ظروفی را می‌سازد که چیز مورد نظر ریشه را در خود جای دارد. ولی در گزینه‌های دیگر "دان" بن مضارع است "تکواژ بن"

۵۱) گزینه‌ی ۱

"سنگین" ساده ولی گزینه‌های دیگر هم مشتق هستند

۵۲) گزینه‌ی ۱

تکواژهای اشتقاقی (وندها) ی گزینه یک: "نا – ا – ی" در گزینه‌های دیگر در هر کدام دو وند اشتقاقی وجود دارد.

۵۳) گزینه‌ی ٤

ساخت همه‌ی گزینه‌اه "وند + بن مضارع + وند" است ولی در گزینه‌ی ٤) وند + صفت + وند

۵٤) گزینه‌ی ۳

جز گزینه‌ی ۳ گزینه‌های دیگر هم صورت فعل و هم صفت به کار می‌روند.

۵۵) گزینه‌ی ۳

در ساخت گزینه‌ی ۳ بن مضارع به کار رفته است.

۵٦) گزینه‌ی ۲

جز گزینه ۲ که از بن مضارع + وند تشکیل شده است گزینه‌های دیگر از "بن ماضی + وند" است.

۵۷) گزینه ۱

گزینه‌های دیگر همه مشتق ولی گزینه‌ی یک ساده است.

۵۸) همه‌ی گزینه‌ها جز گزینه‌ی ۳ مشتق هستند.

۵۹) گزینه ۳

"یا" یک تکواژ نحوی است و جزء نقش نماهای زبان فارسی.

۶۰) گزینه‌ی ۳

واژه‌های مثل "هرگز، هنوز و ..." قید مختص هستند که نمی‌توان با آن‌ها مشتق ساخت

۶۱) گزینه‌ی ۲

"روشنگر" هسته‌ی گروه اسمی است که تکواژ پایه‌ی آن "روشن" مشتق است.

۶۲) گزینه‌ی ۲

خواجه از چهار واج "خ / ا / ج / ـِ /" تشکیل شده است

۶۳) گزینه‌ی ٤

"چند" پیش از صفت‌های شمارشی نمی‌آید یعنی نمی‌توان گفت: چند دو کتاب

٦٤) گزینه‌ی ٤

می‌توان گفت "همان دو کتاب"

٦٥) گزینه‌ی ٤

"چند" و "چندمین" با توجه به کاربردشان می‌توانند هم صفت پرسشی و هم صفت مبهم باشند.

٦٦) گزینه‌ی ۲

متمم در صورتی که متمم فعل یا اجباری باشد جزء نقش‌های اصلی جمله به حساب می‌آید و اگر هم متمم قیدی باشد جزء نقش‌های "تبعی" نیست.

٦٧) گزینه‌ی ۳

"جلد" ممیزی است که هم می‌توان آن را حذف کرد و هم به جای آن از "تا" استفاده کرد بنابراین چیزی به معنا نمی‌افزاید.

٦٨) گزینه‌ی ٤

در گزینه‌ی ۱ "روشن" صفت صفت است. در گزینه‌ی ۲ "علی" مضاف الیه است و در گزینه‌ی ۳ "بسیار" قید صفت است. که همه وابسته‌ی وابسته هستند.

۶۹) گزینه‌ی ٤

"صفت شمارشی + ـُم" جزء وابسته‌های پسین اسم است. ـُم وند اشتقاقی است.

۷۰) گزینه‌ی ۱

پیش از صفت‌های اشاره وابسته‌ی دیگری نمی‌آید و پس از شاخص هیچ وابسته دیگری به هسته نزدیک نیست.

۷۱) گزینه ۲

همه‌ی واژه‌ها، حتی واژه‌های دخیل را می‌توان با "ها" جمع بست و "ان" از نظر کثرت کاربرد پس از "ها" قرار می‌گیرد.

۷۳) گزینه‌ی ۱

خانه‌ی علی- روی حسن- دانای راز

۷٤) گزینه ۳

در گزینه ۱ و ۳ پسوند مکان و در گزینه‌ی ۲ پسوند زمان است

۷۵) گزینه‌ی ٤

نکته: برعکس زبان عربی که مصادر همگی "جامد" هستند در زبان فارسی چون مصدر به تکواژ اشتقاقی "ـَن" ختم می‌شود مشتق است. بسیاری از اسم مصدرها نیز مشتق هستند مانند: گریه- ورزش- دیدار و ....

۷٦) گزینه‌ی ٤

دربان از اسم + تکواژ اشتقاقی "بان" تشکیل شده است. گزینه‌های دیگر اگرچه در گذشته غیر ساده بوده‌اند امروزه ساده محسوب می‌شوند.

۷۷) گزینه‌ی ۱

مژه گرچه در اصل از "مو + چه" تشکیل شده است اما امروزه ساده به شمار می‌آید.

۷۸) گزینه‌ی ۳

"گری" گزینه ۳ یک تکواژ در گزینه‌های دیگر دو تکواژ یعنی "گر + ی" است.

۷۹) گزینه‌ی ۳

جز گزینه سه تکواژ پایه‌ی همه‌ی گزینه‌ها بن مضارع است.

۸۰) گزینه‌ی ۱

"برخوردار" صفت است بقیه‌ی گزینه‌ها اسم هستند.

۸۱) گزینه ۳

"شاهکار" از دو تکواژ شاه + کار تشکیل شده است.

واژه‌های دستگاه، ناودان و دیوار اگرچه در گذشته ساخت غیر ساده‌ای داشته‌اند، امروزه ساده به حساب می‌آیند.

۸۲) گزینه‌ی ۳

"راهنما" از اسم + بن مضارع ساخته شده است ولی ساختار دیگر گزینه‌ها این گونه نیست.

۸۳) گزینه ۳

ساخت "خودرو" از ضمیر "خود" + بن مضارع "رو" است.

۸۴) گزینه‌ی ۳

"گفتار درمانی" از چهار تکواژ "گفت + ار + درمان + ی" تشکیل شده است. گزینه‌های ۲ و ٤ هر کدام از سه تکواژ تشکیل شده‌اند. گزینه‌ی ۳ از دو تکواژ تشکیل شده است.

۸۵) گزینه‌ی ۱

از سه تکواژ بیابان + گرد + ی" ساخته شده است.

قاصدک از دو تکواژ و دارالسلام از مقوله‌ی اعلام و اشخاص است که با داشتن "ال" نشان دار شده‌اند این کلمات در عربی یا مضاف و مضاف الیه هستند مانند "خاتم الانبیا، امیرالمؤمنین" و یا موصوف و صفت (قبه الخضرا، سده المنتهی، حجر الاسود" که در فارسی یک کلمه تلقی می‌شوند و شبه ساده) و در نقش "اسم" یا "صفت" کاربرد دارند.

"نوجوان" هم از دو تکواژ "نو + جوان" ساخته شده است.

۸٦) گزینه‌ی ۱

خواستار، گرفتار و برخوردار صفت هستند ولی "ساختار" اسم

۸۷) گزینه ۱

در همه گزینه‌ها فعل به قرینه حذف شده است ولی در گزینه‌ی ۱ فعل اسنادی حذف شده است و این حذف در جمله‌ی مرکب است. در گزینه‌های دیگر حذف در جمله‌ی ساده است.

۸۸) گزینه ۱

در همه‌ی گزینه جز گزینه‌ی ۱ صامت میانجی هم نمود آوایی دارد و هم نوشتار ولی در گزینه‌ی ۱ تنها نمود آوایی دارد.

۸۹) گزینه ۱

در همه‌ی گزینه جز گزینه‌ی ۱ صامت میانجی هم نمود آوایی دارد و هم نوشتار ولی در گزینه‌ی ۱ تنها نمود آوایی دارد.

۸۹) گزینه‌ی ۳

در گزینه ۱ و ۲ (ی) میانجی است و در گزینه‌ی ٤ دو صامت میانجی به کار رفته است. که در اصل نَـ + آ + ـَم نیایم

۹۰) گزینه‌ی ٤

در گزینه‌ی ۱ (هـ) در گزینه‌ی ۲ (د) و در گزینه‌ی ۳ (ج) صامت میانجی هستند.

۹۱) گزینه‌ی ۱

در گزینه‌ی ۲ و ۳ (و) صامت میانجی است و در گزینه‌ی چهار (ی) واج میانجی است.

۹۲) گزینه‌ی ۳

به ترتیب در گزینه‌ی ۱ در باره‌ی مسائل روز متمم "بحث" از دیگران متمم "انتقاد" و با فاسدان متمم "مبارزه" هستند.

۹۳) گزینه‌ی ٤

چون "جلد" در گروه‌های اسمی قابل حذف است و می‌توان به جای آن از ممیز "تا" استفاده کرد دو جلد کتاب = دو کتاب = دو تا کتاب

۹٤) گزینه‌ی ۲

در گزینه‌ی ۲ اسناد هسته قرار گرفته است.

۹۵) گزینه‌ی ۳

شاخص جزء وابسته‌های پیشین اسم است.

۹۶) گزینه‌ی ۳

گزینه‌های ۱، ۲ و ٤ همه بر وزن فعال می‌آید: قصار- طوال- صغار ولی جمع مکسر "قریب" بر وزن "افعلا" یعنی "اقربا" است.

۹۷) گزینه‌ی ۱

"تا" ممیزی است که بین بسیاری از عدد و معدودها (صفت شمارشی و موصوف آن برای شمارش تعداد به کار می‌رود و از همه کاربرد بیش‌تری دارد. ممیز "دستگاه" برای اتومبیل. رادیو، تلویزیون، تانک و ... ممیز "تخته" برای قالی، فرش، پتو و ... و ممیز "فروند" برای کشتی و هواپیما، موشک و ... به کار می‌رود.

۹۸) گزینه‌ی ۲

نکته : وجود متمم اسم برای گزینه‌های دیگر الزامی است. این متمم مستقل نیست و در شمار اجزاء جمله به حساب نمی‌آید.

۹۹) گزینه‌ی ۳

قید (گروه قیدی) جزء هیچ یک از نقش‌های اصلی و تبعی جمله نیست.

۱۰۰) گزینه‌ی ٤

در گزینه‌های ۱ و ۲ و ۳ به ترتیب، استاد، سرهنگ و مهندس شاخص هستند ولی در گزینه‌ی ٤ گرچه واژه‌ی "کدخدا" می‌تواند شاخص باشد اما در این‌جا پس از نقش نمای "با" آمده است پس شاخص نیست.

۱۰۱) گزینه‌ی ٤

"امام" شاخص است که وابسته‌ی پیش نهاد (خمینی ره) است گزینه‌های دیگر هیچ کدام شاخص ندارند.

۱۰۲) گزینه‌ی ٤

در گزینه‌های دیگر "برادر" خود هسته قرار گرفته است ولی در گزینه‌ی ٤ "حمیدی" هستم و "برادر" شاخص (وابسته‌ی پیشین) است.

۱۰۳) گزینه ۳

تانک هسته دو وابسته‌ی پیشین، یک وابسته‌ی وابسته (دستگاه : ممیز)

و دو وابسته‌ی پسین

۱۰۴) گزینه ٤

هسته‌ی گروه اسمی گاهی می‌تواند صفتی باشد که در حکم است مانند نویسنده‌ی خوب که در اینجا نویسنده، گرچه ساختار صفت دارد ولی در حکم اسم است و هسته‌ی گروه اسمی قرار است.

۱۰۵) گزینه ٤

چون جهت پیکان به طرف وابسته‌ی پیشین است در حالیکه باید به طرف هسته باشد.

«گروه فعلی»

۱۰٦) گزینه ۳

فعل گزینه‌ی ۳ "خورد" به معنای برخورد کرد ساده است زمین در این جمله متمم قیدی است حرف اضافه‌ی آن به خاطر کثرت استعمال حذف شده است.

۱۰۷) گزینه ۳

جزء اسمی پیش از فعل یعنی ایمان نقش نحوی ندارد پس ایمان با آوردم ترکیب شده و فعل مرکب ایمان آوردم را ساخته است.

۱۰۸) گزینه ۳

فعل‌های کمکی گزینه‌ی ۱ : ام گزینه‌ی دو: شده‌ام و گزینه چهار باشم پس گزینه سه پاسخ صحیح است که هیچ فعل کمکی ندارد.

۱۰۹) گزینه ۲

کلمه پیش از فعل قید است.

۱۱۰) گزینه ۱ فعل ساده آن است که بن مضارع آن یک تکواژ (جز) باشد. اما در گزینه ۱ بن مضارع دو تک واژ دارد.

۱۱۱) گزینه ۲ افعالی مانند: باید گفت، می‌توان رفت، می‌شود گفت، بی نهاد هستند که اصطلاحاً به آن‌ها افعال غیر شخصی می گویند.

۱۱۲) گزینه‌ی ۳ بن مضارع جستن (جست و جو کردن) "جو" است اما بن مضارع جستن (پریدن) "جه" است.

۱۱۳) گزینه ۱ این گونه افعال از معادل گذرای آن‌ها استفاده می‌شود مثلاً گذاری رفتن، بردن است گذاری افتادن، انداختن است.

۱۱٤) گزینه ۲ ضمیر اول شخص مفرد گاه به صورت "ما" در می‌آید و اغلب نویسندگان و سخنرانان آن را به کار می‌برند در حقیقت خوانندگان و شنوندگان را با خود شریک می‌کنند مانند من معتقدم ما معتقدیم

۱۱۵) گزینه ۳ این فعل (نشستن) و شکستن هنگام گذرا شدن تک واژ سببی گذراساز "ان" را به آخر دو حرف اول بن مضارع آن‌ها می‌آوریم.

نشستن بن مضارع نشین نش + ان

شکستن بن مضارع شکن شک + ان

۱۱٦) گزینه ۲ زیرا علاوه بر نهاد به مفعول هم نیاز دارد.

۱۱۷) گزینه ۱ گذرای سببی یعنی فعل سه جزئی را به چهار جزئی تبدیل می‌کند (با مفعول و متمم)

۱۱۸) گزینه ۳ این فعل از جمله افعالی است که به دو نقش نمای "را" و "به" نیاز دارد مانند: بخشیدن، سپردن،

۱۱۹) گزینه ٤ افعال گزینه‌ها دیگر و جنگیدن این تکواژ را نمی‌پذیرند.

۱۲۰) گزینه ۳ این گزینه جزء جمله‌های بدون فعل است.

۱۲۱) گزینه ۳ "فرود" پیش وند نیست اما در سایر گزینه‌ها پیشوندها فعلی فرو، فرا و باز به کار رفته است.

۱۲۲) گزینه ۱ زیرا جزء اسمی پیش از فعل نقش می‌پذیرد و می‌توان آن را گسترش داد

۱۲۳) گزینه ٤ بعضی از افعال مرکب در هر جمله که به کار روند مرکب می‌باشند مانند: روی داد، گوش دادن، جلوه کردن

۱۲٤) گزینه ۳ سپر و سپار دو بن مضارع این فعل هستند در ضمن بعضی از مصادر دو بن ماضی دارند: خوابیدن (خوابید- خفت) روییدن (رویید، رست) شنیدن (شنید شنفت)

۱۲۵) گزینه ۳ دو جزئی است متمم آن متمم قیدی است از نوع متمم‌هایی که در حکم مسند هستند نیست. پس آن ناگذر است.

۱۲۶) گزینه ۳ مانند عیب جویی از دیگران فراموش کردن عیب‌های خویش است که در اینجا دیگران متمم است.

۱۲۷) گزینه ٤ این گزینه فعل ناگذراست و اصلاً نیازی به هیچ نقش نمایی ندارد.

۱۲۸) گزینه ۳ این گزینه دو مفعول دارد مثل پوشاندن که می‌توان با دومفعول آنها را به کار برد مثل علی را لباس پوشاند.

گروه فعلی

۱۲۹) گزینه‌ی ۲ چون "خرید" علاوه برد نهاد به مفعول و متمم نیاز دارد مانند: فروختن گرفتن و ...

۱۳۰) گزینه ۱ در صورتیکه به فعل خورد و گشت پیشوند "بر" اضافه کنیم به افعال گذرا به متمم تبدیل می‌شوند یعنی نیاز به متمم اجباری دارند.

۱۳۱) گزینه ۱ زیرا در صورتیکه تک واژ وجهی "بـ" را، از اول فعل امر حذف کنیم بن مضارع ساخته می‌شود.

۱۳۲) گزینه ۲ در صورتیکه پیشوند "در" را از گزینه‌ی ۲ حذف کنیم در جملات دو جزئی سه جزئی و چهار جزئی به کار می‌رود مانند باران گرفت، حرف من در او گرفت کتاب را از کتابخانه گرفت.

۱۳۳) گزینه ۳ زیرا تمییز و شاخص وابسته‌ی پیشین هستند و جزءپیش فعل را گسترش نمی‌دهند.

۱۳٤) گزینه ۳ افعال مرکب به ترتیب عبارتند از: گوش دادم، رخ می‌دهد، ادامه دادم، روی داده بود.

۱۳۵) گزینه ۲ در ساخت سوم شخص مفرد آن "بیاید" دو واج میانجی "ی" به کار رفته است.

۱۳٦) گزینه ۲ تک واژهای عربی مصدری (ثلاثی مجرد) مانند: "فهم" تک وار "ان" را می گیرند مانند: فهم + ان فهماند، رقصاند،

۱۳۷) گزینه ۱ در صورتیکه پیشوند "بر" پیش از آن بیاوریم به فعل پیشوندی تبدیل می‌شود اما اگر "فراهم" را پیش از آن بیاوریم به فعل مرکب تبدیل می‌شود و اگر دو تک واژهٔ "به" و "بر" را پیش از آن بیاوریم به یک عبارت کنایی تبدیل می‌شود که اینگونه کنایه‌ها فعل مرکب به حساب می‌آیند.

۱۳۸) گزینه‌ی ۳ زیرا فعل آمد و خورد هر دو می‌توانند به معنی متناسب بودن به کار روند مثل این لباس به تو می‌آید/ این لباس به شما می‌خورد.

۱۳۹) گزینه ۲ جز گزینه‌ی ۲ گزینه‌های دیگر با تک واژ "ان" گذرا می‌شوند.

۱۴۰) گزینه ۳ در صورتیکه به بن مضارع فعلی نشانه‌ی "ید" و بن ماضی ساخته شود سوم شخص مفرد ماضی استمراری آن با دوم شخص جمع مضارع اخباری آن یکسان است.

۱۴۱) گزینه ۱ سوم شخص مفرد ماضی التزامی مثل فعل مضارع "ـَد" است.

۱۴۲) گزینه ۳ چون از سه تک واژ بـ + رو + ید ساخته شده است در حالیکه آخرین تک واژ گزینه‌های دیگر صفر است.

۱۴۳) گزینه ۱ زیرا فعل گذرا به قید نداریم، قید جزء اصلی جمله به حساب نمی‌آید.

۱۴۴) گزینه ٤ ماضی التزامی است .

۱۴۵) گزینه ۳ در گزینه‌های دیگر از صفت مفعولی استفاده می‌شود.

۱۴۶) گزینه ٤ زیرا کلمه‌های شاید، باید و اگر با فعل ماضی نقلی به کار نمی‌روند.

۱۴۷) گزینه ۳ زیرا هر فعلی را نمی‌توان در همه ساخت‌ها و زمان‌ها صرف کرد مثلاً /// که کاربرد فعل مضارع ندارد.

۱۴۸) گزینه ۳ اگر بالید به معنی افتخار کردن باشد سه جزئی گذرا به متمم است اما اگر به معنی رشد کردن باشد ناگذر است.

" واحدهای زبر زنجیری "

۱۴۹) گزینه ۱ چون جمله خبری است و جواب آن هم بله یا نه نیست.

۱۵۰) گزینه ٤ زیرا از واژه پرسشی غیر از آیا و هیچ استفاده کرده است.

۱۵۱) گزینه ۱ زیرا "ی" ناشناس دارد فقط "ی" نکره یا ناشناس تکیه‌پذیر نیست.

۱۵۲) گزینه ۲ کشش و امتداد مخصوص زبان‌های دیگر است.

۱۵۳) گزینه ٤ بیا بشنو دو فعل امر است که تک واژ آغازین آن‌ها تکیه می گیرد.

۱۵٤) گزینه ۱ با آوردن درنگ میان واژی بین هم و کار معنی عوض می‌شود.

۱۵۵) گزینه ۲ درنگ، زیرا در زبان فارسی، مکث یا درنگ همواره با تکیه همراه است.

۱۵٦) گزینه‌ی ٤ فعل‌هایی که با تک واژ منفی ساز «نـ» آغاز می‌شوند تکیه روی همان تکواژه است.

۱۵۷) گزینه ٤ در فعل ماضی تکیه روی آخرین هجای بن ماضی آن است.

۱۵۸) گزینه ۱ واحدهای زبر زنجیری نمود نوشتار ندارند.

۱۵۹) گزینه ۳ زیرا پاسخ آن بله یا خیر نیست.

۱٦۰) گزینه ۳ تکیه در فعل آینده روی هجای دوم فعل کمکی است.

۱٦۱) گزینه ۳ در فعل‌های ماضی آخرین هجای بن ماضی تکیه‌دارست.

۱٦۲) گزینه‌ی ۱ زیرا فعل منفی است و با تک واژ منفی ساز آغاز شده است.

۱٦۳) گزینه ٤ زیرا جابجایی تکیه در هجاهای واژه "زیرا" ممیز معنا نیست.

۱٦٤) گزینه ۱ با آوردن تکیه روی هجای اول فریدون و پروین نقش منادا می گیرد.

۱٦۵) گزینه ۳ چون جواب آن آری یا نه نیست.

۱٦٦) گزینه‌ی ٤ آهنگ خیزان زیرا جواب آن آری یا نه است.

۱٦۷) گزینه ٤ زیرا در زبان فارسی تنها

۱٦۸) گزینه ۱ زیرا با این تکیه به معنای ظاهراً و احتمالاً قید به حساب می‌آیند.

نکته : در ضمن تمام واژه‌اهی دخیل تنوین‌دار (تنوین نصب) و ترکیب‌هایی که از جار و مجرور عربی تشکیل شده‌اند قید به حساب می‌آیند مانند فی‌الفور، علی رغم، فی البداهه

۱٦۹) گزینه ۳ لازم به ذکر است همه‌ی زبان‌ها به نحوی از زیر و بم صدا استفاده می کنند

توصیف ساختمان دستوری زبان فارسی محمد رضا باطنی

۱۷۰) گزینه ۲ این گزینه شش تکیه دارد این زهد است آن دام نان گزینه یک دو تکیه دارد گزینه ۳، پنج تکیه و گزینه ٤، سه تکیه دارد

۱۷۱) گزینه ۳ تمام اسم جمع‌ها با فعل مفرد به کار می‌روند به جز مردم که با فعل جمع و ملت که با مفرد و جمع به کار می‌روند.

۱۷۲) گزینه ٤ چون اسم جمع رمه با فعل مفرد به کار رفته است.

۱۷۳) گزینه ۱ واژه‌های هر یک، هر کدام هیچ یک و هیچ کدام فعل به دو صورت مفرد و جمع به کار می‌رود.

۱۷٤) گزینه ۲ مردم تنها واژه‌ای است که باید بافعل جمع در زبان معیار به کار رود

۱۷۵) گزینه ۳ تنها جزئی که باید بالفعل مطابقت کند نهاد است.

۱۷٦) گزینه ۲ نهاد جمع فعل جمع می‌خواهد اما نهاد بی‌جان در صورتیکه جمع باشد فعل آن به دو صورت مفرد و جمع به کار می‌رود.

۱۷۷) گزینه ۳ خوار بار صحیح است بدون «واو»

۱۷۸) گزینه ٤ فاصله‌ی میان واژی نشانه‌ی استقلال واژه است.

۱۷۹) گزینه ۱ هنگام بیان یک امر بدیهی نیاز به قید تأکید نیست. قیدهای تأکید عبارتند از: قطعاً، بی تردید، بی گمان، جداً، حقیقتاً، حتماً، مسلماً و ...

۱۸۰) گزینه ٤ سه گزینه دیگر از قوانین دستوری و جزء ویرایش زبانی به حساب می‌آیند.

۱۸۱) گزینه ۱ حذف درست فعل جزء قواعد دستوری است پس ویرایش زبانی است.

۱۸۲) گزینه‌ها در گزینه ۱ حرف اضافه "از" نابجاست در گزینه به جای مشمول شامل آمده در گزینه ۳ "را" بعد از مفعول نیامده است.

۱۸۳) گزینه ۲ زاید بیهوده است که معمولاً با نقش نما هم همراه است مثل فینال نهایی

۱۸٤) گزینه ۳ سه گزینه دیگر گرته‌برداری نادرست از زبانهای خارجی است مثلاً آتش گشودن to open fire دوش گرفتن to take a bath در این رابطه to this connection

۱۸۵) گزینه ۱ معادل کاناپه صندلی راحتی است.

۱۸٦) گزینه‌ی ٤ آوردن قیدهایی مثل نیز، همچنین، نه تنها و بلکه در یک جمله به طور هم زمان درست نیست.

۱۸۷) گزینه ۱ واژه زبان فارسی است کلیه واژه‌های فارسی تنوین نمی‌گیرند.

۱۸۸) گزینه ٤ کمال و مخابره هر دو عربی هستند تک واژ جمع "ات" می‌گیرند.

۱۸۹) گزینه ۱ "ی" وحدت و نکره بین موصوف و صفت نمی‌آید باید بعد از صفت به کار رود.

۱۹۰) گزینه ۳ چون در این گزینه فعل با قرینه حذف شده است اما در گزینه‌های دیگر فعلی بی قرینه حذف شده است.

۱۹۱) گزینه ٤ در گزینه یک "را" بعد از مفعول نیامده است در گزینه ۲ حرف اضافه‌ی مناسب به کار نرفته است و در گزینه "۳" جمله‌ی کژتابی دارد.

" جمله "

۱۹۲) گزینه ٤ زیرا به جز این گزینه، گزینه‌های دیگر گزینه‌های سه جزئی با فعل گذرا به مفعول هستند.

۱۹۳) گزینه ۳ چون فعل می‌درخشد نیاز به متمم ندارد.

۱۹٤) گزینه ٤ فعل "می‌خرم" به مفعول و متمم نیاز دارد.

۱۹۵) گزینه ۲ دو فعل می‌خورد و می‌تراشد با پیوند همپایه ساز به کر رفته‌اند اما جزء جمله‌ی وابسته هستند.

۱۹٦) گزینه سه چون ترکید و گریست دو جزئی و "شد" سه جزئی گذرا به مسند است.

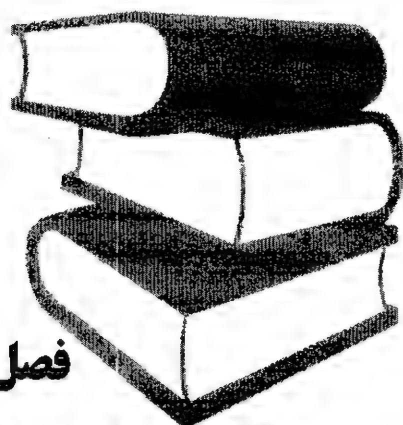
۱۹۷) گزینه ۳ می‌خواند مانند افعال پنداشتن، گردانیدن، نامیدن نیاز به مسند و مفعول دارند.

۱۹۸) گزینه ٤ این فعل بخشیدن جزء افعالی است که علاوه بر "را" به حرف اضافه "به" هم نیاز دارد یعنی چهار جزئی با مفعول و متمم است.

۱۹۹) گزینه ٤ فعل زد مانند افعال بشخید، پوشاند و داد می‌تواند دو مفعول بگیرد.

۲۰۰) گزینه ۲ این گزینه چهار جزئی با مفعول و مسند است چون فعل می‌شناسد مانند افعال می‌پنداشتند، می‌نامیدند نیاز به مسند و مفعول دارد.

۲۰۱) گزینه ۲ جمله سه جزئی بی فعل است بقیه گزینه‌ها دو جزئی بی فعل هستند.

فصل چهارم
آزمون‌های سراسری همه‌ی رشته‌ها
(سال ۸۲-۸۱)

پرسش‌های چهارگزینه‌ای زبان فارسی همه‌ی رشته‌ها در آزمون سراسری ۱۳۸۱

۱) عبارات «مردم در گذشته برای شروع کردن کارها به سعد و نحس بودن ساعت‌ها اعتقاد داشتند» چند تکواژ است؟

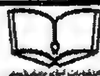
۱) ۲۵ ۲) ۲۷ ۳) ۲٦ ٤) ۲٤

۲) اگر صامت‌ها را با «ص» و مصوت‌ها را با «م» نشان دهیم، ترکیب واج‌های واژه‌ی «آسایشگاه» به ترتیب در کدام گزینه آمده است؟

۱) *ص /م /ص /م /ص /م /ص /م /م /ص*
۲) *ص /ص /م /ص /م /ص /ص /ص /م /ص*
۳) *ص /م /ص /م /م /ص /ص /م /ص /م*
٤) *م /ص /م /ص /م /ص /م /م /ص /م*

۳) عبارت «اوستا شاعر دردآشنا، شعر خود ا در خدمت اعتقاد خویش قرار داده است.» چند تکواژ و واژه است؟

۱) ۲۰ تکواژ و ۱۵ واژه
۲) ۲۰ تکواژ و ۱٦ واژه
۳) ۱۹ تکواژ و ۱٤ واژه
٤) ۱۸ تکواژ و ۱٤ واژه

۴- جمله‌ی «این نوشته‌ها پر از نکات و لطایف تاریخی، اجتماعی، دینی و ادبی است» به ترتیب دارای چند واژه و تکواژ است؟

۱) ۱۸/۱۳ ۲) ۲۰/۱۶ ۳) ۱۹/۱۵ ۴) ۲۱/۱۴

۵- جمله‌ی «در میان منابع تحقیقی، کتاب‌های مرجع جایگاه ویژه دارند» از چند تکواژ درست شده است؟

۱) ۱۶ ۲) ۱۷ ۳) ۱۸ ۴) ۱۹

۶- تکیه‌ی اجزای اصلی جمله‌ی «معری دور از چشم تمام مردم حتی خادمش، غذا می‌خورد.» به ترتیب در کدام هجای آن‌ها قرار دارد؟

۱) پایانی – پایانی – آغازی ۲) پایانی – پایانی – پایانی

۳) آغازی – آغازی – پایانی ۴) آغازی – پایانی – پایانی

۷- محل تکیه در واژه «دانش‌نامه نویسی» در چندمین هجا است؟

۱) هفتم ۲) ششم ۳) اول ۴) دوم

۸- کدام هجای لمه‌های «فرستنده، آبادان، نمی‌دانستند، فرستاد» به ترتیب تکیه‌دار است؟

۱) پایانی، پایانی، آغازی، پایانی ۲) آغازی، پایانی، آغازی، پایانی

۳) پایانی، آغازی، پایانی، آغازی ۴) قبل از آخر، پایانی، آغازی، پایانی

۹- کدام هجا، در فعل‌های «شکست، آوردم، نرفتند، می‌گویند» به ترتیب دارای «تکیه» است؟

۱) آغازی – قبل از آخر – پایانی – پایانی ۲) پایانی – پایانی – قبل از آخر – آغازی

۳) پایانی – قبل از آخر – آغازی – آغازی ۴) آغازی – آغازی – قبل از آخر – پایانی

۱۰- هسته‌ی کدام گروه اسمی «مشتق مرکب» است؟

۱) ساختار صرفی و نحوی زبان فارسی معیار ۲) نگارش نوشته‌های رایج در زبان فارسی

۳) به کارگیری درست مهارت‌های زبانی ۴) اساسی‌ترین ویرایش متون مختلف زبانی و ادبی

۱۱- در کدام گزینه شاخص نیست؟

۱) استاد بدیع زمان فروزانفر مثنوی را شرح کرده است؟

۲) امام رضا (ع) می‌فرمایند: دوست هر کس عقل و نادانی‌اش دشمن اوست.

۳) دکتر محمد معین محقق و لغوی بزرگ معاصر در شهر رشت به دنیا آمد.

٤) نویسنده و استاد برجسته‌ی دانشگاه، غلامحسین یوسفی در سال ۱۳۰٦ شمسی در مشهد ولادت یافت.

۱۲- در کدام گزینه شاخص نیست؟

۱) کدخدا احمد، به مسائل و مشکلات مردم روستا رسیدگی می‌کند.

۲) عموی احمد، مهندس شرکت نفت است.

۳) دکتر محمد معین، اولین دکترای ادبیات فارسی در ایران بود.

٤) غلامحسین یوسفی در کنار مرادش، امام رضا (ع) به خاک سپرده شد.

۱۳- نوع دستوری واژه‌های «هم‌نشینی - واجگاه - زبان‌شناسی - چهارم» به ترتیب در کدام گزینه ذکر شده است؟

۱) مشتق، مشتق، مشتق، مرکب ساده
۲) مشتق، مرکب، مشتق، مشتق، مرکب، ساده
۳) مشتق مرکب، مشتق، مرکب، مشتق
٤) مشتق، مشتق، مشتق مرکب، مشتق

۱٤- در همه‌گزینه‌ها به جز گزینه‌ی ... اسم «مشتق مرکب» وجود دارد؟

۱) با پیشرفت صنعت و فن‌آوری، رایانه به کمک محققان آمده است.

۲) ایجاد گره و ابهام در روند نمایش، گره‌افکنی نام دارد.

۳) ایجاد حوادث فرعی به گسترش طرح اصلی نمایش کمک می‌کند.

٤) تدارک صداهایی جز صدای گفتگو، به تأثیر نمایش‌نامه کمک می‌کند.

۱۵- کدام گزینه به ویرایش نیاز ندارد؟

۱) گزارشات رسیده را بررسی و مطالب مهم را به دقت یادداشت کردم.

۲) کلیات لایحه‌ی بودجه در جلسه‌ی امروز مجلس، مطرح و تصویب شد.

۳) همان نامه در جلسه‌ی شورای دبیران، مطرح و به تصویب رسید.

٤) ابوعلی سینا در همان زمان زنده و در همدان تدریس می‌کرد.

۱٦- در کدام گزینه غلط نگارشی وجود دارد؟

۱) بشر با استفاده از زبان و انتقال افکار، برتری خود را به موجودات زنده‌ی گیتی تحمیل کرد.

۲) یکی از راه‌های ساخت طنز، کش‌دار کردن یک موضوع یا ماجرا است.

۳) زبان، زاده‌ی ذهن آدمی است و تحولات زندگانی وی، در ترقی یا انحطاط زبان، مؤثر است.

٤) امروز مفهوم خط و زبان چنان با یکدیگر آمیخته است که ذهن کمتر موفق در جداکردن آن دو از هم یکدیگر می‌شود.

۱۷- کدام گزینه به ویرایش نیاز ندارد؟

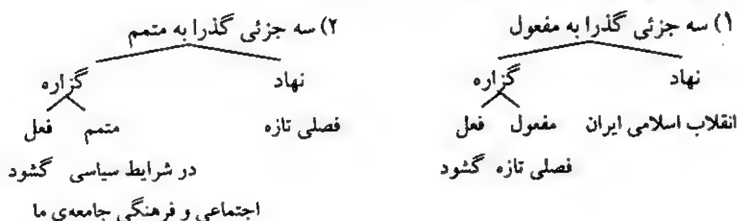
۱) اسلام که همه‌ی رنگ‌های قومیت را زدود و سنت‌ها را دگرگون کرد، نوروز را جلای بیش‌تر داد.

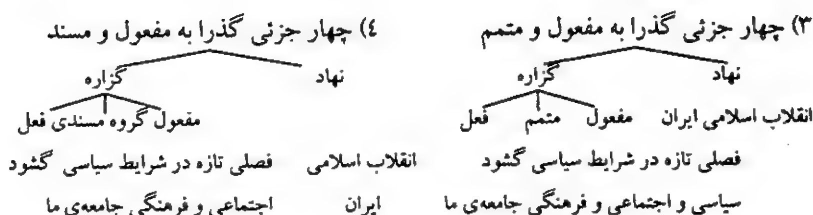
۲) در هفته‌های اخیر، تجارت جهانی رونق بی‌سابقه‌ای را تجربه می‌کند.

۳) کودکی به تالاسمی مبتلا شده بود و از کم‌خونی قابل توجهی برخوردار بود.

٤) مثنوی معنوی در قرن هفتم توسط مولانا جلال‌الدین محمد بلخی، نوشته و تنظیم یافت.

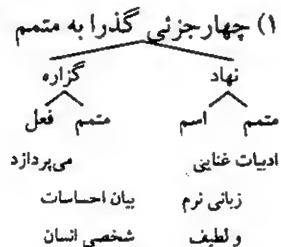
۱۸- نمودار جمله‌ی «انقلاب اسلامی ایران، فصلی تازه در شرایط سیاسی، اجتماعی و فرهنگی جامعه‌ی ما گشود.» کدام است؟

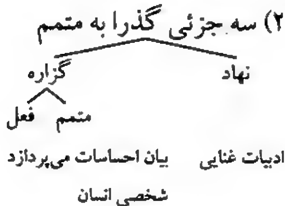

۱۹) نمودار جمله‌ی «ادبیات غنایی با زبانی نرم و لطیف، با استفاده از معانی عمیق و باریک، به بیان احساسات شخصی انسان می‌پردازد.» کدام است؟

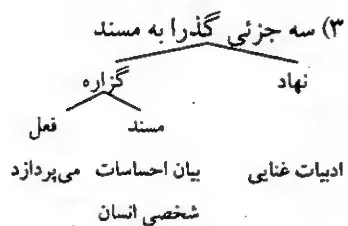
۱) چهارجزئی گذرا به متمم

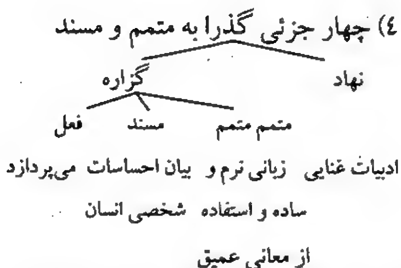
۲) سه جزئی گذرا به متمم

۳) سه جزئی گذرا به مسند

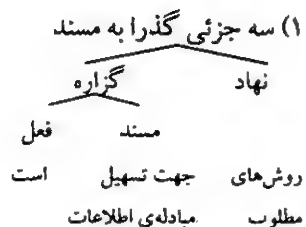

۴) چهار جزئی گذرا به متمم و مسند

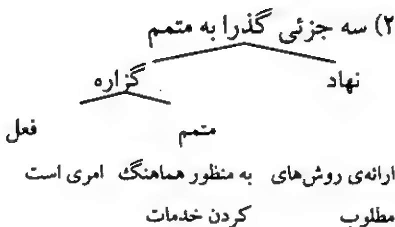

۲۰- نمودار جمله‌ی: «ارائه‌ی روش‌های مطلوب به منظور هماهنگ کردن خدمات و فعالیت‌های کتاب‌خانه‌های کشور جهت تسهیل مبادله‌ی اطلاعات امری است ضروری» کدام است؟

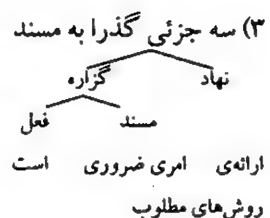
۱) سه جزئی گذرا به مسند

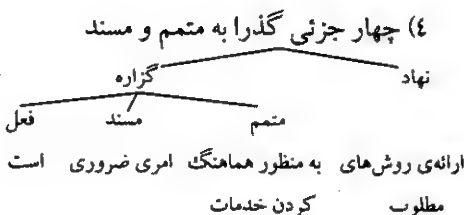
۲) سه جزئی گذرا به متمم

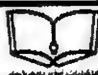

۳) سه جزئی گذرا به مسند

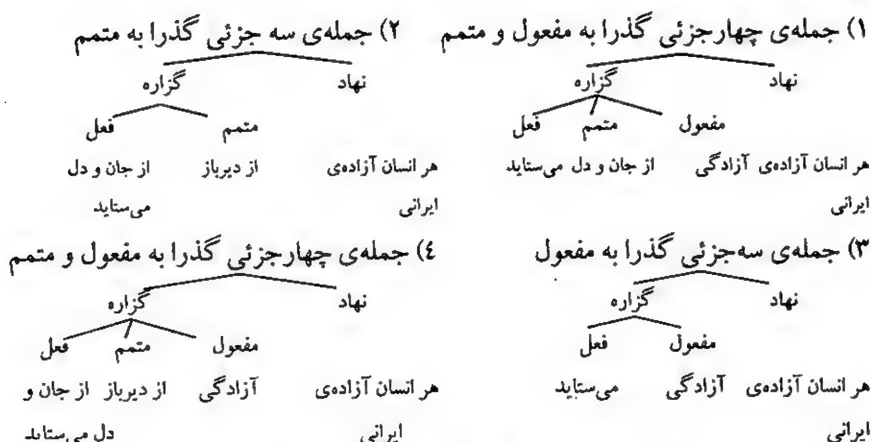
۴) چهار جزئی گذرا به متمم و مسند

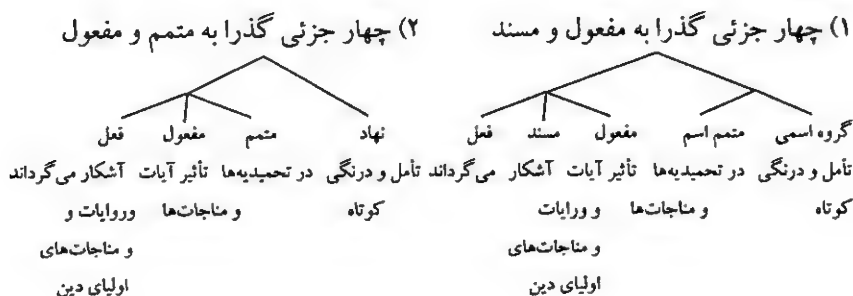
۲۱- نمودار جمله‌ی «هر انسان آزاده‌ی ایرانی، از دیرباز آزادگی را از جان و دل می‌ستاید» کدام است؟

۱) جمله‌ی چهارجزئی گذرا به مفعول و متمم
۲) جمله‌ی سه جزئی گذرا به متمم
۳) جمله‌ی سه‌جزئی گذرا به مفعول
۴) جمله‌ی چهارجزئی گذرا به مفعول و متمم

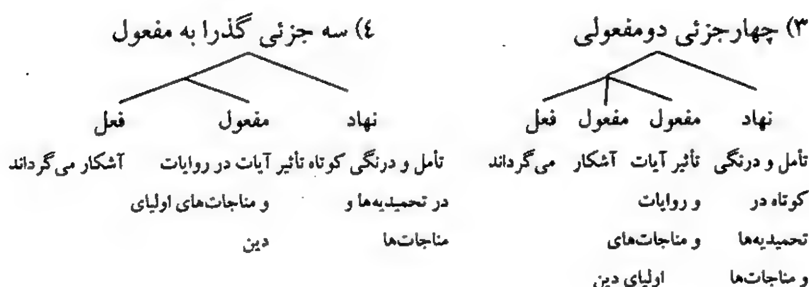

۲۲- نمودار جمله‌ی «تأمل و درنگی کوتاه در تحمیدیه‌ها و مناجات‌ها تأثیر آیات و روایات و مناجات اولیای دین را آشکار می‌گرداند.» در کدام گزینه درست است؟

۱) چهار جزئی گذرا به مفعول و مسند
۲) چهار جزئی گذرا به متمم و مفعول

۳) چهارجزئی دومفعولی
۴) سه جزئی گذرا به مفعول

پرسش‌های چهارگزینه‌ای زبان فارسی همه‌ی رشته‌ها در آزمون سراسری ۱۳۸۲

۱) جایگاه تکیه در واژه‌های «شنوایی ـ نمی‌افزاییم ـ سخن‌شناس ـ اندیشه ـ طلب کردی»، به ترتیب کدام است؟ (سراسری علوم ریاضی ۸۲)

۱) پایانی ـ قبل از آخر ـ پایانی ـ پایانی ـ پایانی

۲) آغازی ـ آغازی ـ پایانی ـ پایانی ـ پایانی

۳) پایانی قبل از آخر ـ پایانی ـ پایانی ـ قبل از آخر

٤) پایانی ـ آغازی ـ پایاتی ـ پایانی ـ قبل از آخر

۲) عبارت «با گسترش شعر فارسی» در عراق و توجه نویسندگان و شاعران به علوم و ادبیات در شعر و نثرتحولی پیدا شد.» چند تک واژ و چند واژه است؟ (سراسری علوم ریاضی ۸۲)

۱) ۳٤ تک واژ ـ ۲٤ واژه
۲) ۳٤ تک واژ ـ ۲۵ واژه

۳) ۳۵ تک واژ ـ ۲٤ واژه
٤) ۳۵ تک واژ ـ ۲۵ واژه

۳) در کدام عبارت، تعداد واژه‌های «مشتق ـ مرکب» بیشتر است؟ (سراسری علوم ریاضی ۸۲)

۱) خلق و آفرینش نقاشی‌های زیبا و کم‌نظیر استاد محمد غفّاری ملقب به کمال‌الملک

۲) گزارش‌نویسی تاریخچه‌ی مدرسه از طریق مصاحبه‌ی حضوری یا تلفنی با رئیس دبیرستان

۳) بررسی زمینه‌های گوناگون علمی از سوی دانش‌پژوهان جوان و گرفتن مدال‌های جهانی

٤) کلید موفقیت در تحقیق، جست‌وجو و پرسش و تلاش برای کشف حقایق و پدیده‌ها

٤) کدام گزینه به ویرایش نیاز دارد؟ (سراسری علوم ریاضی ۸۲)

۱) استادانه‌ترین نمونه‌های مناظره را در دیوان پروین اعتصامی می‌توانی یافت.

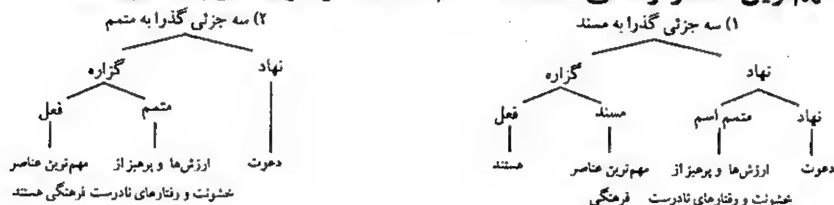
۲) سعدی در غزل‌های خویش از دشواری‌های راه عشق، بسیار سخن گفته است.

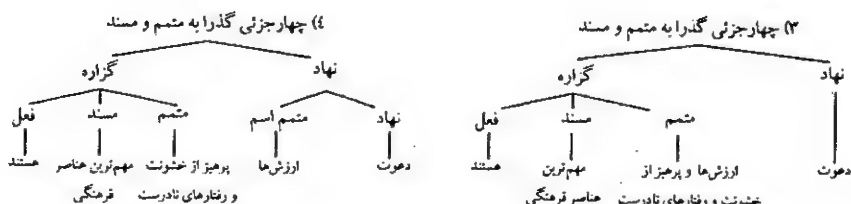
۳) مسئله‌ی کاربرد شیوه‌ی مناظره در ادبیات فارسی دارای سابقه‌ای بس طولانی است.

٤) دیوان عبدالقادر بیدل، سرشار از نازک‌خیالی‌ها و اندیشه‌های بدیع است.

۵) نمودارعبارت «دعوت بـه ارزش‌هـا وپرهـیز ازخشـونت و رفتارهـای نادرست مهم‌ترین عناصرفرهنگی هستند» کدام است؟ (سراسری علوم ریاضی ۸۲)

۶) کدام هجا در فعل‌های «شنید ـ نمی‌داند ـ آموختم ـ می‌شنویم» به ترتیب، تکیه‌دار است؟ (سراسری علوم تجربی ۸۲)

۱) آغازی ـ آغازی ـ پایانی ـ پایانی
۲) پایانی ـ آغازی ـ قبل از آخر ـ آغازی
۳) پایانی ـ قبل از آخر ـ آغازی ـ پایانی
۴) آغازی ـ پایانی ـ قبل از آخر ـ آغازی

۷) عبارت «بهار در اثر ارزشمند خویش، به مسایل اصلی سبک‌شناسی نثر و نظم فارسی پرداخته است.» به ترتیب، دارای چند تک‌واژ و چند واژه است؟ (سراسری علوم تجربی ۸۲)

۱) بیست و هشت ـ بیست و یک
۲) بیست و شش ـ بیست
۳) بیست و نه ـ بیست
۴) بیست و هفت ـ نوزده

۸) در همه‌ی عبارت‌ها به‌جز عبارت... واژه‌ی «مشتق» و «مشتق ـ مرکب» وجود دارد. (سراسری علوم تجربی ۸۲)

۱) توصیف شوریدگان و سالکان طریقت و ویژگی‌های اشعار الهی و شور و حال غزلیات عرفانی شعرای ایران

۲) امکان سنجش و مقایسه‌ی آثار ادبی و ارزشمند از لابه‌لای آثار ادبی و تأثیرپذیری‌های ملل از یک‌دیگر

۳) ابداع معانی دل‌نشین و سخن گفتن از دنیای طوفان‌زده‌ی درون شاعر و نیازش به معشوق و ناتوانی در برابر او

٤) بهره‌گیری از اساطیر، نمادها و شخصیت‌های حماسی شاهنامه و تاریخ ایران و تلفیق آن با چهره‌های بزرگ اسلام

۹) کدام عبارت به ویرایش نیاز دارد؟ (سراسری علوم تجربی ۸۲)

۱) غنای آثار ادبی، گواه تجربه‌ها، ژرف‌اندیشی‌ها و تکاپوی فرزانگان ادب و فرهنگ ایران است.

۲) مطالعه‌ی دقیق و عمیق آثار ادبی جان را طراوت می‌بخشند و ذهن و ضمیر را شکوفا و بارور خواهد کرد.

۳) آثار ادبی، آیینه‌ی اندیشه‌های ملتی است که از گذرگاه حادثه‌ها و خطرها گذشته و به امروز رسیده است.

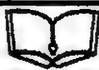
٤) فرهنگ ایران زمین، جلوه‌گاه آثار منظوم و منثور فرهیختگان و اندیشه‌ورانی چون فردوسی، سعدی و... است.

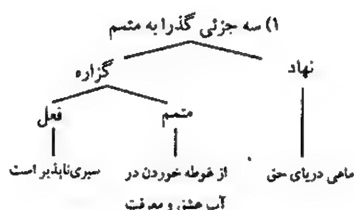
۱۰) نوع جمله‌ی «شیخ فریدالدین عطار نیشابوری، آفریننده‌ی مثنوی عرفانی منطق‌الطیر با بیان این داستان تمثیلی، مراحل سیر و سلوک را در سفر سی مرغ به سوی سیمرغ، روشن می‌سازد.» چیست؟ (سراسری علوم تجربی ۸۲)

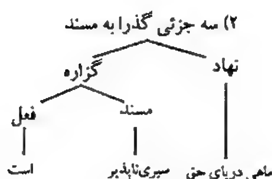
۱) چهار جزئی گذرا به مفعول و متمم ۲) سه جزئی گذرا به مفعول

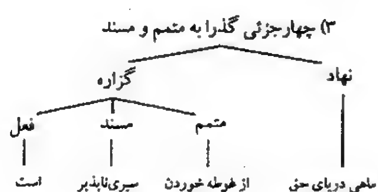
۳) چهار جزئی گذرا به مفعول و مسند ٤) چهار جزئی گذرا به متمم و مسند

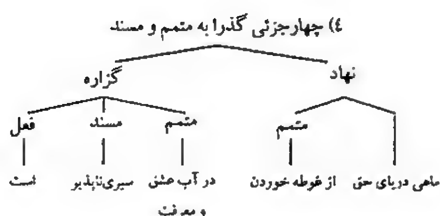
۱۱) نمودار عبارت «تنها ماهی دریای حق از غوطه خوردن در آب عشق و معرفت سیری‌ناپذیر است.» کدام است؟ (سراسری علوم انسانی ۸۲)

۱۲) انواع ساختمان واژه‌های «کشت و کشتار، دردمند، خوشرو، هنرجو» به ترتیب، کدام است؟ (سراسری علوم انسانی ۸۲)

۱) مرکب، مشتق، مرکب، مرکب ۳) مرکب، مشتق، مشتق، مرکب

۳) مشتق ـ مرکب، مشتق، مرکب، مرکب ٤) مشتق ـ مرکب، مشتق، مرکب، مرکب

۱۳) تعداد تک واژه‌های کدام عبارت بیشتر است؟ (سراسری علوم انسانی ۸۲)

۱) زبان نوشتار، معادل با زبان گفتار است.

۲) شناخت، جدا کردن ارزنده از بی‌ارزش است.

۳) عامل بس مؤثر در نوشته‌های ادبی صداقت است.

٤) برخی از واژه‌ها مستعمل و برخی مهمل است.

١٤) کدام گزینه، براساس الگوی «صفت + صفت + اسم + نقش نمای ‑ + صفت + نقش نمای ‑ + اسم + نقش ‑ + صفت» ساخته شده است؟ (سراسری علوم انسانی ۸۲)

۱) آن رزمنده‌ی وارسته‌ی ایران اسلامی ۲) همان چهار دانشجوی موفق مسابقات کشوری

۳) آن دو مرد دانشمند درستکار ایرانی ٤) همان پهلوان نامی شاهنامه‌ی فردوسی

۱٥) جایگاه تکیه در کدام هجای واژه‌های «آفریده است ـ می‌جویم ـ می‌جستند ـ آوردم ـ خوانده بودیم» به ترتیب، قرار دارد؟ (سراسری علوم انسانی ۸۲)

۱) پایانی - پایانی - پایانی - آغازی - پیش از آخر

۲) پایانی صفت مفعولی - آغازی - آغازی - پایانی - پایانی

۳) پایانی - آغازی - پایانی - آغازی - پایانی صفت مفعولی

٤) پایانی صفت مفعولی - آغازی - آغازی - پیش از آخر - پایانی صفت مفعولی

١٦) تکیه‌ی واژه‌های «نپویید - نویسندگان - دانستند - نمی‌بخشید - می‌آیند - ژرف‌اندیش» به ترتیب، در کدام هجای آن‌ها قرار دارد؟ (سراسری هنر ۸۲)

۱) پایانی - پایانی - پایانی - آغازی - آغازی - قبل از آخر

۲) آغازی - پایانی - قبل از آخر - آغازی - آغازی - پایانی

۳) پایانی - قبل از آخر - پایانی - پایانی - پایانی - آغازی

٤) قبل از آخر - پایانی - قبل از آخر - آغازی - قبل از آخر - آغازی

۱۷) تعداد تک واژهای کدام جمله، بیش‌تر است؟ (سراسری هنر ۸۲)

۱) اندیشمندان با نوشتن تاریخچه‌ی دانش‌های بشری، سیر تحول آن‌ها را اعلام می‌کنند.

۲) شاعران با ریختن لغات در قالب جمله‌ها، افکار خود را ماندگار می‌کنند.

۳) معمولاً توان فرهنگ و تمدن هر کشوری را هنر و ادبیات آن کشور، نشان می‌دهد.

٤) آثار ادبی، نمایش دهنده‌ی اندیشه‌ها و باورهای عمیق آن ملت‌ها است.

۱۸) در کدام گزینه، واژه‌های «مشتق، مرکب و مشتق - مرکب» است؟ (سراسری هنر ۸۲)

۱) زبان رسمی و فرهنگی بخش وسیعی از جهان از آسیای صغیر و تمام قاره‌ی هندوستان

۲) تعمیق و گسترش زبان و ادبیات فارسی، موجبات پویایی و حفظ ارزش‌های آن

۳) تقویت و به‌کارگیری مهارت‌های زبانی، موجب توفیق در فراگیری سایر علوم و معارف

٤) آثار مکتوب و گران‌قدر برجای مانده و دربردارنده‌ی ارزش‌های والای انسانی

۱۹) در عبارت: «خانم مدیره‌ی دبیرستان به متصدی آزمایشگاه دستور داد که برای رسیدن به نتیجه‌ای اعلی‌تر، آزمایشات هر درس را زیرنظر دبیر محترمه‌ی آن درس انجام تا به قول معروف، از دوباره‌کاری و اسراف جلوگیری بشود و دانش‌آموزان بهره‌ی بیشتری ببرد» چند مورد، به ویرایش نیاز دارد؟ (سراسری هنر ۸۲)

۱) چهار ۲) پنج ۳) شش ۴) هفت

۲۰) کدام جمله، چهار جزئی گذرا به مفعول و مسند است؟ (سراسری هنر ۸۲)

۱) ادبیات تطبیقی، ملل نوپا را در برابر ملل کهن و صاحب ادبیات غنی، متواضع و قدردان بار می‌آورد.

۲) اطلاع بر موارد استفاده از مراجع تحقیق به زبان اصلی، به هر پژوهشگر ادب تطبیقی، لازم است.

۳) انسان‌ها در سراسر جهان با شناختن بهترین اندیشه‌ها، بر تعالی فکری و ادبی خود می‌افزایند.

۴) شناخت تأثیرگذاری و تأثیرپذیری فرهنگ و اندیشه‌ی ملت‌ها، ازطریق ادبیات تطبیقی میسر می‌شود.

۲۱) جایگاه تکیه‌ی واژه‌های «نمی‌گیریم - پرورش - گسیختن - بنفشه‌زار - پرداختم»، به ترتیب در کدام هجای قرار دارد؟ (سراسری زبان ۸۲)

۱) آغازی - پایانی - پایانی - پایانی - قبل از آخر

۲) قبل از آخر - پایانی - پایانی - آغازی - آغازی

۳) آغازی - پایانی - پایانی - آغازی - قبل از آخر

۴) پایانی - پایانی - پایانی - قبل از آخر - آغازی

۲۲) تعداد تک واژه‌ها و واژه‌های کدام جمله بیشتر است؟ (سراسری زبان ۸۲)

۱) فارسی دری از خراسان بزرگ به مناطق دیگر راه می‌یابد

۲) شرح حال ناصرخسرو، حکیم و شاعر ایرانی، شنیدنی است

۳) عرفان در آثار مسلمانان، تصوف نیز نامیده شده است

۴) ویژگی نثر عرفانی، سادگی و نزدیک بودن به آن به زبان محاوره است

۲۳) در کدام عبارت، هر سه نوع واژه‌ی «مشتق، مرکب، مشتق - مرکب» یافت می‌شود؟ (سراسری زبان ۸۲)

۱) امکان بهره گرفتن از معلم و استمرار در فراگیری دروس

۲) کهنه گرایی، عربی‌مآبی و به کار بردن بی‌دلیل واژه‌های بیگانه

۳) نوآوری‌های کاذب در آثار قلمی سرایندگان خام‌دست و نویسندگان بی‌تجربه

٤) دانش گسترده، ژرف و نظام یافته درباره‌ی زبان رسمی و معیار

٢٤) کدام گزینه به ویرایش نیاز ندارد؟ (سراسری زبان ۸۲)

۱) هنوز معلوم نیست، چه تعداد از زندانیان شامل این عفو شده‌اند

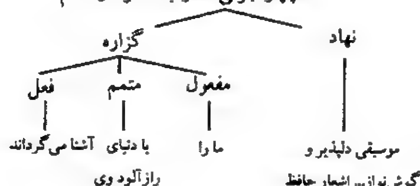
۲) این سروده‌ها، سرشار از نکته‌های لطیف، بدیع و تأمل‌برانگیزند

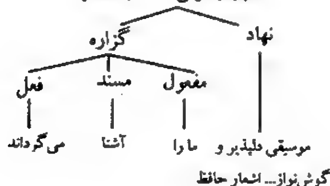
۳) شدت وزش باد، انجام هر گونه عملیات‌های نجات را غیرممکن ساخته بود

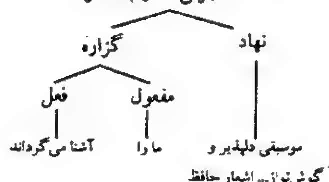
٤) دکتر محمد معین در سال ١٣٤٥ به سکته‌ی مغزی دچار و پس از پنج سال درگذشت

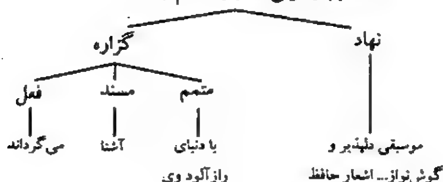
۲۵) نمودار درختی جمله زیر کدام است؟ (سراسری زبان ۸۲)

«موسیقی دلپذیر و گوش‌نواز، معانی ژرف و دقیق و چشم‌اندازهای هنری اشعار حافظ، ما را با دنیای رازآلود وی بیش‌تر آشنا می‌گرداند» (سراسری هنر ۸۲)

پاسخ‌نامه‌ی تشریحی سؤالات زبان فارسی کنکور سراسری ۸۱ همه رشته‌ها

۱) گزینه ٤ در شمارش تک واژها به نقش نمای اضافه (برای) تک واژ صفت مفعولی ساز و تک وار مصدر (ن) توجه شود.

۲) گزینه ۱ نکته هیچ واژه با مصدر آغاز نمی‌شود در هجار سوم هم باید دقت کنیم که با صامت شروع شده است.

۳) گزینه ۱ درد آشنا را یک واژه مرکب باید حساب کرد گروه فعلی را هم باید یک واژه به حساب بیاوریم.

٤) گزینه ٤ به تک واژ صفر است توجه کنیم و آن را دو تک واژ در نظر بگیریم است

۵) گزینه ۲ تک واژه شناسه را در شمارش به حساب بیاوریم.

٦) گزینه ۱ تکیه اسم در هجار پایانی و تکیه فعل ماضی استمراری در هجار آغازی است.

۷) گزینه ۱ تکیه اسم (در ساخت‌های مختلف ساده/ مشتق/ مرکب و مشتق مرکب روی /// پایانی است.

۸) گزینه ۱ تکیه اسم و صفت در هجار پایانی است و فعل‌هایی که با تک واژ منفی ساز به کار می‌روند تکیه آغاز دارند و فعل ماضی ساده هم روی هجا پایانی بن ماضی است.

۹) گزینه ۳ تکیه فعل‌های ماضی در هجار پایانی بن ماضی فعل‌هایی که با تک واژهای آغازین « ب ، ی ، و نه» آغاز می‌شوند روی هجای اول آن‌هاست.

۱۰) گزینه ۳ «به کارگیری» از تک واژهای مستقل و غیر مستقل ساخته شده است پس مشتق مرکب است. یا هم ویژگی واژه مشتق را دارد هم مرکب

۱۱) گزینه ٤ چون بعد از استاد، نقش نمای اضافه آمده است.

۱۲) گزینه ۲ چون بعد از عمو و مهندس نقش نمای اضافه به کار رفته است.

۱۳) گزینه ٤ در هم نشینی هم / و ی/ وند اشتقاقی هستند در "هارم ـُم" وند اشتقاقی است.

۱٤) گزینه ۳ در گزینه یک فن آوری در گزینه ۲ گره افکنی و گزینه ٤ گفتگو به ترتیب اسم‌های مشتق ـ مرکب هستند.

۱۵) گزینه ۲ چون فعل باقرینه حذف شده است.

۱٦) گزینه ٤ سه گزینه اول هیچ نیازی به ویرایش ندارند اما در گزینه چهارم حرف اضافه مناسب به کار نرفته است.

۱۷) گزینه ۱ در سه گزینه دیگر به ترتیب: نباید از تجربه می کنند (برای تجارت جهانی)استفاده کند. در گزینه ۳ برخوردار، کاربرد در جمله‌های مثبت دارد نه منفی، در گزینه چهارم توسط صحیح است.

۱۸) گزینه ۱ چون فعل "گشود" گذرا به مفعول است.

۱۹) گزینه ۲ فعل می‌پردازد با صرف اختصاصی "ب" به کار می‌رود پس گذرا به متمم است.

۲۰) گزینه ۳ فعل است سه جزئی گذرا به مسند است.

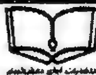
۲۱) گزینه ۳- فعل می‌ستاید گذرا به مفعول است.

۲۲) گزینه ۱ فعل می گرداند علاوه مفعول به مسند هم نیاز دارد متمم اسم جزء نهاد است اما از اجزای جمله نیست بلکه با نهاد یک جزء محسوب می‌شود گرچه در نمودار جدا رسم شده است.

برای رسم نمودار باید به فعل و معنی آن در جمله توجه کرد و براساس آن نمودار را نشان داد.

هرکه دیگران را بشناسد "عاقل" است
و هرکه خود را بشناسد "عارف" است.

کسی که به امید شانس زنده باشد،
سال‌ها پیش مرده است.

پاسخ‌نامه‌ی تشریحی سؤالات زبان فارسی کنکور سراسری ۸۲ همه رشته‌ها

۱) گزینه‌ی (٤) صحیح است. در واژه‌های اسم (مانند: شنوایی و اندیشه) و صفت (مانند: سخن‌شناس) تکیه بر هجای پایانی است و در فعل‌های ماضی ساده (به جزسوم شخص مفرد) تکیه بر هجای پیش ازآخر.

۲) گزینه‌ی (۲) صحیح است. با گسترش – شعر – فارسی در عراق و توجه – نویسندگان و شاعران به علوم و ادبیات در شعر و نثر، تحولی پیدا شد.

۳) گزینه‌ی (۳) صحیح است. واژه‌های (مشتق – مرکب) به ترتیب عبارتند از: کمال‌الملک، گزارش‌نویسی، گوناگون، دانش‌پژوهان و جست و جو.

٤)گزینه‌ی (۳) صحیح است. به کارگیری واژه‌ی (مسئله) نادرست است.

٥) گزینه‌ی (۱) صحیح است. (دعوت) از جمله واژه‌هایی است که به متمم اسم نیاز دارد. بنابراین (ارزش‌ها و پرهیز از خشونت و رفتارهای نادرست). متمم اسم (دعوت) است.

٦) گزینه‌ی (۲) صحیح است. در فعل‌های ماضی ساده (سوم شخص مفرد مانند شنید) تکیه بر هجای پایانی است. در فعل‌های منفی (با جزء پیشین «نـ» مانند نمی‌داند) تکیه بر هجای آغازین؛ در فعل‌های ماضی ساده (به جز سوم شخص مفرد مانند آموختم) بر هجای قبل از آخر و در فعل‌های ماضی استمراری و نیز مضارع اخباری مانند (می‌شنویم) بر هجای آغازین است.

۷) گزینه‌ی (۳) صحیح است.

بهار در آثارِ ارزشمندِ خویش، به مسایلِ اصلیِ سبک شناسیِ نثر و نظمِ فارسی پرداخته است.

تک‌واژها: ــ

واژه‌ها: ــ

یادآوری: کسره‌ی اضافه میان موصوف و صفت و نیز میان مضاف و مضاف‌الیه، در حکم یک واژه (و یک تک واژ) است و نیز در پایان فعل (پرداخته است) شناسه یک تک واژ شمرده می‌شود.

۸) گزینه‌ی (۱) صحیح است. واژه‌های مشتق عبارتند از: سنجش، ادبی و ارزشمند در گزینه‌ی (۲)، گفتند، نیازش و ناتوانی در گزینه‌ی (۳) و حماسی در گزینه‌ی (٤). واژه‌های (مشتق – مرکب) عبارتند از: لابلا و تأثیرپذیری در گزینه‌ی (۲)، طوفان‌زده در گزینه‌ی (۳) و بهره‌گیری در گزینه‌ی (٤).

۹) گزینه‌ی (۲) صحیح است. چون نهاد جمله (مطالعه‌ی دقیق و ...) مفرد است. فعل جمله نیز باید مفرد باشد (می‌بخشد). از طرف دیگر فعل جمله‌ی دوم باید با فعل جمله‌ی اول هماهنگ باشد؛ یعنی به جای (خواهد کرد)، (می‌کند).

۱۰) گزینه‌ی (۳) صحیح است. شیخ فریدالدین عطار نیشابوری = نهاد، آفریننده‌ی مثنوی عرفانی منطق‌الطّیر = بدل، با بیان این داستان تمثیلی = متمم قیدی، مراحل سیر و سلوک را = مفعول، در سفر سی مرغ به سوی سیمرغ = متمم قیدی، روشن = مسند و می‌سازد = فعل گذرا به مفعول و مسند.

۱۱) گزینه‌ی (۲) صحیح است. تنها: قید – ماهیِ دریایِ حق: نهاد – از غوطه خوردن: متمم قیدی – در آبِ عشق و معرفت: متمم اسم – سیری‌ناپذیر: مسند – است: فعل اسنادی.

۱۲) گزینه‌ی (۳) صحیح است. کشت و کشتار (تک واژهای: آزاد + وابسته + آزاد) › مشتق – خوشرو (تک واژهای: آزاد + آزاد) › مرکب و هنرجو (تک واژهای آزاد + آزاد) › مرکب. (نکته‌ی انحرافی: گزینه‌ی (٤) هم دقیقاً مانند گزینه‌ی (۳) تکرار شده است و صحیح است.)

۱۳) گزینه‌ی (۳) صحیح است. تک واژهای گزینه‌ی (۱) = زبان + ـِ + نوشت + ار + معادل + با + زبان + ـِ + گفت + ار + است + Ø = ۱۲ تک واژ.

تک واژهای گزینه‌ی (۲) = شناخت + جدا + کرد + ن + ـِ + ارز + نده + از + بی + ارز + ـِ ش + است + Ø = ۱۳ تک واژ.

تک واژهای گزینه‌ی (۳) = عامل + ـِ + بس + مؤثر + در + نوشت + ـِ + ها + یِ + ادب + ی + صداقت + است + Ø = ۱٤ تک واژ.

تک واژهای گزینه‌ی (٤) = برخی + از + واژ + ها + مستعمل + و + برخی + مهمل + است + Ø = ۱۰ تک واژ.

۱٤) گزینه‌ی (۲) صحیح است.

همان چهار دانشجو ی موفق ـِ مسابقات ـَ کشوری

صفت + صفت + اسم + نقش نمای (ـِ) + صفت + نقش نمای (ـِ) + اسم + نقش نمای (ـِ) + صفت

(صفت جانشین موصوف)

۱۵) گزینه‌ی (٤) صحیح است. در فعل‌های ماضی نقلی، بعید و التزامی تکیه بر هجای پایانی صفت مفعولی است. در فعل‌های ماضی استمراری و مضارع اخباری، تکیه بر هجای اول (می) و در فعل‌های ماضی ساده (به جز سوم شخص مفرد) تکیه بر هجای پیش از آخر.

۱٦) گزینه‌ی (۲) صحیح است. در فعل‌های منفی با جزء پیشین «ن» (مانند نپویید و نمی‌بخشید) و فعل‌های مضارع اخباری مانند:(می‌آیند) تکیه بر جای آغازین است. در فعل‌های ماضی ساده غیر از سوم شخص مفرد (مانند: دانستند) بر هجای پیش از آخر، در اسم‌ها (مانند: نویسندگان) و صفت‌ها مانند (ژرف‌اندیش) بر هجای پایانی.

۱۷) گزینه (۱) صحیح است. گزینه‌ی ۱: اندیشمندان با نوشتنِ تاریخچه‌ی دانش‌های بشری، سیر تحول آن‌ها را اعلام می‌کنند. (تک واژها: ۲۷ تک واژ)

گزینه‌ی ۲: شاعران با ریختن لغات در قالب جمله‌ها، افکار خود را ماندگار می‌کنند. (تک واژها: ۲۱ تک واژ)

گزینه‌ی ۳: معمولاً توان فرهنگ و تمدن هر کشوری را هنر و ادبیات آن کشور، نشان می‌دهد. (تک واژها: ۲۳ تک واژ)

گزینه‌ی ٤: آثار ادبی، نمایش دهنده‌ی اندیشه‌ها و باورهای عمیق آن ملت‌ها است. (تک واژها: ۲۳ تک واژ)

۱۸) گزینه (٤) صحیح است. واژه‌های مشتق: رسمی، فرهنگی، گسترش، ادبیات، فارسی، پویایی، زبانی، فراگیری، در بردارنده، ارزش، انسانی. واژه‌ی مرکب: گران‌قدر. واژه‌های «مشتق و مرکب»: به کارگیری، برجای مانده.

۱۹) گزینه‌ی (٤) صحیح است. نادرستی‌های ویرایشی عبارتند از: خانم مدیره (‹ خانم مدیر)، اعلی‌تر (‹عالی‌تر یا اعلی)، آزمایشات (‹آزمایش‌ها)، دبیر محترمه (‹ دبیر محترم)، حذف فعل (دهند) پس از (انجام) به قول معروف (چون پس از آن ضرب‌المثل یا سخن مشهوری نیامده است) و ببرد (‹ببرند).

۲۰) گزینه‌ی (۱) صحیح است. ادبیات تطبیقی: نهاد – ملل نوپا: مفعول – در برابر ملل کهن و صاحبِ ادبیات غنایی: متمم قیدی – متواضع و قدردان: مسند و بار می‌آورد: فعل گذرا به مفعول و مسند.

۲۱) گزینه‌ی (۱) صحیح است. در فعل‌های منفی با جزء پیشین «نه» (مانند: نمی‌گیریم) تکیه بر هجای آغازین است. در فعل‌های ماضی ساده به جز سوم شخص مفرد (مانند: پرداختم) بر هجای پیش از آخر و در واژه‌های اسم (مانند: پرورش، گسبختن و بنفشه‌زار) بر هجای پایانی.

۲۲) گزینه‌ی (٤) صحیح است.

گزینه‌ی (۱): فارسیِ دری از خراسان بزرگ به مناطقِ دیگر راه می‌یابد.

واژه‌ها: ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ۱۲ واژ

تک‌واژها: ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ۱۷ واژ

گزینه‌ی (۲): شرح حال ناصرخسرو، حکیم و شاعرِ ایرانی، شنیدنی است. Ø

واژه‌ها: ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ۱۲ واژ

تک‌واژها: ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ۱۷ واژ

گزینه‌ی (۳): عرفان در آثارِ مسلمانان، تصوف نامیده شده است. Ø

واژه‌ها: ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ۷ واژ

تک‌واژها: ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ۱۳ واژ

گزینه‌ی (٤):ویژگیِ نثرِ عرفانی، سادگی و نزدیک بودن آن به زبانِ محاوره است. Ø

واژه‌ها: ــــــــــــــــــــــــــ ۱٦ واژ

تک‌واژها: ــــــــــــــــــــــــــ ۲۱ واژ

۲۳) گزینه‌ی (۳) صحیح است. واژه‌های مشتق گزینه‌ها: فراگیری، بی‌دلیل، قلمی، سرایندگان، نویسندگان، دانش، گسترده، رسمی.

واژه‌های مرکب گزینه‌ها: خام دست.

واژه‌های «مشتق – مرکب»: بهره گرفتن، کهنه‌گرایی، عربی‌مآبی، به کار بردن، نوآوری، نظام‌یافته.

٢٤) گزینه‌ی (۲) صحیح است. در گزینه‌ی (۲) به جای شمول، شمول درست است. در گزینه‌ی (۳) به جای انجام، اجرا درست است و نیز عملیات که خود جمع است، جمع بستن دوباره‌ی آن نادرست است. در گزینه‌ی (٤) حذف فعل جمله‌ی اول یعنی «شد» پس از «دچار» نادرست است.

۲۵) گزینه‌ی(۲) صحیح است. موسیقی دلپذیر و ... اشعار حافظ: نهاد – ما: مفعول – آشنا: مسند – می‌گرداند: فعل گذرا به مفعول و مسند

کسی که امیدوار است، ناامیدش مکن.
شاید امید تنها "دارایی و سرمایه‌ی" او باشد.

اگر خدا "با ماست".
چه کسی می‌تواند "بر ما باشد".

هرگز از تلاش باز نایست. تنها از قعر دره است که قله بلند به نظر می‌رسد.

مصادر افعال از نظر گذر			
فعل‌های ناگذر			آمدن، ایستادن، پریدن، ترکیدن، جوشیدن،جنبیدن، چرخیدن، خوابیدن، خشکیدن، خزیدن، دویدن، رفتن، گریستن، گرفتن (در معانی دلش گرفت/ خورشید گرفت/ باران گرفت/ لوله گرفت)، لرزیدن، نشستن، بالیدن (رشد کردن - مثل گیاه بالید)
فعل‌های گذرا	گذرا به مفعول		خوردن، آوردن، بردن، پوشیدن، کردن (به معنی انجام دادن)، کاشتن، بافتن، داشتن، ساختن، برگزیدن، گزیدن، گزیدن، یافتن، نوشتن، مکیدن، زدن، کندن، آشامیدن، نوشیدن، انداختن، شمردن (محاسبه کردن)، گشتن (جست و جو)، گرفتن (تأثیر گذاشتن)، نگاه/ نگه داشتن
	گذرا به متمم با نقش‌نماهای	«به»	اندیشیدن، بازگشتن، بالیدن، برازیدن، برخوردن، پرداختن، بردن، پیوستن، تاختن، چسبیدن، خلیدن، رسیدن (نایل شدن و منجر شدن)، گراییدن، گرویدن، گریختن، ماند، مانستن، نازیدن، نگریستن
		«با»	جنگیدن، درآمیختن، ساختن (سازگاربودن)، ستیزیدن، آمیختن (مخلوط شدن)
		«از»	پرهیزیدن، ترسیدن، رنجیدن، گذشتن (صرف نظر کردن/ عفو کردن)، رهیدن، گریختن، برگشتن، بازماندن
		«در»	گنجیدن
		«بر»	شوریدن
	گذرا به مفعول و متمم با دو نقش‌نما	«را/ به»	آموختن (تعلیم دادن)، آویختن (وصل کردن، نصب کردن)، افزودن، آلودن، بخشیدن، پرداختن، پیوستن، چسباندن، سپردن، فروختن، گفتن، دادن
		«را/ با»	اندودن، آمیختن (مخلوط کردن)، سنجیدن
		«را/ از»	پرسیدن، ترساندن، خریدن، دزدیدن، ربودن، رهاندن، شنیدن، کاستن، گرفتن، آموختن (فراگرفتن)
	گذرا به مسند		بودن، شدن (گشتن و گردیدن)، قرارگرفتن (مانند: همین مطالب ملاک امتحان قرار می‌گیرد)
	گذرا به دو مفعول		دادن، پوشاندن، بخشیدن، زدن (مانند: دیوار را رنگ آبی زد)
	گذرا به مفعول و مسند		شمردن (به حساب آوردن/ به شمار آوردن)، پنداشتن (دیدن/ دانستن)، نامیدن (خواندن/ گفتن/ صداکردن/ صدازدن)، گردانیدن (نمودن، ساختن، کردن) و تمام فعل‌های هم‌معنی با این افعال مانند: معنی کردن ...
	فعل‌های دووجهی (این فعل‌ها بدون تغییر معنا به دو صورت گذرا به مفعول و ناگذر به کار می‌روند)		پژمردن، برافروختن، سوختن، ریختن، گداختن، گسستن، گسیختن، شکستن، پختن

فهرست

منابع و مآخذ

۱- انوری حسن/ احمدی گیوی حسن، دستور زبان فارسی، چ. ششم، فاطمی، ۱۳۷۰.

۲- باقری، مهری، مقدمات زبان‌شناسی، چ. اول، پیام نور، تهران، ۱۳۷۰.

۳- گروه مؤلفان، زبان فارسی، چ. دوم، آموزش و پرورش، ۱۳۷۹.

٤- ــــــــــ زبان فارسی (به استثنای انسانی)، چ. سوم، آموزش و پرورش، ۱۳۸۰.

۵- مانفرد، بی‌یر ویش ترجمه‌ی (باطنی، محمدرضا)، زبان‌شناسی جدید، آگاه، چ. سوم، ۱۳۷۸.

٦- نجفی ابوالحسن، مبانی زبان‌شناسی، نیلوفر، چ. دوم، تهران ۱۳۷۱.

۷- وحیدیان، کامیار، تقی، نوای گفتار در فارسی، چ. اول، دانشگاه مشهد، مشهد، ۱۳۷۹.

۸- ــــــــــ دستور زبان فارسی، چ. سوم، سمت، ۱۳۸۱.